

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים

פרויקט מתן שירותים מקצועיים, טכניים ולוגיסטיים
לצורך הערכת תכניות לימודים ועזרי למידה/הוראה

סקירת ספרות
בתחום הוראת ההיסטוריה

ראש הצוות: ד"ר יהודית וולף
חוקרת: אטל גור

המחקר בוצע על ידי מכון הנרייטה סאלד
עבור משרד החינוך, המזכירות הפדגוגית, האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים,
על פי מכרז מסגרת 61/10.06

ירושלים, תשס"ט – 2008

תוכן העניינים

4	פתח דבר	
5	הקדמה	1
6	הרציונל של תכניות הלימודים בהיסטוריה	2
6	א. פיתוח תכניות לימוד חדשות והנימוקים לפיתוחן	
6	כללי	
6	בריטניה	
8	צרפת	
8	גרמניה	
8	אוסטרליה	
9	ניו-זילנד	
10	ב. תפיסת מבנה הדעת כפי שהיא מוצגת בתכניות שפותחו	
10	כללי	
10	בריטניה	
11	צרפת	
12	גרמניה	
12	אוסטרליה	
15	ניו-זילנד	
	ג. העיקרון לבחירה בתכנים ההיסטוריים ובניית רצף ההוראה מכיתות היסוד	
16	עד לחטיבה העליונה	
16	כללי	
16	בריטניה	
17	צרפת	
18	גרמניה	
19	אוסטרליה	
21	ניו-זילנד	
23	ד. תפקידו של המורה בהפעלת תכנית הלימודים	
23	כללי	
23	בריטניה	
24	צרפת	
25	גרמניה	
25	אוסטרליה	
25	ניו-זילנד	

26	ה. תפיסת התלמיד, כפי שעולה מתכנית הלימודים	
26	כללי	
27	בריטניה	
27	צרפת	
27	גרמניה	
28	אוסטרליה	
28	ניו-זילנד	
29	3 מטרות הוראת המקצוע וביטוי בתכנית הלימודים	
29	כללי	
29	בריטניה	
30	צרפת	
31	גרמניה	
31	אוסטרליה	
33	ניו-זילנד	
35	4 תוכני ההוראה: הנושאים והמושגים המרכזיים	
35	כללי	
35	בריטניה	
39	צרפת	
43	גרמניה	
44	אוסטרליה	
47	ניו-זילנד	
50	5 פדגוגיה ודידקטיקה, כולל קביעת סטנדרטים	
50	כללי	
50	בריטניה	
53	צרפת	
53	גרמניה	
54	אוסטרליה	
59	ניו-זילנד	
64	6 טבלה מסכמת	
68	7 ביבליוגרפיה	
	8 נספח: פירוט מטרות אופרטיביות בתכנית הלימודים של בריטניה,	
70	אוסטרליה וניו-זילנד	

פתח דבר

סקירת הספרות בהיסטוריה נערכה במסגרת מחקרי הערכה שיוזם ומממן האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים במשרד החינוך. מכון הנרייטה סאלד זכה במכרז לביצוע הסקירה.

הסקירה נועדה לספק למתכנני תכנית הלימודים בהיסטוריה תמונת מצב של הוראת התחום בארצות המערב, תוך דגש מפורט על חמש מדינות. מטרת הסקירה היא ללמוד על תכניות לימודים בהיסטוריה במדינות בריטניה, צרפת, גרמניה, אוסטרליה וניו-זילנד, מבחינת הרציונל, המטרות ותכני הסילבוס המרכיבים את תכניות הלימודים במדינות אלה. כמו כן, נבחנת הלכידות בין מרכיבי התכנית וההקשר של המכלול לגורמים אשר הביאו לפיתוח תכנית לימודים חדשה. לפיכך, הסקירה מבוססת על שני סוגי מקורות: מקורות מחקריים ופדגוגיים ומקורות ראשוניים הכוללים את תכניות הלימודים. אלה מצויים באתרי האינטרנט הרשמיים של משרדי החינוך במדינות הסקירה.

את כתיבת סקירת הספרות ליווה צוות מטעם האגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים, ועם חבריו נמנו: ד"ר צופיה יועד – ממ' מנהלת האגף ומנהלת גף תכנים, ד"ר נעה אבולעפיה – מרכזת מחקרי הערכה באגף, גב' חנה אדן – מרכזת אשכול חברה, ד"ר עדנה אלעזרי – מפקחת תכנים ותכניות לימודים בהיסטוריה.

מטעם מכון סאלד ליוו את העבודה רינת יצחקי – מנהלת הפרויקט (פרויקט הערכת תכניות לימודים), ד"ר מירי ברק שהנחתה את הכתיבה בתחילת הדרך וציפי בשן מרכזת הפרויקט שסייעה בעריכה ובעיצוב הגרסה הסופית.

אנו מבקשות להודות לחברות הצוותים על שיתוף הפעולה ועל עזרתם בכל הנדרש.

אטל גור וד"ר יהודית וולף

סקירת ספרות בתחום הוראת ההיסטוריה במדינות: בריטניה, צרפת, גרמניה, אוסטרליה וניו-זילנד

1. הקדמה

מטרתה של סקירת הספרות היא ללמוד על תכניות לימודים בהיסטוריה במדינות בריטניה, צרפת, גרמניה, אוסטרליה וניו-זילנד. הסקירה בוחנת את הרציונל, המטרות והסילבוס של תכניות הלימודים במדינות אלה. כמו כן, נבחנת הלכידות בין מרכיבי התכנית וההקשר של המכלול לגורמים שהביאו לפיתוח תכנית לימודים חדשה. הסקירה מצביעה על האתגרים ועל הקשיים הייחודיים לתחום הוראת ההיסטוריה, ומציגה מגוון גישות, מודלים של תכנון לימודים ותכנון ההוראה, במדינות המתלבטות בסוגיות של זהותן הלאומית בעידן הפוסט-מודרני.

הסקירה מתבססת על תכניות לימודים רשמיות של המדינות השונות, כפי שפורסמו ברשת האינטרנט. התכניות אליהן התייחסנו מהוות את "התכנית האידאלית", או בשפתו של קובן (Cuban, 1992), "התכנית המכוונת" (Intended Curriculum).

בבריטניה ובניו-זילנד מופיע באתר הרשמי של משרדי החינוך פירוט נוסף, המציע הצעות דידקטיות לתרגום ההנחיות המופיעות בתכנית הלימודים "האידאלית", לצורך מימושו בכיתה.

באוסטרליה קיימת תכנית לימודים רשמית לכל המדינה. התכנית מספקת מסגרת כללית של עקרונות, מהם אמורות המדינות המרכיבות אותה לגזור את התכנית המתאימה לצורכיהן (History Course Framework, 2004). לפיכך, בסקירה על אוסטרליה הצגנו את מסגרת תכנית הלימודים הארצית והדגמנו את יישומה באמצעות מדינת ויקטוריה (Victorian Essential Learning standards, Victorian Curriculum an Assessment Authority).

בפדרציה הגרמנית הצגנו את תכנית הלימודים כפי שפורסמה בברלין.

את הדילמות וההכרעות בסוגיות שנויות במחלוקת בפיתוח תכניות הלימודים בהיסטוריה במדינות השונות שילבנו בתוך הסקירה, במקומות הרלוונטיים.

הערה: תכניות הלימודים במדינות הנסקרות כוללות בדרך כלל פירוט של נושאים ותתי נושאים בשכבות גיל שונות. קטעים שלהערכתנו יש בהם פירוט יתר, מוצגים בפונט קטן יותר.

2. הרציונל של תכניות הלימודים בהיסטוריה

א. פיתוח תכניות לימוד חדשות והנימוקים לפיתוחן

כללי

בכל המדינות שנסקרו חלו בשנים האחרונות שינויים בתכניות הלימודים בהיסטוריה; בחלקן, התכניות הקיימות רק נבחנו מחדש וכתוצאה מכך הוכנסו בהן שינויים על פי עקרונות חדשים, ובחלקן תוכננו תכניות חדשות המבוססות על גישות חדשניות. ככלל, ניתן לקבוע כי מרבית העדכונים והתכניות החדשות התמודדו עם מספר חידושים:

1. קביעת סטנדרטים להוראת ההיסטוריה. לא עוד תכניות לימודים מכוונות תהליכי למידה, אלא תכניות מכוונות תוצר ותוצאה.
2. ברוב המדינות התקיים מעבר מתכניות לימודים שבהן הנרטיב הלאומי עומד במוקד, לתכניות לימודים המתמודדות עם דגשים ועם סוגי זהות נוספים. תכניות לימודים אלה טשטשו את הנרטיב הלאומי והכניסו אותו להקשרים רחבים יותר, תוך כדי התמודדות עם סוגיית הרב-תרבותיות.
3. ברוב המדינות השתנה מקום המורה: ממבצע נאמן של תכנית נתונה ומוכתבת על ידי "המרכז", למורה המתמודד עם תכנית גמישה, שמטרתה להעניק לו יתר אוטונומיה ושיקול דעת כשותף לתכנון הלימודים, מעמד הנובע מהבנתו הטובה יותר של המורה (לדעת קובעי מדיניות תכנון הלימודים) את ההקשר החברתי הספציפי שבו הוא מלמד.
4. בחלק מהמדינות הוכנסה הדרישה ללמד מיומנויות חשיבה מסדר גבוה בתור הוראת ההיסטוריה. גישה זו באה להחליף את הגישה של העברת ידע קנוני, המשרתת את זהותה של מדינת הלאום. העובדה שהוראת ההיסטוריה נדרשת להיות ביקורתית יותר היא שמאפשרת את השינוי. הביטוי לשינוי זה הוא ארגון התכנים סביב "סוגיות" ולא ארגון כרונולוגי.

בריטניה

תכנית הלימודים בהיסטוריה נקבעה בשנת 1988, במסגרת רפורמה כוללת בתכניות הלימודים בכלל מקצועות הלימוד בבריטניה (Booth, 1993). בשנים 1999-2000 נבחנו מחדש כלל תכניות הלימודים, ובכללן גם תכניות הלימודים בהיסטוריה. בעקבות הבחינה מחדש הוכנסו שינויים בתכנית הלימודים בחטיבת הביניים (Stage 3). רצף ההוראה מחלק את לימוד ההיסטוריה לארבעה שלבי לימוד, בהתאם לגיל התלמיד:

- גיל היסוד 5-7 – שלב ראשון (Key Stage 1).
- גיל היסוד 8-11 – שלב שני (Key Stage 2).
- חטיבת הביניים 12-14 – שלב שלישי (Key Stage 3).
- במהלך השלב האחרון – גיל 15-19, התלמידים לומדים במסלולים ובנושאים לפי בחירתם וניגשים לבחינת בגרות בהתאם. בשלב זה אין חובת לימוד היסטוריה. חובת ההיבחנות חלה על מי שבחר ללמוד היסטוריה.

גם תכנית הלימודים לחטיבה העליונה, המיועדת לבחינת הבגרות (להוראה בגילאים 15-19), תוכננה מחדש על ידי Tomlinson Committee. כתוצאה מהתכנון החדש, נקבעה תכנית לימודים חדשה ללימודים לקראת תעודת בגרות, ויישומה החל בשנת 2008.

רפורמה בתכנית הלימודים בחטיבת הביניים

כאמור, תכנית הלימודים בהיסטוריה לחטיבת הביניים (Key Stage 3) נבחנה מחדש בשנת 2000, במטרה להפוך אותה לתכנית גמישה יותר להוראה למורה ופחות מוכתבת. השאיפה הייתה ליצור תכנית שתאפשר למורה יתר אוטונומיה ויצירתיות בבניית מערכי השיעור (Freeman, 2004). השינויים בתכנית זו כללו:

1. הוצאת עומס פרטי מידע, שהוביל להוראה מכוונת, שינון והכתבה והתמקדות בסוגיות-על.
2. ארגון יחידות הלימוד סביב נושאים רחבים וגמישים יותר. הנושאים שהוצעו מאפשרים התמקדות בהוראה סביב סוגיות ונושאים, במקום הוראה כרונולוגית.
3. צוינו סטנדרטים ומטרות אופרטיביות ברורים ומוגדרים לכל שלב ושלב של הלימודים.

רפורמה בתכנית ללימודים לתעודת בגרות (גיל 15 – 19)¹

כאמור, בשנת 2004 קבעה ועדת טומלינסון (Tomlinson) כי הוראת ההיסטוריה צריכה לעבור רפורמה. המטרות היו:

- הגברת התיאום בין התכנית לחטיבה העליונה המיועדת לבחינות בגרות ובין התכנית החדשה לחטיבת הביניים.
- שיפור דרכי ההוראה באמצעות הפעלת שיטות ההערכה חדשות, שימנעו שינון פשוט של החומר.
- להדגיש בהוראה את בניית הנרטיב ההיסטורי תוך הסתמכות על הערכת מקורות והפעלת מיומנויות חשיבה מסדר גבוה (השוואה, סיבה ותוצאה, הערכה, ביקורת, שאלת שאלות, הסקת מסקנות, התמודדות עם טיעונים ונימוקים).
- צמצום עומס הנושאים והפרטים ולימודם באופן מאוזן יותר – נושאי רוחב והעמקה בסוגיות היסטוריות.
- הפיכת תחום הוראת ההיסטוריה לרלוונטי יותר עבור התלמידים ולבניית עתידם.
- התאמת הוראת ההיסטוריה למגוון רחב יותר של תלמידים ולסגנונות למידה.

בשנת 2004, בעקבות עבודתה של ועדת טומלינסון, פורסם דו"ח ביניים שהדגיש את ההמלצות לרפורמה בתכנית הלימודים לגילאי 15-19 באנגליה. התכנית כללה את ההמלצות הבאות:

1. סיום הלימודים במבחנים לקראת תעודה. הנושאים יכללו את נושאי הליבה.
2. ציון המיומנויות המשותפות ונושאי הלימוד העיקריים.
3. משקל רב יותר להערכת המורים, שיידרשו לגוון את דרכי ההערכה.
4. מעבר ללימוד עצמאי ואישי של התלמידים.

¹ חלק זה מבוסס גם על הדו"ח של משרד החינוך הבריטי: Curriculum Review Report, International Baccalaureate Curriculum and Assessment Center, 2006.

השינויים לגבי כלל מקצועות הלימוד, שצוינו לעיל, מאפשרים לבתי הספר לבחון מחדש את התכניות הקיימות בהיסטוריה ברמה 3 (לחטיבת הביניים) וברמת ההכנה לבחינות הבגרות, במטרה להעמיק את הלימוד, להפוך אותו לרלוונטי יותר לצרכיהם ולניסיונם של התלמידים ולאפשר הוראה עשירה ומגוונת יותר, תוך מתן אוטונומיה רחבה יותר למורים.

צרפת

שינויים בתכניות הלימודים בהיסטוריה תוכננו במהלך השנים 1999-2001, והחל משנת 2002 יושמה תכנית לימודים חדשה בחטיבת הביניים (Ciecle 3), ומשנת 2003 גם בחטיבה העליונה (בתיכון, כיתות י"י-י"ב). עקרונותיה הם:

1. הפרדת הוראת היסטוריה מגאוגרפיה, תוך התמקדות במאפייני תחום הדעת הייחודיים להיסטוריה. עד שנת 2002 נלמדה תכנית לימודים משותפת לגאוגרפיה ולהיסטוריה.
2. אמנם ממשיכה הגישה של מתן עדיפות להוראת ההיסטוריה הלאומית של צרפת, אולם בתכנית החדשה משלבים פרקים רבים יותר מההיסטוריה האירופית והעולמית.
3. בתכנית החדשה משלבים באופן מובנה יותר תחומי דעת נוספים, הקרובים לתחום ההיסטוריה (כמו ספרות, אמנות, שפות, גאוגרפיה, אזרחות), אולם ההיסטוריה מהווה עמוד התווך של התכנים וההוראה ממשיכה להתבסס על כרונולוגיה.
4. בשימוש בחומרי למידה מביאים בחשבון את מקורות הידע החיצוניים לכיתה: שימוש במקורות ידע מהטלוויזיה, האינטרנט, תקשוב, פתיחות לידע הקיים בעולם שמחוץ לבית הספר להעשרת לימודי ההיסטוריה.
5. לימוד היסטוריה חברתית, כלכלית ותרבותית לצד היסטוריה פוליטית שהודגשה בתכנית הקודמת.

גרמניה

בין השנים 2004-2006 בוצעו שינויים בתכנית הלימודים בהיסטוריה גם בחטיבת הביניים וגם בחטיבה העליונה, בה לומדים לקראת בחינות הבגרות. השינויים התבצעו במדינות הפדרציה הגרמנית, בדגשים שונים בכל אחת מהמדינות. השינויים שהתבצעו הדגישו את ההיבטים האלה:

1. מטרות ההוראה מוגדרות יותר על ידי סטנדרטים המתייחסים לדרכי למידה ולמיומנויות מאשר לתכנים.
2. נקבעו מיומנויות למידה האמורות להביא את התלמידים להישגים ולסטנדרטים הנדרשים.
3. נקבע גרעין ידע אחיד לכלל בתי הספר ודרכי הוראה חדשות.
4. יושמה המגמה להדגיש בתכנית הלימודים היבטים מההיסטוריה הגלובלית.
5. ניתנה אוטונומיה רבה יותר לבתי ספר ולמורים, הרשאים לבחור בין נושאי הלימוד.

אוסטרליה

באוסטרליה נקבעה תכנית לימודים חדשה בהיסטוריה בשנת 2003 (אושרה ויושמה בשנת 2004). בתחום תכניות הלימודים בהיסטוריה נקבעה באוסטרליה – יבשת המורכבת ממספר מדינות – מסגרת ארצית, המהווה מסגרת עקרונית לתכנית הלימודים החדשה:

1. עקרונות להוראה אינטגרטיבית.
2. קביעת סטנדרטים אחידים, כבסיס משותף להערכה בכל מדינות אוסטרליה.

החידוש הקיים בתכנית, בנוסף לקביעת העקרונות האלה, הוא בכך שהתכנית מאפשרת תחום בחירה נרחב למורים ולתלמידים והיא רלוונטית לצורכי הזמן (היענות לגישה הרב-תרבותית, לסוגיית איכות הסביבה, קובעת קריטריונים אחידים וכד'). הכוונה היא שעל בסיס המסגרת שנקבעה, כל מדינה תתאים את התכנית לצרכים ולאופי הספציפיים של תלמידיה. ואכן, בחינת התכנית שנקבעה במדינת ויקטוריה מלמדת כי העקרונות שנקבעו במסגרת הארצית מיושמים בתכנית הלימודים של המדינה.

ניו-זילנד

בשנת 2000 פרסם משרד החינוך תכנית לימודים חדשה בתחום מדעי החברה (היסטוריה כדיסציפלינה נכללת בתחום מדעי החברה), אשר החליפה את התכנית הקודמת משנת 1993. בתכנית קיים פירוט רב של הידע, המיומנויות הנדרשות ללימוד היסטוריה, הערכים שיש ללמד באמצעותה, המטרות האופרטיביות והסטנדרטים לכל רמת הוראה. תכנון תכניות הלימודים נעשה על ידי משרד החינוך ומתואר ב"מסגרת תכנית הלימודים הלאומית של ניו-זילנד". התכנון נעשה תוך התייעצות עם גורמים רבים, כמו מורים, מחנכים ונציגי הקהילה, כולל הקהילה העסקית. טיוטה נשלחה לבתי הספר לקבלת הערות, ורק לאחר התייחסות לכל הנושאים שהועלו, הופצה התכנית לביצוע בשטח.

תכנית הלימודים החדשה של ניו-זילנד מהווה מסגרת עקרונית בלבד, אשר מנחה את הכיוון להוראה וללמידה. לא קיים בתכנית פירוט של תכנים והמשמעות היא שכל בית ספר צריך להיות מחויב למסגרת העקרונות. לבית הספר ניתנות גמישות ואוטונומיה נרחבות לתכנן את תכנית הלימודים שלו, שתהייה מעניינת ואפקטיבית, תוך שימוש במגוון רחב של מקורות, רעיונות, משאבים ומודלים. על פי תפיסת תכנון הלימודים בניו-זילנד התכנון יורד לרמת בית הספר (School Based Curriculum Development).

משרד החינוך של ניו-זילנד מוצא יתרונות רבים בגישה זו:

1. מעורבות המורה בתהליך, ההופך את התכנית ל"שלו" והוא מאותגר יותר. השיטה מספקת תמריץ למורה ההופך להיות מתכנן ולא רק "מבצע פסיבי", החסר שיקול דעת קוריקולרי.
2. התלמידים עצמם יכולים לעזור ולעצב את הלמידה שלהם.
3. ניתן ליצור קשר משמעותי עם קבוצות בקהילה, שיזמנו אפשרויות למידה חדשות.
4. התכניות ייענו לצרכי התלמידים הספציפיים של בית הספר ולתחומי העניין שלהם.
5. ייווצרו הזדמנויות ליצור הקשרים עשירים יותר ללמידה ברמה המקומית, הקהילתית.
6. ניתן ביתר קלות לכלול בתכנית הלימודים מגמות עכשוויות, אקטואליות, ומחקרים חדשניים. הכוונה היא ש"בדרך זו יתפתח לומד המבין טוב יותר, ומשתתף פעיל ותורם לקהילה, לאומה ולקהילה הבין-לאומית שבה הוא חי ועובד" (מטרה מרכזית המצוינת במטרות לימודי תחום מדעי החברה).

החידושים בתכנית הלימודים החדשה הם:

1. במסגרת לימודי החברה נקבעו חמישה תחומי תוכן (לא בהכרח דיסציפלינריים), המהווים את הבסיס לסוגיות שילמדו: הארגון החברתי, התרבות והמורשת, האזור והסביבה, "זמן, המשכיות ושינוי" (היסטוריה), משאבים ופעילות כלכלית.
2. נקבעו מטרות אופרטיביות ל-5 רמות הוראה, המשלבות את הרעיונות המרכזיים של תחומי הבסיס.
3. נקבע תהליך ללמידת חקר.
4. ניתנו הנחיות לגבי דרכי השילוב בין תחומי התוכן המרכזיים – גאוגרפיה, כלכלה, היסטוריה וסוציולוגיה.
5. הושם הדגש על חשיבה ביקורתית.

ב. תפיסת מבנה הדעת כפי שהיא מוצגת בתכנית שפותחו

כללי

במדינות שנסקרו מוצגות גישות שונות ביחס למבנה הדעת של תחום ההיסטוריה: מגישה דיסציפלינרית, הנאמנה להוראת תחום הדעת, לגישה המשלבת את הוראת תחום הדעת של ההיסטוריה בתוך תחומי דעת אחרים – גישה אינטגרטיבית.

יחד עם זאת, במרבית תכניות הלימודים נזנחה הגישה המארגנת את התכנים ההיסטוריים על יסוד של רצף כרונולוגי, גדוש בעובדות ובפרטים. במקומה קיימת הנחייה להתמקד בארגון הידע סביב סוגיות: חשיפת הידע ההיסטורי תוך כדי הגעה למקורות, בחינתם והערכה ביקורתית שלהם, וכן ניתוח התהליכים ההיסטוריים, על מורכבותם ועל ההיבטים השונים הטמונים בהם. הדגש מושם על הוראת מיומנויות חשיבה ברמות השונות – מחשיבה ברמה בסיסית עד לטיפול מיומנויות חשיבה מסדר גבוה, האמורות להיות מושגות במהלך התקדמותם של התלמידים על פי שנות הלמידה שלהם והרמות שלהם. במרבית התכניות מפורטים קריטריונים שעל פיהם יש להגיע אל ההישגים הנדרשים בשלבי הלמידה השונים.

בריטניה

תכנית הלימודים מתמקדת בבחינת התהליך ההיסטורי בסוגיה מסוימת, תוך כדי הצגת מגוון מקורות היסטוריים המאפשרים הבניית המציאות "כפי שהייתה בעבר", ופרשנות של אותה מציאות.

בתכניות הלימודים מצוין כי תלמידים הלומדים היסטוריה נדרשים ללמוד כיצד תחום הדעת פועל: מהן השאלות הנשאלות ומהן מגבלות התשובות הניתנות; זאת, לאחר עיון במקורות ההיסטוריים השונים. התלמידים נדרשים לדעת כיצד ניתן לחשוף את הידע אודות העבר באמצעות מקורות ראשוניים ועבודת בילוש של ההיסטוריון. על לימוד היסטוריה צריך לכלול גם מיון מקורות, פירושם והערכה ביקורתית שלהם. בתכנית הלימודים קיים פירוט של הדרך הנדרשת להפקת מידע היסטורי מתוך מקורות ראשוניים, וכן פירוט של רמת ההתייחסות אל המקור ההיסטורי.

רמה ראשונה :	התלמיד יכול למצוא במקור תשובות לשאלות פשוטות.
רמה שנייה :	התלמיד יכול לענות על שאלות שבהן הוא נשאל לגבי אירוע כלשהו, תוך התבססות על המקור.
רמה שלישית :	התלמיד משתמש במקור כדי לבחון אירוע היסטורי מסוים (התלמיד שואל את השאלות בעצמו במטרה להבהיר לעצמו עניין היסטורי כלשהו).
רמה רביעית :	התלמיד יכול לבחור מקורות ולשלב מידע ממקורות שונים ולענות על שאלה עליה הוא נשאל.
רמה חמישית :	התלמיד יכול להשתמש במקור היסטורי כמקור לאינפורמציה כדי להגיע למסקנה וכדי לבסס טיעון.
רמה שישית :	התלמיד יכול להעריך אמינותו של מקור.
רמה שביעית :	התלמיד יכול לעמת בין מקורות שונים ולנמק את עמדתו באמצעות מקור שיתמוך בטיעון שלו.
רמה שמינית :	התלמיד יכול להשתמש באופן ביקורתי במקור לצורך מחקר אישי שלו ויכול להגיע למסקנות שיישענו על המקור.

בתכנית הלימודים מצוין כי על התלמידים הלומדים היסטוריה לדעת להעריך את הידע ההיסטורי ואת הדרך שבה הבינו אנשים את המציאות בכל דור ודור, בזוויות ראייה שונות. כמו כן, עליהם להבין כי התשובות שמספק העיון ההיסטורי אינן בהכרח ודאיות (הטלת ספק כחלק מטיפוח גישה ביקורתית).

צרפת

מאפייני תפיסת מבנה הדעת בתכנית הלימודים :

- עד לקביעת תכנית הלימודים החדשה נלמד תחום ההיסטוריה בשילוב עם גאוגרפיה. תכנית הלימודים החדשה בחטיבת הביניים הפרידה בין שני התחומים והיא מתמקדת בתחום הדעת, הן בהיסטוריה הן בגאוגרפיה. יחד עם זאת, קיימת המלצה כללית, ללא פירוט, לשלב תוך כדי הוראת ההיסטוריה תחומי דעת נוספים, כמו אמנות, אזרחות, שפה צרפתית, גאוגרפיה וכד' "כדי שתלמיד יבין טוב יותר את ההווה". כאמור, הדגש בתכנית הנוכחית מושם על מיומנויות ותכנים הקשורים ספציפית להיסטוריה.
- בתכנית הלימודים בחטיבה העליונה קיים שילוב בין היסטוריה לגאוגרפיה, בתחומים שבהם השילוב רלוונטי: הכרת מפת העולם ומפת אירופה לצורך הבנת תהליכים היסטוריים, גאוגרפיים, דמוגרפיים וכד'. גם בחינת הברגות משלבת בין שני התחומים.
- בחינת הביניים התכנית החדשה ממשיכה מגמה מסורתית של לימוד כרונולוגי ולא תימטי, כפי שהונהג בשנים האחרונות בתכניות הלימודים בהיסטוריה במדינות אחרות. בוגרי חטיבת הביניים (Ciecle 3) נדרשים לדעת 20 מושגים בהיסטוריה (הפירוט יופיע בהמשך) ולדעת את הקשר הכרונולוגי ביניהם ואת ההקשרים בין המושגים השונים (הנרטיב). על הידע שלהם להיות מורכב יותר, אולם המושגים אמורים לתת לתלמידים עוגן במרחב הזמן. בחטיבה העליונה נשמרת המסגרת הכרונולוגית, אולם התכנים מאורגנים סביב סוגיות.
- 20 המושגים הנבחרים בחטיבת הביניים אמורים להתייחס לכל תחומי החיים שמחקר היסטורי עוסק בהם: תחום ההיסטוריה החברתית, התרבותית, הכלכלית והפוליטית. בדרך זו יתאפשר לתלמידים ליצור תמונת עבר מורכבת.
- התלמידים ייפגשו עם דמויות מופת מתחומי עשייה מגוונים, אשר השפיעו על ההיסטוריה ועיצבו את פני החברה: פוליטיקאים, מצביאים, סופרים, משוררים, אמנים, מוזיקאים וכד'. החיים הייחודיים שלהם משקפים את אופי התקופה וניתן ללמוד מהם על המכלול.

5. התלמידים ילמדו להבחין בזמן ההיסטורי – המשכיות, שינוי, בו-זמניות, מחזוריות, תהליכים קצרי טווח ותהליכים ארוכי טווח, אופן קביעת תקופות בהיסטוריה (מתי מתחילים/מסתיימים ימי הביניים ומתי מתחילה העת החדשה – שיקולי הדעת ומשמעותם).
6. התלמידים ילמדו על עבודת ההיסטוריון ועל האופן שבו נקבע הידע ההיסטורי:
- א. מהן עובדות/הערכות, מהי עמדה אובייקטיבית ועמדה סובייקטיבית. מהם סוגי המקורות ההיסטוריים, מהם מגבלותיהם וכיצד ניתן להפיק מהם מידע מוצק. אופני קריאה שונים במקורות השונים – הספרותיים, המסמכים הרשמיים וכד'.
- ב. התלמיד יתנסה בסוגי השאלות שאותן שואל ההיסטוריון ושיטת איסוף הנתונים, הצגת השערות וטיעון טיעונים ונימוקים תקפים וביקורתיות.
- ג. המקור יעמוד במרכז הלימוד ותלמידים צריכים לשלוט בקריאת מקורות וביכולת להבחין בין סוגי מקורות (ראשוניים, משניים וכד'). עליהם לדעת לאתר מידע היסטורי רלוונטי בתוך עיתונים, ספרים, מפות, טכנולוגיות מודרניות – אינטרנט, מאגרי מידע ממוחשבים וכד'.

גרמניה

- הוראת ההיסטוריה נעשית בגישה הדיסציפלינארית, שבמסגרתה התלמיד ילמד:
- א. לספר את הנרטיב של האירוע ההיסטורי: הוא יזהה ויארגן את רצף האירועים על ציר הזמן ויבין את הקשר בין האירועים. היכולת לספר את הסיפור ההיסטורי תבטא את הבנת עומק ההתרחשות בהקשר של תנאי התקופה.
- ב. לנתח את התיאורים ההיסטוריים המוצגים במקורות הראשוניים, להבחין בסוגים שונים של מקורות ובמגמתיות המונחת בבסיסם.
- ג. לשאול שאלות היסטוריות על העבר ולהגיע למסקנות, לאחר ניתוח המידע הרלוונטי.
- ד. לפתח ביקורתיות כלפי אירוע היסטורי ויכולת לקבוע עמדה מנומקת.

במהלך שנות לימודיו, התלמיד ילמד היסטוריה בשני מעגלים – במעגל הראשון (חטיבת הביניים) תודגש הכרונולוגיה, ובמעגל השני (החטיבה העליונה) הלימוד יהיה סביב סוגיה היסטורית, כמו נושא ההגירה הנלמד מהקולוניאליזם היווני, דרך נדידת העמים הגדולה, הרקונקויסטה בספרד, תנודות דמוגרפיות בעקבות הרפורמציה, הגירה במאה ה-19 והגירה במחצית השנייה של המאה ה-20.

אוסטרליה

- הוראת ההיסטוריה מאורגנת בתוך שלושה ממדים, ובכל ממד מודגש תחום הדעת באופן שונה:
- הממד הראשון: ארגון על פי עקרונות תחום הדעת**
- מושגים חיוניים ומיומנויות – כל מערכי השיעור שיפותחו במסגרת המוצעת יתבססו על מושגים מרכזיים ומיומנויות מהותיות לתחום הדעת.
- הבנת הכרונולוגיה – מושג זה מהותי ללימוד ההיסטוריה וכולל התייחסות לנושאי סיבתיות, תוצאות והתפתחויות, אידאולוגיה, מורשת והשפעת גורמי הסביבה.
- המקור ההיסטורי – תוכני שיעורי ההיסטוריה מתבססים על הוכחות, תוך כדי התבססות על מקורות ראשוניים ומשניים מהעבר: מקורות כתובים, תרבות חומרית, מידע ויזואלי, אורלי או גרפי במהותו.

התהליך ההיסטורי – עיסוק בחקר, פרשנות והבעה הוא תהליך המפתח בהוראת ההיסטוריה.

תוכן מומלץ – לא צוינו תכנים מומלצים.

מיומנויות למידה בתחום ההיסטוריה:

- איסוף וניתוח מידע (כולל מיומנות חיפוש ברשת).
  - תכנון הלמידה, ארגון הידע ועיבודו.
  - מחקר, הבניית הידע ופתרון בעיות.
  - העלאת השערות ובחינתן הביקורתית והפרשנית.
  - שימוש בדרכי הבעה מגוונות לצורך דיווח על המידע שנרכש: דיון, כתיבה, שימוש באמצעים גרפיים, סטטיסטיים ואלקטרוניים.
- מורים אמורים לשלב הוראת מיומנויות אלה בתכנון מערכי השיעור שלהם.

הממד השני: ארגון הידע בגישה אינטגרטיבית

תכנית הלימודים באוסטרליה מציעה ארגון הוראה בגישה אינטגרטיבית (נקבעו שמונה תחומים שבהם משולבים כלל מקצועות הלימוד). הוראת ההיסטוריה מתקיימת בתוך תחום שנקרא "לימודי חברה וסביבה" – "Studies of Society and Environment - SOSE". הידע, המופק מכלל תחומי הדעת, והמיומנויות מאורגנים בתוך התחום, והתקדמות התלמידים נעשית משנה לשנה לפי שש רמות למידה, עד לסיום לימודי החובה (בשנה ה-10, מקביל לכיתה י' בישראל). בכל רמת למידה קיים פירוט של מטרות הלמידה והקריטריונים. לבתי הספר אוטונומיה בארגון הלמידה ברמות השונות על פי שכבת גיל אחת או באופן רב-גילי.

הממד השלישי: ארגון הידע על פי תשע פרספקטיבות

בתכנית הלימודים נקבע כי יש לארגן את תוכני הדיסציפלינות הקשורות לתחום "חברה וסביבה" בהתאם לתשע פרספקטיבות, בעלות חשיבות חינוכית וחברתית, החוצות את גבולות תחומי הדעת, והן: חינוך לערכי האבוריגינים, חינוך לערכי המורשת האוסטרלית, לימוד ערכי הסביבה, שוויון מגדרי, נגישות למידע, טיפוח רגישות לשפה, חינוך לרב-תרבותיות, היענות לתלמידים בעלי צרכים מיוחדים, חינוך לעבודה.² להלן הפירוט:

1. **חינוך לערכי האבוריגינים** – התלמידים יבינו את דרך הראייה של האבוריגינים באמצעות חקר האתרים הארכיאולוגיים שלהם, תוך כדי מפגש ודיון עם מדריכים אבוריגינים.
2. **חינוך לערכי המורשת האוסטרלית** – התלמידים ילמדו על הדרכים בהן השפיעו המתיישבים הלבנים על מורשתה התרבותית של אוסטרליה.
3. **לימוד ערכי הסביבה** – תתקיים עבודת שדה שתאפשר לתלמידים להבין כיצד הסביבה הושפעה מאירועי ההתיישבויות השונים באסיה ובאוסטרליה באמצעות השוואת דפוסי ניצול הקרקע של מלקטים/ציידיים/חקלאים/תעשייה.
4. **שוויון מגדרי** – יינתנו הזדמנויות לתלמידים לבחון את מקומן ותפקידן של הנשים בחברות השונות ואת תפקיד הסטריאוטיפים לגביהן בקביעת מקומן החברתי, כולל בחברות הפרהיסטוריות.

² בתכנית קיימת הפנייה של המורים לאתר ברשת שבו מופיעות הנחיות לאופן יישום העקרונות הנ"ל בהוראה: <http://www.decs.act.gov.au/publicat/acpframeworks.htm>

5. **נגישות למידע** – הוראת היחידה תזמן לתלמידים אפשרות גישה למידע המופיע ברשת האינטרנט, תוך הקניית אסטרטגיות חיפוש. במיוחד חיוני להשתמש באינטרנט לצורך חיפוש אחר מקורות היסטוריים ולהבין את ההטיות בהבנה העלולות להיגרם משימוש בלתי מבוקר במקורות המופיעים ברשת.
6. **טיפוח רגישות ודיוק בשימוש בשפה (אוריינות)** – כל יחידות ההוראה בהיסטוריה ירחיבו את אוצר המושגים ויטפחו את השפה הייחודית לתחום ההיסטוריה – מושגים כמו זמן, תקופה, ציוויליזציות ומושגים רבים האמורים לאפשר לתלמיד לשלוט בדרכי ההבעה הייחודיות לתחום ההיסטוריה – להביע רעיונות תוך שימוש במושגים בהקשר המדויק של הזמן שבו נוצרו. כמו כן יש ליצור אצל הלומד, המעיין במקורות היסטוריים, רגישות למילים טעונות בעלות משמעויות מדכאות, מפלות וגזעניות.
7. **חינוך לרב-תרבותיות** – לימוד על תרבויות אחרות ועל חברות אחרות יפתח פרספקטיבה זו ויעודד הבנה וסובלנות כלפי ערכים שונים, כללי אתיקה וזהויות שונות. בהוראת היסטוריה ניתן להשתמש באסטרטגיות שיעודדו אמפתיה כלפי התנסויות של בני אדם/עמים ממקומות אחרים ומזמנים שונים.
8. **היענות למגוון דרכי למידה ולצרכים מיוחדים** – מטרת שיעורי ההיסטוריה היא לאתגר תלמידים בטווח רחב של יכולות למידה ולגייס את כישוריהם ונטיותיהם השונים ללימוד משמעותי. בכל יחידות ההוראה ניתן להתאים את אסטרטגיות ההוראה, חומרי הלימוד והמדיה ולספק משימות ביצוע מגוונות. לתלמידים עם כישורים מיוחדים ניתנת ההזדמנות לעבוד עם מקורות ברמה גבוהה ועל סוגיות מורכבות, שמעודדות עבודת חקר.
9. **חינוך לעבודה** – התלמידים ילמדו את אופיו והרכבו של כוח העבודה באוסטרליה ובמדינות אחרות: באמצעות ניתוח השיטה החברתית, הפוליטית והכלכלית שנהגו בעבר ומתקיימים בהווה – תלמידים יפתחו מיומנויות של תכנון, למידה שיתופית והתמודדות עם מסגרת הזמן – ובאמצעות מיומנויות אלה ילמדו את משמעות האחריות לעבודתם ויפתחו מידה של עצמאות, גורמים החשובים להצלחה ולתרומה במקום העבודה שלהם בעתיד.

בשנת 2004 התקיים כנס ארצי ובו נדונו חידושי תכנית הלימודים החדשה (History in the Integrated Curriculum, 2004) – הכללת לימודי ההיסטוריה במסגרת אינטגרטיבית של מדעי החברה והסביבה. היוזמה הייתה של משרד החינוך של אוסטרליה – Australian Government – Department of Education, Science and Training – והשתתפו בה גם מורים ואנשי חינוך מתחום ההיסטוריה. בכנס הוסברו יתרונותיה של הגישה האינטגרטיבית, כאסטרטגיה המאפשרת ליצור הקשרים טובים יותר של הידע המאורגן באמצעות שאלות פוריות, מקרי חקר והתנסויות המגייסות תחומי ידע קרובים כמו לימודי אזרחות, גאוגרפיה וחברה. הגישה הזו מאפשרת למידה משמעותית, המעמיקה את החשיבה ואת מעורבות התלמידים בלימודם. הנושא עמד במרכזו של ויכוח עקרוני, והטענה המרכזית הייתה שהוראה בגישה זו מחייבת בסיס ידע עמוק מאוד של המורים, בהיסטוריה ובתחומי דעת אחרים – דבר המעמיד בספק את יכולתם להתמודד עם המשימה, בעיקר מורים המלמדים בכיתות הנמוכות.

הטענה המרכזית שהועלתה בזכות הגישה האינטגרטיבית הייתה, שגישה זו עונה באופן נכון יותר על הצורך לעניין את התלמיד בלימודיו ולהיות רלוונטי לצרכיו. לימוד כזה יכול להיות יעיל ללימוד מקרי בוחן המעוגנים בקהילה ובכך לקשור את הלומדים לבעיות חברתיות שנויות במחלוקת. כמו כן, נאמר כי גישה זו נכונה ויעילה כשמבקשים לבחון סוגיה רחבה בראייה הוליסטית, והשימוש בתחום ההיסטוריה מספק עוגן של זמן, מקום ועובדות וכן מיומנויות לחשיבה ביקורתית.

בסיכום הכנס הוצגו דרכים שמאפשרות שמירה על ליבת תחום הדעת, מצד אחד, ושימוש בגישה האינטגרטיבית, מצד שני:

1. מורים ימפו את תכנית הלימודים הבית-ספרית (בבית הספר היסודי ובתיכון), כדי למקם רעיונות ומיומנויות בתחומי הדעת השונים.
2. המורים ישתמשו בבעיות אמתיות מהחיים ויהפכו אותן לנושאי ההוראה, מתוך ניסיון החיים של התלמידים. על המורים להכיר את עולמם של התלמידים ולהיות בקיאים גם בתחום התוכן.
3. מורים יפתחו "נושאי מומחה" וייקחו אחריות על בניית יחידות הלימוד ועל עיצוב ההוראה. מורים יוכשרו בהכשרות מיוחדות על מנת שיוכלו לעמוד במשימה.
4. בכל יחידת לימוד יובהרו המטרות האופרטיביות והקריטריונים – דבר שיאפשר מיקוד בפיתוח תוצרי הלמידה וההערכה.
5. יישמר לימוד הרצף ההיסטורי במהלך הלימודים האינטגרטיביים.
6. יוקם אתר ברשת האינטרנט שיציע למורים תכניות כיצד לתכנן את השיעורים בשיטה האינטגרטיבית. כמו כן, יוקמו ברשת קהילות מורים שיתמכו זה בזה בעבודה מסוג זה, ויפתחו משאבים ומקורות אשר יופצו ברשת, לעזרת המורים.
7. הקהילה כולה תהייה שותפה ותהווה משאב להוראת היסטוריה בדרך אינטגרטיבית.

ניו-זילנד

תכנית הלימודים בהיסטוריה נלמדת במסגרת מדעי החברה, והיא מארגנת תחום אינטגרטיבי רחב הכולל גם את המקצועות ההומניסטיים. על פי גישת המתכננים, ארגון אינטגרטיבי של התחומים עשוי לאפשר לתלמידים לפתח את הידע וההבנה שלהם לגבי הדינמיות של ההתפתחות החברתית וכיצד היא מתקיימת בתוך מגוון התרבויות, החברות והסביבות. תלמידים יפתחו מיומנויות של חקירת סוגיות בתחום החברה וילמדו תהליכי קבלת החלטות ומיומנויות של עבודה בצוות (Baldwin, 2007).

תכנית הלימודים בהיסטוריה תאפשר לתלמידים ללמוד ולהבין אירועים שאירעו בעבר, מקומות ואישים משמעותיים להיסטוריה של ניו-זילנד ואת השפעתם על ההווה. בבחינות הבגרות יצטרכו התלמידים להפגין ידע במיומנויות היסטוריות, לפי הפירוט הבא:

- א. תלמידים יעסקו בחיפוש אחר מידע ושימוש במגוון של מקורות מידע: ספרים, עיתונים, רשת האינטרנט, סרטים, מוצגים במוזיאונים, יצירות אמנות, ראיונות וכד'. תלמידים ילמדו להעריך את חשיבות המקורות השונים ויבחנו אותם באופן ביקורתי.
- ב. תלמידים ילמדו להסביר רעיונות מרכזיים ולבססם על עובדות היסטוריות. תלמידים יגיעו להכללות ולמסקנות תוך התבססות על עובדות היסטוריות וידעו להסביר ולנתח את העובדות על פי העקרונות המקובלים בתחום הדעת.
- ג. תלמידים ישתמשו באוצר המילים ובמושגים הנהוגים בתחום ההיסטוריה.
- ד. תלמידים יתייחסו לפרספקטיבה ההיסטורית, תוך שהם ילמדו להכיר ולהציג את השקפות העולם והאמונות שרווחו בקרב אנשים/קהילות בתקופה היסטורית נדונה. מתוך השקפות אלה, ינתחו ויפרשו את פעילותם של בני התקופה ההיסטורית. ראוי שתלמידים ידעו להציג התרחשות היסטורית מתוך ריבוי פרספקטיבות.
- ה. הבעה: תלמידים יתארו תהליך/התפתחות היסטורית באמצעות מיומנויות הבעה, כמו כתיבת מאמר, פרזנטציה וכד'. התלמידים יתארו באופן מפורט, כולל הצגת עובדות ונתונים, תהליך היסטורי שיקלול את הגורמים, המהלכים והתוצאות של האירועים אותם יציגו.

ג. העיקרון לבחירה בתכנים ההיסטוריים ובניית רצף ההוראה מכיתות היסוד עד לחטיבה העליונה

כללי

המשותף למרבית התכניות שנסקרו הוא הרצון לעדכן את התכנים על מנת שיתנו תשובה להיבטים השונים של החברה הרב-תרבותית המתפתחת במדינות הלאומיות. כמו כן, בכל התכניות קיימת התמודדות עם ההיסטוריה הייחודית, הלאומית, בתוך ההקשר הגלובלי. קיימת סתירה מהותית בין ההיבט הרב-תרבותי לבין ההיבט הלאומי. דרך ההתמודדות עם היבטים אלו שונה ממדינה למדינה ובאה לידי ביטוי בגישות שונות.

בריטניה

התכנים שנקבעו בסילבוס לקבוצות הגיל השונות אמורים לממש את הרציונל שהוצג לעיל. תכנית הלימודים מפרטת את התכנים בקבוצות הגיל השונות ואת המיומנויות הנדרשות ללמידה משמעותית. בכל קבוצת גיל מפורטות המטרות האופרטיביות שאותן על התלמיד להשיג. תכנית הלימודים מאפשרת התייחסות לשונות בין הלומדים ולסגנונות הוראה מגוונים של המורים.

בתכנית הלימודים הארצית (1988) אומצה גישתו של ברונר ללמידה ספירלית, וגישה זו ממשיכה גם בתכנית הלימודים החדשה, המורכבת מארבעה שלבי הלימוד: שני השלבים היסודיים (גילאי 5-11), חטיבת הביניים שהם לימודי חובה, והשלב האחרון, שלב בחירה, בגילאי 15-19. בכל שלב לומדים התלמידים את אותן מיומנויות, תוך העמקה והרחבה עם התקדמות בכל שלב ושלב ועם בחינת השגת המטרות האופרטיביות. מטרות ההוראה והמטרות האופרטיביות, כולל המיומנויות הנדרשות בכל שלב ושלב, מפורטות בתכנית הלימודים.

התכנית מתחשבת בהתפתחות הקוגניטיבית והרגשית של הלומדים בשלבי הגיל השונים, ולכן בנויה בשיטת השלבים – משלב "החשיבה המתית" לשלב החשיבה הביקורתית "האירונית" (Hawkey, 2007). תכנית הלימודים מתווה דרכים להגיע לממדים אלו באמצעות הסברים מדויקים למורים ומתן מקורות היסטוריים מגוונים, שיאפשרו להם לממש הוראה משמעותית.

- בשלב הלמידה הראשון (גילאי 5-8) התכנית מתמקדת במעשי ובמוכר ומתחשבת בגישת "הילד במרכז". החשיבה המיושמת בתכנית היא "חשיבה מתית", המגייסת את הדמיון כדרך להכרת העולם. בשלב חשיבה ראשוני זה הנרטיב נשמר בזיכרון באמצעות סיפורים עם התחלה, אמצע וסוף, תוך הקניית משמעות ויצירת קוהרנטיות.
- בשלב הלמידה השני, בכיתות היסוד (גילאי 8-11) מיושמת גישת "החשיבה הבינארית", המארגנת את החשיבה באמצעות ראיית מקרי קצה: טוב/רע, שמח/עצוב, חי/מת. ניגודיות זו עוזרת ליצירת הנרטיב, ובדרך זו התלמיד לומד להכיר את דמויות/מקרי/תופעות הביניים הנמצאות בחיים הרגילים. למידה זו מגייסת את עולמו המוסרי והרגשי של הלומד ובאמצעות כלים אלו הוא יוצר במוחו את פרטי "תמונת העבר". הלומד עורך השוואה בין העולם המוכר לו לבין העולם המתואר בסיפור ההיסטורי ומפיק במוחו תובנות לגבי המציאות.
- בכיתות היסוד וגם בחטיבת הביניים (בגילאי 12-15) מופעלת גישת "החשיבה הרומנטית". בשלב זה חלק מהתלמידים כבר אורייניים ויכולים לחשוב חשיבה רציונלית ומופשטת ומכירים את שפת הסמלים הכתובים. בגיל זה ילדים מוקסמים מאירועים דרמטיים ומהדגשת הישגים הרואיים ונשגבים. הילדים לומדים כי העולם הוא דבר שניתן ללמוד אותו, הוא אינו כאוטי או שרירותי.

- בשלב הלמידה השלישי, בחטיבת הביניים, מופעלת "החשיבה הפילוסופית", הדורשת מהלומד לפרק את המציאות/האירועים/התהליכים לחלקיהם השונים, למצוא הקשרים ומתוכם להפיק משמעות. חשיבה זו חותרת למציאת "אמת אחת" או חוק המגדיר את התהליך ההיסטורי.
- שלב הלמידה הרביעי והאחרון, המתקיים בחט"ב ובמיוחד מטופח בחטיבה העליונה, הוא שלב הדורש מהתלמיד חשיבה ביקורתית ("חשיבה אירונית") – בשלב זה נדרש הלומד לבחון את המציאות מנקודות מבט חברתיות/מגדריות/תרבותיות שונות ולהיות פרשן, ביקורתי וספקן כלפי התמונה המצטיירת לנגד עיניו.

צרפת

תלמידים מתחילים ללמוד היסטוריה ברמה בסיסית – היכרות ראשונית עם ציר הזמן בשלב השני של לימודיהם – כיתות ד' ו' (Ciecle 2). בשלב זה התלמידים לומדים להבחין במימד הזמן – להבדיל בין ההווה לעבר, ולהכיר במורכבותו של העבר. לימוד שיטתי של תחום ההיסטוריה מתחיל בכיתה השביעית ומתקיים בשני שלבי הלימוד: שלוש השנים של Cicle 3 (כיתות שביעית עד תשיעית – חט"ב אצלנו. א.ג.) ובשלוש השנים בתיכון.

התכנית בחטיבת הביניים בנויה מ-6 תקופות, הנלמדות במהלך שלוש השנים של שלב הלימוד השלישי. ההנחיה היא כי יש לשמור על הכרונולוגיה אולם המורים יכולים לבחור את חלוקת הנושאים בין שלוש השנים. המורים מקבלים הנחיות מדויקות לגבי מגבלות חלוקת הנושאים לפי שנים, לדוגמה: לא ניתן ללמד את כל הנושאים בשנה אחת או בשנתיים, וכן הם נדרשים למצוא יסוד מארגן לאופן בו בחרו להציג את תכני הלימוד.

בחטיבה העליונה התכנית בנויה מסוגיות המתייחסות למאות ה-19 וה-20, והבחירה בנושאי ההוראה נעשתה סביב הנושא "היסטוריה של העולם, אירופה וצרפת" – בכל אחת משנות הלימודים נושאים ודגשים שונים, המפורטים להלן. בחטיבה העליונה קיימות תכניות שונות למגמות השונות, ובמגמה ההומניסטית התכנית מעמיקה יותר מאשר במגמות מדעיות/טכנולוגיות או מגמות אחרות (כמו מגמת תיירות).

תוכני ההוראה בחטיבת הביניים מאורגנים לפי שש תקופות

התקופה הראשונה – פרה-היסטוריה: הלימוד הכרונולוגי מתחיל באלף התשיעי לפני הספירה – מתחילת החקלאות, ביות בעלי חיים, המעבר מחיי מלקטים וציידים להתיישבות קבע באזורי הסהר הפורה, אפריקה ואגן הים התיכון, המצאת האש, העולם הסימבולי – ציורי המערות וייצוגי אדם/בעלי חיים – הסבר האמונות המתבטאות בדרכי ביטוי אלו.

התקופה השנייה – העת העתיקה: התקופה משתרעת מהמצאת הכתב עד להתמוטטות האימפריה הרומית. ההתמקדות היא בהתפתחויות שאירעו בשני אזורים גיאוגרפיים – במזרח התיכון ובצרפת (גליה). ייסודה של מרסיי (מסליה) על ידי מתיישבים יווניים, כיבוש גליה על ידי הקלטים, כיבוש גליה על ידי הרומאים וניצחונם על ורקינגטוריקס, מנהיג שבטי הגאלים, הולדת הנצרות והתפשטותה, חורבן בית המקדש בירושלים על ידי טיטוס בעקבות מרד היהודים ברומאים, התמוטטות האימפריה הרומית המערבית בשנת 476 בעקבות נדידת העמים הגדולה.

התקופה השלישית – ימי הביניים (496-1455): מהתנצרותו של כלוביס, הולדת האסלאם, בלימתם של המוסלמים על ידי קארל מרטל, הקמת האימפריה הקרולינגית על ידי קארל הגדול, עליית השושלת הקאפטינגית, "מייסדת האומה הצרפתית", מסעי הצלב וכיבוש ירושלים, נפילת קונסטנטינופול בידי התורכים והתמוטטותה של ביזנטיון, המצאת הדפוס על ידי גוטנברג.

התקופה הרביעית – התקופה המודרנית המוקדמת (1815-1492): גילוי אמריקה על ידי קולומבוס, קופרניקוס והתאוריה בדבר מקום כדור הארץ ביקום, מאבקו של אנרי ה-4 בהוגנוטים וביסוס הקתוליות בצרפת, כתיבת "דון קישוט על ידי סרוונטס בספרד. תקופת שלטונו של המלך לואי ה-14, "המהפכה המפוארת" באנגליה והגבלת שלטון המלך, הופעת האנציקלופדיה, המצאות טכנולוגיות: הקיטור, הצהרת העצמאות של ארה"ב, המהפכה הצרפתית והצהרת זכויות האדם והאזרח, הקמתה של הרפובליקה הראשונה, אימוץ השיטה המטרית, האימפריה הנפוליאונית והמלחמות, נפילת נפוליאון בונפרטה.

התקופה החמישית – המאה ה-19 הארוכה (1825-1903): תחילת המהפכה התעשייתית, החוק המגביל עבודת ילדים, מהפכת 1848: הקמת הרפובליקה השנייה, חוק ההצבעה הכללית, ביטול העבדות, מלחמת צרפת-גרמניה, הקמת הרפובליקה השלישית, חוק חינוך חובה חנם, המצאותיו המדעיות של לואי פסטר, פיתוח כלי הרכב הממונעים, הקמת מגדל אייפל, המצאת הראינוע, האחים רייט וה"מטוס הראשון".

התקופה השישית – העולם המודרני – המאה ה-20 (1914-2002): מלחמת העולם הראשונה, המהפכה ברוסיה, מלחמת העולם השנייה, "הדיקטטור הגדול" לצ'פלין, ייסוד האו"ם, מלחמת אלג'יריה, הקמת השוק האירופי המשותף, האדם הראשון צועד על הירח, התמוטטות חומת ברלין, פרסום אמנת זכויות הילד, קביעת היורו כמטבע אחיד של אירופה.

תוכני ההוראה מפורטים בחטיבה העליונה לפי סוגיות

- בכיתה י': מסוף האימפריה השנייה עד לפרוץ מלחמת העולם השנייה (1870-1939).
- בכיתה יא': המהפכה התעשייתית עד לסוף מלחמת העולם השנייה – ניצחון בנות הברית כניעת גרמניה ויפן.
- בכיתה יב': מסוף מלחמת העולם השנייה עד שלהי המאה ה-20 – מחברה תעשייתית לחברה דיגיטלית.

גרמניה

התלמידים מתחילים ללמוד היסטוריה בכיתה א', אולם ההיסטוריה מהווה מקצוע חובה ונלמד שיטתית החל מכיתה ו' עד כיתה י', ומוקצבות להוראה שעתיים שבועיות בכל אחת מהשנים. כחלק משיקולי בתי הספר, ניתנת האפשרות לשלב הוראת ההיסטוריה בתוך מקצועות לימוד אחרים. מעבר לכיתה י' לימוד ההיסטוריה אינו חובה. לימוד ההיסטוריה נעשה בשני מעגלים, כאשר במעגל ראשון – בחטיבת הביניים – התלמידים לומדים את האירועים ברצף כרונולוגי, ואילו בתיכון התלמידים מתבססים על הידע שרכשו בשלב הקודם אך מעמיקים בו באמצעות לימוד סוגיות היסטוריות. הדגש מושם על תהליך הלמידה ועל רכישת מיומנויות של לומד עצמאי.

העיקרון לבחירת הנושאים נקבע מתוך המטרה הבסיסית של הוראת ההיסטוריה – הקניית ידע בסיסי על תקופות, אירועים חשובים, אישים, מושגים, התפתחויות ותהליכים הקשורים לאזור מסוים (או אחת ממדינות גרמניה), האומה הגרמנית, אירופה והיסטוריה עולמית, במטרה לפתח מודעות היסטורית גלובלית, כחלק בלתי נפרד מהזהות ההיסטורית של הצעירים הגרמניים (Fuchs, 2007).

נושאי הלימוד והסוגיות בתיכון הם:

1. העת העתיקה כתשתית לעולם המודרני: הדמוקרטיה בפוליס היוונית, הערכים הרפובליקנים ברומא.
2. העיר בימי הביניים ומושג החופש.
3. חברה ומדינה בתקופת ההשכלה: הבסיס הפילוסופי – קאנט, לוק, רוסו, מונטסקייה וכד'. האבסולוטיזם בצרפת ופרוסיה.
4. המהפכות באנגליה, ארה"ב וצרפת, גרמניה ב-1848/9.
5. העולם המודרני והמשברים: דמוקרטיה ודיקטטורה – נושא שילמד בחדן נושאי תוך התייחסות להשוואה בין מדינות אירופה השונות.

6. כישלון הדמוקרטיה הראשונה בגרמניה – השתלטות הנציונל-סוציאליסטים על גרמניה: הדרך אל הדמוקרטיה: סיום מלחמת העולם הראשונה ומהפכת 1918/19, המשטר הפוליטי והמשברים הכלכליים בשנות ה-20, מדיניות החוץ של גרמניה באירופה ובעולם, השתלטות הנאצים, התנגדות ואי-ציות אזרחי, השואה, מלחמת העולם השנייה.

8. המלחמה הקרה לאחר 1945: קונפליקטים ופתרונם בהקשר של המאבקים בין מזרח למערב: קוריאה, הונגריה, פולין, קובה, ווייטנאם וצ'כוסלובקיה. מרוץ החימוש, תקופת הדטאנט והתמוטטות הגוש המזרחי ב-1990.

בנוסף לסוגיות, אותן אמור התלמיד לחקור, יש לחשוף אותו גם להיבטים התרבותיים ומוסריים הקשורים לתחום ההיסטוריה:

- היסטוריה וקולנוע: הכרת סוגי סרטים שונים (דוקומנטריים, פיקטיביים) ויכולת לחקור כמקור היסטורי.
- הסמל ותפקידו בהיסטוריה: חקירת אנדרטאות, פסלי זיכרון, ימי זיכרון, כרזות, צילומים, שירים וכד'.
- היסטוריה וערכי הצדק: חקירת זכויות האדם לאחר 1945 ולאחר 1989.

היבטים אלו יילמדו תוך כדי העיסוק בסוגיות, בשלב האחרון של לימודיו, שהם לימודי בחירה בתיכון. תהליך לימוד הסוגיות יכלול את מיומנויות הלימוד הבאות:

- שליטה במיומנויות קריאת מקורות היסטוריים: חקירת מקורות ברמות שונות (ראשוניים, משניים) וטקסטים מגוונים (כתובים, ויזואליים, חומריים וכד') – יכולת התלמיד לחקור את המקורות על פי הדירוג שלהם וסוגיהם ולשקף באמצעותם את תמונת העבר.
- יכולת התלמיד לתאר תהליכים היסטוריים, תוך שימוש במושגים הרלוונטיים באופן מדויק וממוקד. יכולת התלמיד לתאר תהליכי שינוי והמשך, להסביר גורמים ולמצוא את הקשר הנכון בין הסיבות לבין התוצאות.
- יכולת התלמיד להשוות בין אירועים, תהליכים ולהגיע למסקנות תקפות מבחינת הדיסציפלינה ההיסטורית.
- יכולת התלמיד לחקור ולדון בעמדות של חוקרים שונים ולהבדיל בתפיסות ערכיות העומדות בבסיס גישתם.
- יכולת ביטוי בכתב ובעל-פה ושליטה במושגי היסוד של תחום ההיסטוריה.

אוסטרליה

הבחירה בתכנים נקבעה על פי הגישה המשלבת את תחום ההיסטוריה עם תחומים ממדעי החברה (כולל גאוגרפיה ולימודי הסביבה). בתכנית הלימודים מושם הדגש על סוגיות חברתיות ועל התפתחות התרבויות השונות. התכנית נבנתה על פי מודל של אינטגרציה של תכנים, מיומנויות וערכים לכדי מסגרת קוהרנטית, המתפתחת באופן מקביל בשלבי הלימוד השונים, מהגיל הצעיר עד סיום לימודי החובה. התכנים מאורגנים סביב היסוד המארגן: ההתפתחות החברתית מהמשפחה והקהילה, דרך ההיסטוריה המקומית והאזורית עד ההיסטוריה של אוסטרליה ואחר כך העולם כולו. בכל שלב בהוראה נלמדים תכנים חדשים, מיומנויות חשיבה ומיומנויות למידה וערכים הרלוונטיים לתכנים.

מקצוע ההיסטוריה נתפס כמקצוע בו לומדים על העבר, שראשיתו בהתפתחותן של התרבויות העתיקות עד "העיתון של אתמול". העבר מתואר כסיפור על חייהם של בני אדם, אירועים, רעיונות ודרכי מחשבה. המקצוע נלמד במהלך עשר שנות לימוד, משלבי ההכנה (level 1–2–3) עד סוף כיתה י" (level 6), אז מסתיימים לימודי החובה והתלמידים המעוניינים ניגשים לבחינות הבגרות. תקופת לימודים זו מספקת לתלמיד כיסוי מאוזן של ידע תוכן היסטורי ומיומנויות חשיבה ולמידה ומקנה ללומדים הבנה לגבי משמעות ציר הזמן והנרטיב ההיסטורי.

בשנים הראשונות (א'-ג') התלמידים לומדים ב"שלב ההכנה": הדגש בשלב זה מושם על נושאי חברה וסביבה קרובים, הכוללים:

1. המשפחה – תפקידים וחלוקת אחריות.
2. הצורך בחוקים ובכללים בחיי היומיום.
3. נושאים הקשורים לאירועים מרכזיים במשפחה.

הכוונה בשלב זה של הלימודים היא לעסוק בסביבתם הקרובה של התלמידים ולהעניק להם כלים ומושגים להבין את העולם בתוכו הם חיים. הלמידה מתקיימת תוך שימוש במקורות מידע מגוונים: טיולים וביקורים במקומות מיוחדים ומפגשים עם אנשים, האזנה להוריהם ולאנשים אחרים בקהילה, המוזמנים לבית הספר. הם לומדים באמצעות מפות ושרטוטים, צילומים, טקסטים כתובים וטכנולוגיות כמו האינטרנט. בדרך זו של לימוד הילדים מקבלים מושג על התפתחות הזמן ומשמעותו בחיי הפרט ובחיי המשפחה, משמעות החגים והטקסים, צורות בילוי וניהול זמן. התלמידים מתחילים לבנות ולהשתמש בנרטיב ככלי ראשון להבנת ההיסטוריה ולהקנות משמעות לאירועים שהתרחשו בעבר. התלמידים לומדים כיצד החוקים משפיעים עליהם ועל אחרים, כיצד חוקים מגבירים את ביטחונם האישי ומקלים עליהם לקחת חלק במסגרות החברתיות, כמו בבית הספר, בברית השחייה, בספרייה, במגרש הספורט וכד'.

התלמידים מזהים, חוקרים ודנים בהשפעה שיש לטבע ולסביבה הבנויה על חייהם, והם מתחילים להציע דרכים לטיפול סביבה זו. התלמידים מתחילים לערוך השוואות בין סביבות שונות אותן הם רואים בעת ביקוריהם אצל קרובי משפחה באזורים אחרים, בעת טיולים כיתתיים או כפי שהם רואים בעת צפייתם באמצעי המדיה הויזואליים. בהמשך לימודיהם היסודיים (level 2-3) מתמקדים הלימודים בנושאי האדם והסביבה – שינויים בחברות ובסביבה במהלך השנים, דאגה פעילה לסביבה הקרובה, שימוש מושכל במשאבי הטבע, כולל בחינת תוצאות העיור על חיי היומיום ועל הסביבה (כולל שיטות בנייה). בשלב זה התלמידים עוקבים אחר השינויים החלים אופייה של הקהילה במהלך השנים, ומפתחים הבנה לגבי השאלה – כיצד שינויים אלו משפיעים על החברים בקהילה, כפרטים וכקבוצה. בדרך זו נוצרת אצל התלמידים תחושת ההתפתחויות במרחב ובזמן.

בהמשך לימודיהם היסודיים, התלמידים עוקבים אחר התפתחות ההיסטוריה של אוסטרליה. ההתפתחות ההיסטורית והתרבותית של החברה באוסטרליה ותרומת הקבוצות השונות לדרך החיים האוסטרלית: הערכים, הזכויות והחובות של האזרחים האוסטרליים בהשוואה לאזרחים בארצות אחרות ובתקופות שונות. כמו כן נבחנים דפוסי אורח החיים של קהילות אוסטרליות באזורים השונים והשפעת הסביבה על דרך חייהם.

בחטיבת הביניים (level 4-6) לומדים התלמידים את ההיסטוריה של מדינה אסיאתית, במטרה לפתח את יכולת ההשוואה בין אותה מדינה לבין התפתחותה של אוסטרליה – כך יוכלו התלמידים לפתח תובנות לגבי תרבויות אחרות: השפעת הסביבה על הארגון החברתי, המוסדות הפוליטיים השונים וההתפתחויות ההיסטוריות. בחטיבת הביניים ילמדו התלמידים גם היסטוריה עתיקה והיסטוריה של ימי הביניים, תוך התמקדות בתפיסות הפוליטיות בתקופות אלה (לא ברור מהכתוב לאיזו היסטוריה עתיקה הכוונה – של אירופה, יוון או רומה? א.ג.). בהמשך תהליך הלימודים ניתן לערוך השוואה בין השיטה הפוליטית שהתקיימה באותן תקופות לבין השיטה הפוליטית הנהוגה באוסטרליה.

בכיתות הגבוהות יותר (השנה ה-9 וה-10, מקביל לכיתות ט' ו-י' אצלנו), הלימודים יתמקדו בבחינה מורכבת ומפורטת יותר של ההיסטוריה של אוסטרליה – אירועים עיקריים ורעיונות שעיצבו את המאה ה-20.

בהוראת ההיסטוריה יש לפעול לפיתוח התובנות האלה:

כרונולוגיה: בקיאות במושגי יסוד בהיסטוריה – מאות, תקופה היסטורית, ציוויליזציה – על מנת להתמצא בתקופות, הנמדדות באמצעות לוח שנה או באמצעות מושגים אחרים המסבירים את מימד הזמן בתרבויות אחרות.

תהליך: להכיר את רצף האירועים.

שינויים: סוגים של שינויים והשפעתם על חיי בני האדם.

המשכיות: כיצד בני אדם בעבר ניסו לשמר היבטים פוליטיים, כלכליים, חברתיים ותרבותיים בחברה שלהם והחשיבות של רעיונות וערכי המסורת להתפתחות החברה האוסטרלית.

הקשרים: השפעתם ההדדית של אירועים או התפתחויות המתרחשים בעת ובעונה אחת.

סיבה ותוצאה: השפעתם של כוונות ומעשים על התרחשותם של אירועים.

מנהיגות: תרומתם של אישי מפתח להתפתחות ההיסטורית.

עובדה היסטורית: מגוון של מקורות אוראליים, כתובים, חומריים וטכנולוגיים שונים כמספקים מידע ובסיס עובדתי להתרחשות שהייתה בעבר.

ניו-זילנד

רצף התכנים מאורגן סביב סוגיות שנקבעו לפי שנות הלימוד, מכינת היסוד הראשונה עד לסוף התיכון. בתכנית הלימודים מופיעות המלצות ודוגמאות לטיפול בסוגיות, והיא כוללת סוגיות מהתחומים השונים של מדעי החברה, כולל נושאי סיבה וסוגיות גלובליות. כמו כן, נקבע כי הסוגיות הנלמדות צריכות לכלול קהילות הנמצאות בניו-זילנד ומחוצה לה – במספר אזורים: ניו-זילנד, אזור האוקיינוס השקט, אסיה, אזור אחר על פי בחירת בית הספר, וסוגיות גלובליות. הסוגיות הנלמדות כוללות נושאים וארגונים גלובליים כמו האו"ם וחבר העמים הבריטי. לא קיים כל קשר כרונולוגי או התפתחותי בין הנושאים וכל נושא עומד בפני עצמו – רובם מטופלים ברמה המושגית ולא ההיסטורית (אירוע ייחודי, תלוי זמן/מקום/הקשר). יחד עם זאת, אופיים של הנושאים מתוכנן לפי רמות הגיל השונות הרלוונטיות לגיל הלומד, הערכים ומורכבות הבעיה.

להלן מוצגים חלק מהנושאים המומלצים להוראה. אתייחס רק לתכנים הקשורים לתחום ההיסטוריה המופיעים ברשימה ארוכה של סוגיות המיועדות להוראה בשנות הלימוד השונות.

בשנים 1-3 הסוגיות הנלמדות הן:

אניות, רכבות, מכונות ומטוסים – ביחידה זו התלמידים ייסעו במרחבי הזמן ויילמדו על תהליכי השינוי ועל ההתפתחויות בתחבורה וכיצד הדבר שינה את הקהילות בניו-זילנד.
הפירמידות במצרים – חקירת העבר במצרים העתיקה ובדיקת השאלה: מדוע העבר חשוב לאנשים?

בשנים 4-6 הסוגיות הנלמדות הן:

מצרים העתיקה – תלמידים יחקרו את הדרכים השונות בהן תיעדו המצרים את חיי היומיום שלהם.
מנהיגות – תלמידים יבחנו כיצד אנשים בעבר הפכו להיות מנהיגים וכיצד הנהיגו את אנשיהם?
חקירת קהילה מקומית – תלמידים יחקרו את ההיסטוריה של הקהילה המקומית. מכובדים מהקהילה יספרו לתלמידים על המתקיימים ועל התפתחות האזור.
חוק וסדר – תלמידים יחקרו את הדרך שבה נהגו בימי הביניים לחוקק חוקים ולאכוף אותם על האנשים.

בשנים 7-8 הסוגיות הנלמדות הן:

"ארוכה הדרך הביתה" – תלמידים יחקרו פליטים בעבר וכיום – כיצד אנשים התארגנו בתגובה למשבר ולאתגר.
"ד"ר ליוונגסטון, אני מניח?" – תלמידים יחקרו את האתגרים שעמדו בפני חוקרים ומגלי ארצות. תלמידים ינסו להסביר מה הניע את מגלי הארצות לצאת למסעותיהם.
"ארץ השפע" תלמידים יחקרו את מניעיהם של המהגרים לניו-זילנד בתקופות השונות – מדוע עזבו את מולדתם להגיע לארץ לא נודעת? כיצד העבירו את תרבותם ומורשתם לארץ החדשה?
משבר מגפת השפעת בשנת 1918 זו תלמידים יחקרו את הגורמים למגפה ואת השפעותיה על האנשים בחיי היומיום.
"יום העבודה – יותר מיום חג" – תלמידי ילמדו על המאבק לזכויות העובדים בניו-זילנד. תלמידים ילמדו על רעיון זה, ויעסקו בסוגיה הקשורה בעבודת ילדים.
"גרבי משי ושקי חול" – ביחידה זו תלמידים אמורים לראיין אישה ניו-זילנדית אשר חוותה את מלחמת העולם השנייה. התלמידים ינתחו את האופן שבו השתנו חייהן של נשים במהלך תקופה זו וכיצד הגיבו לשינוי.
המתיישבים הראשונים – ביחידה זו ילמדו התלמידים כיצד המתיישבים המאורים התמודדו עם הסביבה ומהן התוצאות לכך היום? הסוגיה קשורה להיבטים מסוימים של הגירת המאורים, התיישבותם, אורח חייהם והתערותם באזורים שונים בניו-זילנד במהלך השנים.

בשנים 9-10 הסוגיות הנלמדות הן:

"בעקבות האומה" – התמקדות על ההיסטוריה של ניו-זילנד המשפיעה על מערכות היחסים בין הקהילות השונות בניו-זילנד עד היום. במסגרת יחידה זו תלמידים יכירו את "הסכם וויטנגיי" בין המאורים לבין האירופים וכלל הקהילות בניו-זילנד. התלמידים ילמדו כיצד השפיע ההסכם על מערכת היחסים בין המאורים לבין האירופים בעבר ובהווה. התלמידים ישערו כיצד ההסכם ישפיע בעתיד על יחסי המאורים והאירופים.
"עוגיות המזל" – מאז הגיעו כורי הזהב הסיניים לניו-זילנד ננקטה כלפיהם מדיניות מפלה. יחידה זו בוחנת את השפעת המשבר על הקהילה הסינית בניו-זילנד מאז 1860 ועד היום.
"ההליכה מערבה" – יחידה זו עוסקת בשאלות הקשורות לכיבוש המערב בארה"ב: כיצד נכבש המערב ומידי מי בדיוק נכבש? מה יגרום לאדם לארוז את חפציו ואת משפחתו ולצאת למסע מסוכן של 6 חודשים בחיפוש אחר בית חדש? האם ניתן לספר את הסיפור מזווית ראייה של אישה אמריקאית במערב? מדוע היה מי שחשב ש"אינדיאני טוב הוא אינדיאני מת"?
השוואה – ביחידה זו יש להסביר מדוע יהודים נאלצו להיאבק לצדק חברתי וזכויות אדם בגרמניה הנאצית באירופה הכבושה. יש להסביר את הפגיעה בזכויות האדם של היהודי, מדוע הנאצים נקטו צעדים אלו נגד היהודים. כמו כן יש לתאר כיצד נאבקו על זכויות אדם בגרמניה הנאצית ומה היו התוצאות כשלאנשים בגרמניה הנאצית היו עמדות ערכיות שונות ביחס לזכויותיהם של היהודים בגרמניה הנאצית. האם שואה עלולה לקרות גם בניו-זילנד?
המלחמה בגליפולי במלחמת העולם הראשונה – תלמידים יחקרו את השתתפותם של בני ניו-זילנד בקרבות גליפולי במלחמת העולם הראשונה ויסבירו מדוע חצי אי מרוחק זה היה חשוב לבני ניו-זילנד.
"הדור שנגנב" – לימוד סוגיית "הדור שנגנב" באוסטרליה ששינה חייהם של יותר מ-100,000 ילדים בני תערובת (אבוריגינים ולבנים).
"כשתרבויות נפגשות" – תלמידים יבחנו את השפעת המפגש הבין-תרבותי בין עמים בתוך המרחב הפסיפי.

בשנים 11-13 הסוגיות הנלמדות הן:

"מפגש בין תרבויות – הויכוח על ההגירה הגדולה" – נושא הנתון בויכוח בניו-זילנד ולכן תכנית הלימודים עוסקת בסוגיות הקשורות בו: ההגירה הסינית, המאורית, האירופית – השפעת המורשת התרבותית של הקבוצות השונות על החברה בניו-זילנד היום.
"שדות מוקשים" – הורגים ופוצעים מיליוני בני אדם – התלמידים יחקרו את נושא שדות המוקשים ואת השפעתם על בני אדם ועל אזורים, ואת הפעולות הננקטות בנושא גלובלי זה.
מלחמה ושלום: מלחמת וייטנאם – למעלה מ-30 שנה לאחר המלחמה וארה"ב ובנות בריתה (כולל ניו-זילנד) ותושבי וייטנאם עדיין חשים את תוצאותיה והשלכותיה. יחידת לימוד זו בוחנת את הרעיונות והאמונות שבהן החזיקו הצדדים הנלחמים בזמן המלחמה וכיצד הם שינו את החברה הוויטנאמית וממשיכים לשנות אותה.

ד. תפקידו של המורה בהפעלת תכנית הלימודים

כללי

ברציונל של חלק מתכניות הלימודים נקבע העיקרון שיש לבנות את התכנית כך שתתן למורה תפקיד פעיל יותר בתכנון הלימודים. מאחר שהמגמה היא להפוך את התכנים לרלוונטיים ללומד, ההנחה היא שהמורה ובית הספר יכולים לתווך בין התכנים לבין התלמידים באופן הנכון ביותר. תכניות הלימודים בנויות כך שהמורים נתפסים כמקור המידע ומתאפשרת להם אוטונומיה רחבה בשיקולי דעת מקצועיים, הכוללים בחירת נושאי ההוראה ושיטות הוראה מתוך היצע נרחב ומגוון.

בריטניה

בתכנית הלימודים ניתנת למורה אוטונומיה נרחבת בבחירת הנושאים ובבחירת מידת ההעמקה שתילמד. התכנית מסייעת למורה להפעיל את שיקול הדעת שלו על ידי כך שהיא מפרטת מדדים, בעזרתם הוא מוזמן לבנות את התכנית שלו. המדדים המפורטים מעידים על ההתייחסות אל המורה כאל מתכנן לימודים ולא רק כמוציא אל הפועל של תכנית נתונה: המורה כמומחה לענייני התוכן ובוחר את הפרספקטיבות ההיסטוריות שלפיהן ילמד את התוכן הנדרש; המורה כפדגוג, היודע כיצד ליצור למידה משמעותית, ליצור התלהבות ורלוונטיות ללומד; המורה כאיש ארגון, המסוגל לגייס את משאבי בית הספר לצורך העשרת הלמידה.

השאלות המפורטות להלן מופנות אל המורים כמדדים שעליהם להפעיל, ומדגימות כי תכנית הלימודים פונה אל מגוון רחב של מורים ומאפשרת להם אוטונומיה בעבודתם:

1. האם תכנית הלימודים מפתחת את הידע ההיסטורי של התלמיד ואת מיומנויות הלמידה שלו באופן שתאפשר לו הבנה שיטתית ומודעת של חומר הלימוד?
2. האם קיים בתכנית איזון בין מבט-על ורחב של הנושא לבין העמקה בו – העמקה שתאפשר לתלמיד לחקור סוגיות מפתח היסטוריות באופן מפורט וליצור תוצרים משמעותיים?
3. מהי למידה משמעותית, מגוונת עבור התלמיד בקשר לאירועים, לסוגיות ולבני אדם בהיסטוריה, הכלולים במערך ההוראה של המורה להיסטוריה?
4. האם המערך של המורה להיסטוריה יוצר התלהבות, מוטיבציה, נוגע לרגש ורלוונטי לתלמידים?
5. האם המערך להוראת היסטוריה מספק מערך התנסויות קוהרנטי, המאפשר לתלמידים ליצור הקשרים וקשרים בין היבטים שונים של העבר בתוך מסגרת כרונולוגית רחבה?
6. האם קיימת התייחסות מאוזנת לנושאים מקומיים, לאומיים, בין-לאומיים בהיסטוריה?
7. האם מערך ההוראה מופנה למגוון רחב של תלמידים (מבחינה חברתית, אתנית, דתית ותרבותית) בחברה הבריטית? (האם המערך נענה לצרכים רב-תרבותיים?)
8. האם קיימות במערך ההוראה פרספקטיבות היסטוריות שונות – פוליטיות, דתיות, חברתיות, תרבותיות, אסתטיות, טכנולוגיות ומדעיות?
9. האם האמצעים הטכניים בבית הספר זמינים ומאתגרים לכל התלמידים?
10. האם נמצא במערך תכנית ציפיות להתקדמות (הישגים) ברמה של העמקה, טווח ומורכבות הלמידה?
11. האם אידאליים ועקרונות מוטמעים בתכנים השונים?
12. האם יש לתלמידים הזדמנויות מספיקות ללמוד באופן עצמאי בדרכים שונות?
13. האם בתכנית הובא בחשבון הידע הקודם והעתידי של התלמידים בהיסטוריה?

14. האם המורה מספק הזדמנויות לדרכי הוראה מגוונות, כולל ביקורים במוזיאונים, גלריות ואתרים היסטוריים?
15. האם לתלמידים יש נגישות והזדמנות לעבוד על מקורות היסטוריים רבים ומגוונים?
16. האם אתר האינטרנט מאפשר למורה ללמוד וללמד?
17. האם תכניות הלימודים בהיסטוריה מתקשרות לתכניות בתחומים אחרים ובכך מעשירות אותן?

צרפת

בתכנית הלימודים קיימות הנחיות ברורות, המצמצמות את האוטונומיה הניתנת למורה עם הדרישות המוכתבות על ידי תכנית הלימודים: האוטונומיה ניתנת למורים בבחירת 20 המושגים שאותם ילמדו את תלמידיהם במהלך תקופת הלימודים. כמו כן קיימת אוטונומיה בהחלטה לגבי אופן פריסת תוכני הלימוד במהלך שלוש השנים של ההוראה בחטיבת הביניים. אולם גם בהקשר זה האוטונומיה מוגבלת באמצעות הנחיות: הדרישה מהמורה לבחור 21 נושאים אותם יש ללמד ברמת העמקה, תוך כדי שמירה על כרונולוגיה ובחירה ביסוד מארגן לנושאים שנבחרו להוראה (המטרה היא שהבחירה בנושאים הנלמדים לא תהייה מקרית אלא מתוכננת) – המורה נדרש לחשוב על ההיגיון ההיסטורי הקושר בין הנושאים השונים שהוא בוחר ללמד. המורה חייב ללמד את כל נושאי ההוראה, אולם הוא רשאי ללמד במידת העמקה שיבחר, תוך הפעלת שיקול דעתו המקצועית.

התכנית מכתובה בפירוט רב מה נדרש מהמורה ללמד וכיצד, ומפרטת את מבנה שיעור ההיסטוריה, שצריך להכיל חמישה מרכיבים: המורה פותח את השיעור בבדיקת ידע קודם של התלמידים הרלוונטי לשיעור. מתוך דברי התלמידים המורה מפתח נושא חדש לשיעור ויוצר הקשרים חדשים – מציג את הרעיונות העיקריים או מציג בעיה הנובעת מהנושא הנדון. בשלב זה המורה מציג את מילות המפתח החשובות לשיעור ומגדיל את אוצר המילים של תלמידיו. השלב הבא הוא – הצגת 2-3 מקורות פשוטים עליהם מתקיים דיון כיתתי. המורה צריך להדגיש מתוך הדיון את הרעיונות העיקריים כשהשלב האחרון הוא – התלמיד יסכם את עיקרי השיעור באופן עצמאי, בהשגחתו ובהכוונתו של המורה. בנושא דרכי ההערכה מקבל המורה הנחיות כלליות בלבד: הצורך לקיים מבחנים במהלך השנה והדרישה לבחון בדרכים מגוונות שיחייבו את התלמיד ללמוד באופן משמעותי. מעבר לדרישות אלה יש למורה אוטונומיה לצקת משמעות בהנחיות שניתנו – הדרכים שבהן ינקוט כדי לחייב את התלמיד ללמוד באופן משמעותי.

בחטיבה העליונה התכנית מכתובה למורה את מכלול הנושאים, את מספר השעות שיש להקדיש לכל נושא ונושא ואת הדגשים שיש ללמד בכל נושא. מקומו של המורה מתבטא בארגון הידע וההוראה: מורה צריך לדאוג שתלמידים יתמודדו עם פרויקטים קטנים וגדולים במהלך לימודיהם. מורה צריך לבנות את מערך ההוראה הכללי של השנה עם יסוד מארגן, שייתן לתלמיד מבט-על אך גם יכולת להתמקד ולהעמיק בנושאים ספציפיים. המורה צריך ליצור קשרים משמעותיים בין לימוד היסטוריה ללימוד גאוגרפיה ולהציג בפני התלמידים מקורות ראשוניים ומקורות משניים ולהתבסס על חומר הנמצא ברשת האינטרנט. בתכנית מפורטת ביבליוגרפיה, שעליה המורה יכול להתבסס. כלומר, ניתנים כלים להפוך את התכנית לשיממה וידידותית למורה על מנת שישאף לממש אותה ככוונת המתכננים.

גרמניה

לא קיימת התייחסות למורה, מלבד היותו מבצע נאמן של תכנית הלימודים. מידת הבחירה הניתנת לו מוגבלת בבחירה בהדגשים בתוך נושאים נתונים.

אוסטרליה

בתכנית הלימודים ניתן למורים מקום מרכזי לתכנון הלימודים:

- המורים בוחרים בגישה שבה ילמדו את תלמידיהם – דיסציפלינרית או אינטגרטיבית.
- המורים בוחרים בדרך ארגון התכנים – האם על פי הנרטיב של ההיסטוריה של אוסטרליה? האם דרך הסביבה הפיזית של האזור הנלמד, המשפיע על ההתארגנות החברתית? האם על פי מפתח של הכלכלה, החוק והמוסדות הפוליטיים?
- בתכנית מצוין כי יש לעודד מורים לקבוע בעצמם את היסוד המארגן – את הסוגיות והשאלות המובילות ולבחון ולחקור במגוון של דרכים וכלים.
- התכנית מאפשרת לבית הספר לארגן את הלמידה בכיתות חד-גיליות או רב-גיליות, בהתאם להחלטות המורים.

יחד עם זאת, בכנס שהתקיים באוגוסט 2006 (כשנתיים לאחר הפעלת תכנית הלימודים) צוין, בין השאר, כי אחת הבעיות היא מקצועיותם של המורים ויכולתם לתרגם את התכנית לשיעורים משמעותיים, שיבטאו את כוונת המתכננים. לפיכך, המשימות שיש להתמודד עמן בעתיד, להפעלה מיטבית של התכנית, הן הכשרה מקצועית יותר של מורים כדי לתת להם כלים שבאמצעותם יוכלו להרחיב את שיקולי הדעת שלהם ויהיו מקצועיים יותר כמתכנני מערכי ההוראה שלהם – המורים יוכלו לתרגם את תכנית הלימודים למערכי שיעורים ברמה גבוהה יותר, באופן שיתאימו לכוונת מתכנני תכנית הלימודים (One Participant's View of Proceedings, Outcomes and Implications, 2006).

ניו-זילנד

קובעי מדיניות תכנון הלימודים בניו-זילנד שמים את המורה במרכז גם כמתכנן וגם כמלמד ומבצע התכנית. זאת מאחר שתפיסת תכנון הלימודים בניו-זילנד מורידה את התכנון לרמת בית הספר (School Based Curriculum Development). המשמעויות המעשיות של מדיניות זו הן:

1. צוות בית הספר מעורב בהחלטות לגבי תכנית הלימודים של תלמידיהם.
2. צוות המורים עובד באופן תהליכי ובשיתוף פעולה מובנה.
3. המדיניות משקפת אלטרנטיבה לגישה ההיררכית בתכנון לימודים, המוכתבת "מלמעלה".

"המסגרת הלאומית של תכנית הלימודים במדעי החברה" קובעת כי כל בית ספר יתכנן תכנית בית-ספרית כללית, שתשלב את כל הדרישות לתכנית מאוזנת, רלוונטית ובת ביצוע. תכנית כזו תבטא ותדגיש את ה"אני מאמין" של בית הספר ואת האמירה החינוכית שלו. המורה יתכנן את תכנית הלימודים בכיתתו תוך כדי התחשבות בצורכי תלמידיו ובצורכי תוכני ההוראה. המורה יתווה את פרטי התכנית כשהוא מכוון אותה גם לציפיותיו להישגים אליהם יגיעו תלמידיו תוך

כדי התהליך. למורה מגוון אפשרויות לקביעת תוכני ההוראה מגוונות, והוא יכול לבחור אחת מהדרכים הבאות:

1. אינטגרציה של כל התחומים במדעי החברה למכלול יחידת הוראה אחת.
2. הוראה של כל אחד מתחומי הדעת הכלולים במדעי החברה בנפרד.
3. בחירה בהוראת סוגיות או נושאי-על וארגון התחומים השונים בהתאם.

בתכנון הלימודים, על המורה להתייחס למגוון גורמים:

1. להשתמש בגישות הוראה מגוונות.
2. להשתמש בגישה השוואתית.
3. לקשור את התחום הנלמד לנושאים אחרים בתכנית הלימודים כדי להעשיר את ההבנה והלמידה.
4. לקבוע קריטריונים ברורים להערכה.
5. להשתמש במגוון של מקורות.
6. לתת תשובות למגוון הצרכים של כל תלמידיו והתייחסות להתנסויות הקודמות שלהם.
7. להשתמש במגוון דרכי הערכה.

מאחר שקובעי מדיניות תכנון הלימודים קבעו כי המורים צריכים לפתח את מיומנויותיהם כמתכנני לימודים, הם המליצו שעל המורה לפתח תהליך עבודה הכולל³:

1. פיתוח הבנה כללית לגבי תכנון לימודים.
2. בניית הידע לגבי תכנית הלימודים החדשה.
3. איסוף מידע לצורך קבלת החלטות בתחום תכנון לימודים.
4. החלטה לגבי גישות בתכנית הלימודים.
5. ביצוע שינויים ופיקוח על ביצוע.
6. הערכת ביצוע התכנית.

ה. תפיסת התלמיד, כפי שעולה מתכנית הלימודים

כללי

בתכניות הלימודים יש התייחסות מפורשת לתפיסת הלומד בשלבי הלמידה השונים. ברוב התכניות קיימת אמירה מפורשת לפיה התכנית מכוונת להיות רלוונטית לעולמו של הלומד, מותאמת להיבטים קוגניטיביים, רגשיים ומוסריים שלו בתקופות הגיל השונות. בחלקן קיימת התייחסות לצורך להתאים את התכנית לצרכים החברתיים של התלמיד כבוגר, שישתלב ויתמודד בעתיד בחברה כאזרח במדינתו ובעולם. כמו כן, בחלק מהתכניות קיים פירוט לגבי הדרכים

³ שלבים אלו נתמכים על ידי אתר מיוחד הנמצא ברשת האינטרנט ועוזר למורה/ לוות בית הספר לתכנן את תכנית הלימודים הבית-ספרית בתחום מדעי החברה: www.tki.org.nz/nzcurriculum/schl-curriculum-design

שבאמצעותן נדרש התלמיד ללמוד – האם הלמידה היא פוזיטיביסטית או קונסטרוקטיביסטית? האם הלמידה פסיבית או אקטיבית? האם התכנית מעודדת עבודה עצמית ומפתחת עבודת צוות?

בריטניה

תכנית הלימודים מותאמת ומתייחסת במפורט להיבטים קוגניטיביים ורגשיים של התלמידים, בקבוצות הגיל השונות. הלמידה הספירלית מבטאת גישה זו. בשלבים המתקדמים הלמידה היא על פי תפיסה קונסטרוקטיביסטית, והתלמיד נדרש לחשוף את הידע ההיסטורי מתוך מקורות היסטוריים ולהבנות את הידע בתוך הקשרים רחבים ובאופן ביקורתי. בהקשר זה, רמת החשיבה ההיסטורית הנדרשת מהתלמיד היא גבוהה מאוד. לדוגמה, התלמיד נדרש למצוא משמעויות הנמצאות מעבר לתהליך, לשאול שאלות ולבטא את השקפת עולמו בהתייחס לאירועים היסטוריים.

צרפת

מקומו של התלמיד בתכנית הלימודים בהיסטוריה אינו מרכזי. הדגש בתכנית מושם על שילוב התלמיד בתרבות הכלל. כלומר, תכנית הלימודים בהיסטוריה נתפסת על ידי המתכננים כמנחילת תרבות ולא בהכרח כמפתחת את אישיות הלומד. לכן התכנים והמיומנויות בתחום ההיסטוריה הם שעומדים במרכז והדגשים שנבחרו הם בתחום התרבות והכנת התלמיד לתקשר עם אחרים על בסיס מכנה משותף תרבותי.

יחד עם זאת, התכנית מעודדת את האקטיביות של התלמיד ומאפשרת לו למצוא רלוונטיות בחומר הנלמד באמצעות עידוד עבודה עצמית, ועבודה על פרויקטים המקשרים את חומר הלימוד לעולמו. התכנית מצהירה כי המורה צריך לעודד את התלמיד לחקור באופן עצמאי, אולם לא נזכרת הפיכתו של התלמיד ללומד ביקורתי, כך בחטיבת הביניים ובחטיבה העליונה. בבחינת הבגרות נבחנים התלמידים על יכולתם העצמאית לשלוט בחומר – תלמידים מקבלים טקסט, ואותו הם צריכים לקרוא עצמאית ולנתח. כך הם מבטאים את שליטתם במיומנויות הלמידה.

גרמניה

ברציונל של תכנית הלימודים נקבע כי יש להתייחס אל התלמיד כאל אדם שיש להתחשב בצרכיו האוטונומיים ולטפח אותם ובמקביל לעצב גם אישיות המתפקדת בחברה. בהיבט האישי-פסיכולוגי נקבע ברציונל כי בני הנוער בגיל התיכון עוברים תהליך משמעותי בהתפתחות, ולכן קיימת דרישה להתחשב בכך ולתת מקום לביטוי אישי של הלומד, ולאפשר לו לבחור ולהשפיע על אופי השיעור. לפיכך, ההמלצה היא לבנות את הלמידה כתהליך אישי, לפי היכולות והידע של כל תלמיד ותלמיד בנפרד, כשהתלמיד מעצב ובוחר לעצמו את התמקדותו בתחומי העניין האישיים שלו. תהליך הלימוד ילווה בייעוץ אישי שיאפשר לתלמיד להבליט את הצדדים החזקים שלו ולהביא למודעותו את חולשותיו. המטרה היא להביא את התלמיד למיצוי יכולותיו, תוך כדי הערכה מציאותית של יכולותיו אלה.

על הסביבה הלימודית להיבנות כך שתעודד את התלמידים ללמידה עצמית. יש לשלב אמצעים מגוונים בהוראה: מדיה, טכנולוגיה וטכנולוגיות מידע, וכן ללמוד בקבוצות ובאופן אינדיבידואלי. סביבת לימודים חדשנית וגמישה תאפשר טוב יותר להגדיר מטרות לימוד ועבודה יעילה.

מאחר שעולמם של התלמידים מושפע מאוד מתהליכי הגלובליזציה, יש להתאים את הלימודים לדגם דינמי שיכול להקנות כלים לחיים בעולם הגלובלי, וללמד אותם ליצור חיבורים ותובנות בין נושאים ותופעות שונות וליצור אינטגרציה של מכלול המיומנויות שרכשו.

אוסטרליה

תכנית הלימודים בנויה במוצהר באופן מודולרי, כך שתתאים למגוון דרכי למידה. את תכנית הלימודים ניתן לארגן באופן גמיש, כך שתתחשב בצרכי הלומדים: ניתן לארגן את התכנים באופן דיסציפלינרי או באופן בין-תחומי, ללמידה בשכבת גיל אחת או בכיתות רב-גיליות. המטרה היא להתאים את התכנית ללומדים. בתכנית הלימודים מוסבר כי הלמידה היא תהליך המתרחש אצל הלומד ולכן יש לטפח אותו ולארגן את התכנים ואת המיומנויות בהתאם. לכן נקבעה התכנית על פי הגישה האינטגרטיבית, שבה תכני הלמידה הם מכלול הגילויים החברתיים, התרבותיים והסביבתיים כפי שהם מתגלים ב"חיים האמיתיים", וכך הלימוד רלוונטי לחיי הלומד.

עקרונות הלמידה המוצעים במסגרת תכנית הלימודים בהיסטוריה מבוססים על האמונה כי למידה היא חוויה משותפת של מורים ותלמידים, שכל התלמידים מסוגלים ללמוד ושמורים אחראים לקדם את לימודיהם של תלמידיהם.

ניו-זילנד

תכנית הלימודים מתחשבת ביכולות של התלמיד ושואפת להיות רלוונטית לעולמו ולחיו. הכוונה היא לבחור בתכנים שיאפשרו לבוגר בית הספר להתמצא בחברה הפוסט-מודרנית: יש להתאים את הפרספקטיבה באופן שיאפשר לתלמיד להבין את התהליכים הגלובליים ולהשתלב בחברה כ"אזרח העולם".

ההנחיות הניתנות למורה הן גמישות ורחבות ומיועדות לעודד מורים להתאים את תכנית הלימודים לכל סוגי התלמידים. על מנת לעזור למורים לתת מענה לצרכים האישיים של התלמידים, נקבעו בתכנית רמות לימוד המתחשבות בקצב האישי של כל תלמיד, ותלמיד יכול להתקדם ברמת הלמידה לפי יכולתו באותו תחום תוכן. כמו כן נקבעו מטרות המתאימות לרמת הבשלות הקוגניטיבית והמסוגלות הרגשית של התלמידים השונים. בחינת ההתקדמות נבחנת באמצעות קריטריונים שמטרתם להביא את התלמיד להשגת המטרות הנדרשות בכל פעילות. השאיפה היא לעודד את התלמידים לשאוף למטרות גבוהות יותר ויותר.

3. מטרת הוראת המקצוע וביטוי בתכניות הלימודים

כללי

בתכניות הלימודים שנסקרו קיימת התייחסות מפורטת למטרות ההוראה ולמיומנויות הנדרשות ללימוד ההיסטוריה. בכל תכניות הלימודים קיימת התייחסות לכוחה של הוראת ההיסטוריה לקחת חלק בטיפול ערכים, הן בחיזוק אישיותו של התלמיד כפרט והן כבן אדם משכיל, האמור להשתלב בחברה כאזרח העתיד. הנושא הערכי מפורט בכל נושא שנסקר כעניין מרכזי, שהוא מעניין של מטרות ההוראה.

בריטניה

המטרות המצוינות בתכנית הלימודים הולמות את הרציונל – חינוך התלמידים לתפקד כאזרחי העולם, בחברה רב-תרבותית. מטרת-העל המצוינת בתכנית היא: התלמידים יפתחו להשקפות רב-תרבותיות ולהשקפת עולם אוניברסלית. בהתאם למטרה זו נגזרו מטרות נוספות:

1. לימוד ההיסטוריה יזמן השוואה בין תרבויות שונות, שיטות ומסורות פוליטיות, שלא מתוך עמדה שיפוטית.

2. לימוד היסטוריה אמור לפתח אמפתיה, הבנה ורגישות של הלומד כלפי הזולת בתקופות שונות ובמצבים שונים שבהם תפקד.

3. התכנית דורשת מהלומדים להשוות בין מצבים דומים ושונים והבנה של ההתרחשויות ההיסטוריות העוסקות בהיסטוריה המקומית, הלאומית והגלובלית.

בתכנית הלימודים קיים פירוט רב של מטרות הוראה, הנגזרות מהמטרות הנ"ל. הן אמורות להיות מושגות בכל אחד משלבי הלימוד בבית הספר, החל מהשלב הבסיסי ועד לתיכון:

שלב 1 – שלב לימודי היסוד גילאי 5-8 (Key Stage 1) – מטרת הוראת ההיסטוריה היא שהתלמידים ילמדו על חייהם של אישים ובני אדם שחיו בעבר (איכרים, אנשי רוח, מדענים, נשים וילדים), יכירו את אורח חייהם וילמדו על אירועים חשובים שאירעו בבריטניה וביתר חלקי העולם.

שלב 2 – גיל 9-11 (Key Stage 2) – בשלב זה המטרה היא שהתלמידים ילמדו על אודות אישים ואירועים חשובים מהעבר הרחוק והקרוב יותר. התלמידים ילמדו על תהליכים – שינויים והמשכיות באזור מגוריהם הקרוב יותר, בבריטניה ובאזורים אחרים בעולם. הם יתבוננו באירועים אלה מתוך תחומי חיים שונים: פוליטיים, כלכליים, טכנולוגיים ומדעיים, חברתיים, דתיים ותרבותיים או מתוך היבטים אסתטיים (אמנות, ארכיטקטורה).

שלב 3 – חטיבת הביניים בגיל 12-15 (Key Stage 3)

1. התלמידים ילמדו על אירועים ועל פעילותם של אישים משמעותיים בהיסטוריה של בריטניה מימי הביניים ועד המאה ה-20.

2. התלמידים ילמדו גם על אירועי מפתח בהיסטוריה של אירופה ושל העולם. התלמידים יפגינו את הבנתם באמצעות יצירת קישורים בין האירועים לבין תהליכי השינוי בתקופות השונות ובאמצעות השוואה בין מבנים חברתיים, כלכליים ותרבותיים לבין התפתחויות פוליטיות.

שלב 4 – החטיבה העליונה, גיל 15-19 (GCSE) – לימודים לקראת בחינת בגרות. בשלב למידה זה על התלמידים ללמוד כיצד פועל תחום הדעת – מהו תהליך איסוף הראיות, הבניית המציאות ופרשנות העבר, באמצעות חקר של מגוון מקורות. התלמידים צריכים ללמוד להעריך את הידע ההיסטורי ואת הדרך שבה הבינו אנשים את המציאות בכל תקופה ותקופה, על מושגיה הייחודיים. על לימוד ההיסטוריה לפתח אמפתיה לחיי הזולת בתקופות ובהקשרים שונים. פירוט המטרות האופרטיביות הנדרשות בכל שלב מופיע בנספח.

צרפת

מטרת העל של התכנית היא לחנך את התלמידים לאזרחות טובה הנובעת מתחושה לאומית עמוקה ורגישות חברתית לזכויות של קבוצות שוליים. מתוך מטרה זו נגזרו המטרות בשכבות הגיל השונות:

חטיבת הביניים (Ciecle 3) – בבחירת נושאי הלימוד ניתנת עדיפות להיסטוריה הלאומית של צרפת, בהקשר של ההיסטוריה האירופית והעולמית. התלמיד אמור להיחשף גם לתרבויות אחרות. מטרות ההוראה מנוסחות כמטרות אופרטיביות, והן מכוונות למיומנויות למידה בהיסטוריה:

1. התלמידים ישלטו בציר הזמן וכירו את ההתרחשויות המרכזיות שאירעו בהיסטוריה. התלמידים ילמדו להבחין בזמנים היסטוריים שונים: הזמן של תרבות המערב לעומת זמן של תרבויות אחרות בלוח השנה (כמוסכמה חברתית המבוססת על אירועים מרכזיים בתרבות), גבולות בין תקופות והנימוקים לקביעתם, תהליכים ארוכים ותהליכים קצרים.
2. התלמידים ייצרו הקשרים בתוך הזמן ההיסטורי (תהליכים, סיבה ותוצאה, השוואה בין אירועים וכד') : המשכיות, בו-זמניות, השוואה, רב-סיבתיות.
3. התלמידים ידעו להפיק ידע היסטורי מתוך המקורות, יזהו סוגים שונים של מקורות היסטוריים וכירו במגבלותיהם, וכן יכירו במושג אובייקטיביות וסובייקטיבית בשיפוט ההיסטורי.
4. התלמידים יכירו את פועלם של אישים חשובים שתרמו לאנושות בתחומים שונים. באמצעות ההיכרות עם אישים אלו ילמדו על התקופה ומאפייניה התרבותיים.
5. התלמידים יכירו את תרומתן של נשים להתפתחות ההיסטורית וילמדו על פועלן של קבוצות שוליים. התלמידים יבדקו את הסיבות שגרמו לשוליות החברתית של הקבוצות הנבדקות: חיילים, ילדים, זקנים, פועלים וכד' – ומאבקם להכרה בזכויותיהם האנושיות והאזרחיות.

תכנית לחטיבה העליונה – מטרות ההוראה מוגדרות באופן כללי :

1. על התלמיד לשלוט באוצר מילים ומושגים בתחום ההיסטוריה.
2. על התלמיד להבין את התהליכים המתרחשים בעולם היום ולהשתלב בו כאזרח.
3. התלמיד יבין ויזדהה עם הערכים הבסיסיים של הקהילה האנושית.
4. תלמיד הלומד היסטוריה צריך להזדהות עם ערכי מדינתו, ולהכיר בערכי קהילות אחרות.

בתכנית הלימודים קיימת הנחייה לגבי מיומנויות ללימוד היסטוריה :

1. קריאה: בתכנית קיימת הנחייה לשלב מגוון מקורות כתובים, ראשוניים ומשניים (תוך עמידה על השוני ביניהם): עדויות אורליות, עיתונים, ספרים, כתבי יד, ביוגרפיות, סיפורים מהמיתולוגיות השונות, כרזות, נאומים וטקסטים אלקטרוניים. יש ללמד את התלמיד

להשתמש במילון ובאנציקלופדיה, למרות שקיימים היום מקורות ידע רחבים יותר, כמו המחשב והאינטרנט. יש ללמד את התלמיד להפיק מידע מסרטי קולנוע, מציורים ומצילומים. את הטקסטים השונים יש ללמד בקריאה ביקורתית. בדרך זו הלימוד יחזק את לימודי הגאוגרפיה, הספרות והאמנות. על התלמיד ללמוד את אוצר המילים המקובל בהיסטוריה.

2. לתקשר מילולית: על המורה לאפשר לתלמידים לדבר ולהביע את רעיונותיהם באופן מילולי, בדיונים ובאמצעות קריאת טקסטים היסטוריים, ולהציג עמדות מול הכיתה – לבד או בקבוצה.

3. כתיבה: על התלמידים לנהל מחברות שבהן הם אמורים לסכם את השיעור בכיתה ובדרך זו לסכם את הלמידה בכל השנה. התלמידים יקבלו הזדמנות להעמיק בנקודות שמעניינות אותם – מעין יומן למידה אישי, ידגישו בעצמם נקודות חשובות, מילים מרכזיות, וירשמו את משמעותן במדויק. המחברות צריכות להישמר לאורך כל שלוש שנות הלימוד ולשמש בסיס להערכה בסוף התקופה. דיוק ההתבטאות והכתיבה הוא דבר שיש להדגיש בלמידה.

על תלמידים ללמוד לחקור, לחפש מידע, לקרוא באנציקלופדיה, להשיג אוצר מילים מדויק ולשלוט בתאריכים. בתכנית הלימודים מצוין כי במכוון המתכננים אינם מציינים רשימה של מיומנויות, כדי שמורים לא ילמדו אותן כ"רשימה".

גרמניה

מטרות הוראת ההיסטוריה הן לפתח את התלמיד כאדם הנוטל חלק בחיים חברתיים, תרבותיים ופוליטיים בחברה דמוקרטית, פלורליסטית. לכן, המטרה היא לעורר ולפתח בקרב התלמידים מודעות למורשת ההיסטורית ולהבנת תהליכים ותופעות חברתיות, פוליטיות וכלכליות שונות, וכן להיות מסוגל להשתמש בהבנה ההיסטורית לצורך הבנת ההווה וההתמודדות עמו. בוגר כזה יוכל להיות אזרח פעיל הלוקח על עצמו אחריות אזרחית ולומד לתקשר ולשתף פעולה עם חברים אחרים בקהילה הקרובה, הלאומית והבין-לאומית. תת-המטרות הן:

א. התלמיד ידע לספר את הנרטיב ההיסטורי, תוך כדי ארגון הידע על פני ציר הזמן, יסביר את ההקשר שבו התרחשו האירועים ויבין את הסיבות ואת התוצאות בתהליך ההיסטורי. התיאור ההיסטורי אותו ידע התלמיד לתאר יכלול מושגים היסטוריים מדויקים.

ב. בשלבי הלימוד השונים שלו ילמד התלמיד להכיר מגוון מקורות היסטוריים ואת דרכי חקירתם הביקורתית באופן מעמיק ובראייה ביקורתית.

ג. התלמיד יוכל לנתח את האירועים והתהליכים, תוך הצגת השאלות והסקת מסקנות הנובעות מהמידע שאליו התייחס. התלמיד ידע לדון בהתרחשות ולהציג נקודות מבט שונות לגבי הבנת האירועים.

ד. התלמיד ידע להשתמש במידע ההיסטורי כדי להציג טיעונים, ויפתח יכולת שיפוטית לגבי אירועים שהתרחשו בעבר. כן יכיר מגוון דעות בהקשר לאירועים ולתהליכים היסטוריים וידע להביע דעה עצמאית לגביהם.

אוסטרליה

במסגרת תכנית הלימודים בהיסטוריה נקבע כי מטרת לימודי ההיסטוריה היא לאפשר לתלמידים למקם את עצמם בתוך ההקשר התרבותי והאינטלקטואלי של החברה ולזמן לתלמידים אפשרות לספק את סקרנותם הטבעית לגבי מגוון ההתנסויות האנושיות, כפי שבאו לידי ביטוי במהלך

ההיסטוריה. לימודי ההיסטוריה מקנים לתלמידים פרספקטיבות ותובנות שמעודדות אותם להעריך התנהגויות שונות ולפתח אמפתיה וסובלנות כלפי הזולת. חקר ההיסטוריה מאפשר לתלמידים להבין את המורשת התרבותית שלהם ולגבש את זהותם בתוך הקשר זה. באמצעות בחינת סוגיות מהעבר, תלמידים מקבלים עידוד לפתח מערכת ערכים, שתאפשר להם לחיות חיים אזרחיים מועילים במקום שבו הם חיים, במדינתם, ולהיות אזרחי העולם.

התלמידים יפתחו את כישוריהם הקוגניטיביים על ידי שאילת שאלות משמעותיות, יפתחו טיעונים, ותוך כדי סינון, ניתוח והערכה של עובדות הם יפתחו ידע משלהם על האופן שבו מתפתחים אירועים לכדי תהליך. התלמידים אמורים לפתח מיומנויות חקר, פרשנות, והבעה, לפתח יכולת להעריך באופן ביקורתי מקורות מידע, ולהגיע להבנה כי אופי המידע הוא בעייתי במהותו.

תכנית הלימודים בהיסטוריה מאורגנת במסגרת נושאים אינטגרטיביים מאחר שרציונל התכנית הוא ללמד על הקשר הקיים בין החברה הנוכחית לבין עברה, במושגים של התפתחות השפה, מוסדותיה הפוליטיים והחברתיים. הבנת הקשר ההדדי שבין אירועי העבר והתפתחות הערכים והאינטרסים בהקשר של התקופה שבה נוצרו מהווה מטרה מרכזית בלימוד ההיסטוריה. לפיכך, תכנית הלימודים מחברת את מכלול הידע הקיים בתחומי הדעת "המסורתיים" האלה: היסטוריה, גאוגרפיה, כלכלה, חוק ומשפט ומדעי המדינה.

מטרת המסגרת האינטגרטיבית היא לקדם שישה תחומי ידע:

1. אוסטרליה וכל העמים שבתוכה: הכרת הכלכלה, ההיסטוריה, הגאוגרפיה, הסביבה, החברה והתרבות שהתפתחו ביבשת.
2. חינוך אזרחי: תפקידו של אזרח אחראי והבנת הערכים העומדים בבסיס החברה האוסטרלית, כולל סובלנות וכבוד הדדי, והבנת אופן הפעולה של המערכת הפוליטית והמשפטית באוסטרליה.
3. מודעות לסביבה: ידע במערכות האקולוגיות, יחסיהן עם האוכלוסייה האנושית, חלוקת משאבים וניהולם.
4. הבנה גלובלית: ידע בסוגיות המרכזיות המעסיקות את הקהילה הבין-לאומית, ובמיוחד את שכנותיה הקרובות של אוסטרליה באסיה.
5. כלכלה: הכרת היבטים עיקריים, מבנה הכלכלה והשפעת החלטות כלכליות על החברה.
6. מיומנויות ליזמות: פיתוח מיומנויות ליזום בטווח רחב של מצבים בחיים האישיים והמקצועיים, כולל יכולת לפתור בעיות, לשתף פעולה עם הזולת, לחקור בעיות וליצור הזדמנויות לעבודה ולעסקים.

השגת המטרות תאפשר לתלמידים הלומדים היסטוריה לפתח את המיומנויות האלה:

1. לזהות, לאסוף ולעבד מידע ממגוון רחב של מקורות, ובכללם מהמדיה האלקטרונית.
2. להשתמש במחקר ולתכנן מחקר הכולל ניתוח מידע, ולהגיע למסקנות הנתמכות על ידי עובדות.
3. לחשוב באופן שיטתי ולפתור בעיות שיסייעו לעזור לחברה ולסביבה.

4. להבהיר ערכים ויחסים לבעיות הנוגעות בחברה ובסביבה, במיוחד סובלנות כלפי אנשים מתרבויות שונות ומחויבות לתהליך הדמוקרטי.
5. לקחת חלק בפעילויות המקדמות את חיי הקהילה, במיוחד בהחלטות לגבי עניינים אזרחיים, ובדרכים להשגת התפתחות אקולוגית משמעותית.
6. להשתמש בטכנולוגית המידע במטרה לתמוך בלמידה, חקר ותקשוב בנושאי חברה וסביבה. המטרות האופרטיביות הנגזרות מהמטרות הכלליות מפורטות בנספח.

ניו-זילנד

מטרת העל של החינוך למדעי החברה (שתחום ההיסטוריה משתלב בו), היא ליצור אזרח מעודכן, בעל ביטחון עצמי ואחראי. בתחום ההיסטוריה המטרה היא שתלמידים ילמדו על אירועים משמעותיים שעיצבו את זהותה של ניו-זילנד: אירועי מפתח, פעילותם של אישים, דפוסי תרבות והשפעות הדדיות, מבנה המשפחה, שינויים שחלו בערכים ובאמונות, חוקים, זכויות וחובות אזרח וכד'. תלמידים ישיגו מטרות אלה כאשר ילמדו על:

- ארגון האנשים בקהילות והזכויות שלהם, תפקידיהם, והמחויבויות שלהם כשהם משתפים פעולה ביניהם במסגרת החברה.
- תרומת התרבות והמורשת לזהות ולאופי של חברה מסוימת. תוצאות המגע הבין-תרבותי.
- המגע בין חברת בני האדם לבין הסביבה והדרכים שבני אדם מפרשים את סביבתם.
- היחסים בין בני האדם והאירועים במהלך השנים, והפרשנות הניתנת ליחסים אלו.
- מיקומם של בני האדם בניהול המשאבים והשתתפות האנשים בפעילויות הכלכליות.
- ללמוד על אודות החברה ולאפשר לתלמידים לקחת אחריות למעשיהם בחברה.

המטרות שאליהן יש לשאוף בהוראת התחום "זמן, המשכיות ושינוי"⁴ הן:

- התלמידים יבינו את היחסים בין בני אדם לבין האירועים במהלך הזמן, ואת הפרשנות שהם נותנים ליחסים אלו.
- התלמידים יפתחו הבנה של זמן באמצעות לימוד ההתנסויות של בני האדם שאירעו בעבר ואף יתנסו בהן בעתיד.
- התלמידים יבחנו כיצד דרכים שבהן פעלו, הערכים והשאיפות שלהם ופעולות שביצעו, עיצבו את השינויים החברתיים שאותם חוותה הקהילה החברתית.
- התלמידים ילמדו לזהות גורמים ארוכי טווח וגורמים קצרי טווח שהביאו להתרחשויות.
- התלמידים ילמדו כיצד בני אדם חוו את האירועים בדרכים שונות, ויכירו השקפות עולם שונות.
- התלמידים יבחנו כיצד התרחשויות בעבר ופעולות נתפסו על ידי בני התקופה, איזו פרשנות קיבלו, וכיצד תובנות אלה השפיעו על תגובותיהם של בני האדם על מעשיהם בעתיד.
- המטרות הנ"ל מחולקות בפירוט לתת-מטרות שאותן יש להשיג בכל רמת לימוד. רמות הלימוד אינן מתייחסות לקבוצת גיל מסוימת אלא לרמת ההתקדמות של התלמיד בשלבי לימודיו. כל

⁴ זוהי הכותרת שניתנה ללימודי ההיסטוריה, המהווים תחום אחד מהתחומים במדעי החברה.

תת-מטרה מפורטת למטרות אופרטיביות⁵. בתכנית קיים פירוט של תת-מטרות שאותן יש להשיג בהתקדמות בכל יחידת לימוד בכל אחת מקבוצת הגיל, לפי שמונה רמות לימוד. להלן פירוט ההתקדמות ברמות הלימוד בכל אחת משכבות הגיל:

רמה 1:

- מהן הדרכים שבהן הזמן והשינוי משפיעים על בני האדם?
- התלמיד יכיר אירועים חשובים ומשמעותיים לחייו.

רמה 2:

- כיצד אירועים מהעבר שינו היבטים של חיי הקהילה?
- כיצד ומדוע הכרת העבר חשובה לבני האדם?

רמה 3:

- כיצד רעיונות ופעולות של בני אדם בעבר שינו את חייהם של אנשים אחרים?
- כיצד העבר מתועד ונזכר בדרכים השונות?

רמה 4:

- מהם הגורמים ומהי השפעתם של אירועים שעיצבו את חייהן של קבוצות בני אדם?
- כיצד ומדוע אנשים חווים אירועים בדרכים שונות?

רמה 5:

- כיצד העבר השפיע על היחסים בתוך הקהילה וכיצד העבר ממשיך להשפיע עליהם בהווה?
- כיצד ניתן לפרש ולהעריך במהלך הזמן את רעיונותיהם ופעילותם של אנשים ושל קבוצות אשר עיצבו חייהם של אנשים?

רמה 6:

- אמונות ורעיונות ששינו את החברה וממשיכים לשנות אותה.
- כיצד אנשים יודעים על העבר באמצעות עדויות מן העבר המשקפות את ההתנסות הספציפית ואת נקודת המבט עליה?

רמה 7:

- כיצד לאירועים יש תוצאות קצרות טווח וארוכות טווח?
- כיצד ומדוע משתנות דרכי ההתבוננות של האנשים על אירועים מן העבר?

רמה 8:

- דרכים שבהם תפיסות עולם, סוגיות ואירועים בהווה משתקפים בתהליכי השינוי וההמשך.
- כיצד ומדוע התנסויותיהם של בני אדם בעבר מקבלים פרשנות מחודשת, וכיצד עדויות מן העבר נתפסות באופן שונה?

---

⁵ הפירוט מופיע בנספח.

4. תוכני ההוראה: הנושאים והמושגים המרכזיים

כללי

תוכני ההוראה שונים בכל אחת מהמדינות, והם מתייחסים גם להיסטוריה הייחודית של כל אחת מהמדינות ולדרך שבה מתוארת השתלבותה בהיסטוריה הגלובלית. בתכנים קיימת התמודדות מפורשת עם סוגיית הרב-תרבותיות: הדגשים המוצגים בתכנים מבקשים לענות על צרכים חברתיים, באמצעות הבאת נושאים המחדדים את זוויות הראייה של קבוצות אתניות ומגדריות שונות בחברה.

בריטניה⁶

שלב 1 – שלב הלימוד היסודי (Key Stage 1)

כדי שתלמידים יוכלו להבין את משמעות הזמן והאירועים, יש להציג בפניהם את השינויים בחייהם ואת תולדות משפחתם ומשפחות אחרות בתוך קהילתם. יש להציג בפניהם את אורח חייהם של אנשים באזורים רחוקים יותר בבריטניה (עירוניים בערים גדולות, פועלים בערי תעשייה, איכרים וכד'). כמו כן, יש להציג את תולדות חייהם של אישים חשובים בבריטניה ובעולם הרחב (לדוגמה: אומנים, מגלי עולמות ואנשי מדע ידועים, חלוצים, מנהיגים, קדושי הכנסייה וכד'). יש להציג את אירועי העבר המוכרים והבולטים בהיסטוריה של בריטניה ובעולם (פירוט מופיע בסילבוס). לכל הנושאים המוצגים קיים פירוט רב של פעילויות לימודיות, הצעות דידקטיות, מקורות מידע מסוגים שונים, המלצה לספרי לימוד הקיימים בכל נושא וביבליוגרפיה⁷.

שלב 2 – (Key Stage 2)

את המיומנויות בשלב זה התלמידים צריכים לרכוש באמצעות פיתוח שלוש פרספקטיבות היסטוריות: היסטוריה מקומית, שלושה אירועים מההיסטוריה של בריטניה ואירוע מההיסטוריה האירופית והכללית:

- יש להתייחס לאירוע/תופעה משמעותיים שהיו באזור מגוריהם של התלמידים ולנתח את מהלכם/התרחשותם: שינויים לאורך תקופה, כיצד השפיע עליהם אירוע מאזור אחר וכד', או טפל באישיות משמעותית באזור ובאמצעותה ללמוד על ההיסטוריה המקומית.
- בלימוד ההיסטוריה של בריטניה יש לבחור באחת משלוש התקופות: בריטניה מהכיבוש הרומי עד וכולל המלכים לבית טיודור, התקופה הויקטוריאנית (בריטניה במחצית השנייה של המאה ה-19, כולל מאבקים חברתיים וחוקתיים וסוגיית האימפריאליזם הבריטי) או בריטניה מאז 1930. כמו כן, יש ללמוד על היבטים שונים בהיסטוריה של בריטניה, אירלנד, סקוטלנד וויילס, ועל ההיסטוריה בהקשר של יחסיה עם אירופה ועם יתר חלקי העולם.
- לימוד פרקים מההיסטוריה הכללית יכול את יוון העתיקה: אורח חיים, אמונות והישגים של היוונים והשפעתם על העולם היום. כמו כן ניתן להוסיף וללמוד פרקים מתולדות התרבויות: מצרים העתיקה, שומר ואשור, תרבות עמק ההינדוס, תולדות המאה והאצטקים.

⁶ הפירוט מוצג על פי קבוצות הגיל.

⁷ המידע מופיע באתר באינטרנט.

בכל ההצעות מפורטות הצעות דידקטיות, פעילויות לימודיות, מקורות ראשוניים, ספרי לימוד מומלצים וביבליוגרפיה⁸.

שלב 3 – חטיבת הביניים (Key Stage 3)

בהתאם לרוח התכנית החדשה לחטיבת הביניים, ניתנת למורה אפשרות בחירה רחבה בין נושאים ותקופות, על פי שיקוליו. את המיומנויות בשלב הזה התלמידים צריכים לרכוש באמצעות לימוד שלושה נושאים הקשורים להיסטוריה של בריטניה, נושא אחד בהיסטוריה של אירופה ושני נושאים בהיסטוריה העולמית, כמוצג להלן:

הסילבוס בשנת הלימודים השביעית (כיתה ז):

- ההיסטוריה של רומא העתיקה, תוך התמקדות בהשפעת צמיחת האימפריה על אזורי התפשטותה, כולל בבריטניה. באמצעות שילוב של עליונות צבאית ושימוש באסטרטגיות מתחכמות הצליחו הרומאים לכבוש ולשלוט לאורך זמן באזורים נרחבים ולהשליט בהם את תרבותם.
- הנורמנדים: סיפור כיבוש בריטניה על ידי וילהלם הכובש. התמקדות בדמותו ובאופן שבו תכנן ולבסוף כבש את בריטניה והשליט בה את שיטת השלטון הנורמנדי. הדגש ביחידה זו היא דמותו של וילהלם הכובש.
- המצודות: הדגש ביחידה זו מושם על התפתחות המצודה כסמל של שלטון ושיעבוד של אוכלוסייה. הלימוד מתמקד במעקב אחר התפתחות המצודות כמבנה – ממבנה עץ צנוע עד למבנה ענק מימדים המשפיע על תפקוד החברה כולה.
- מלכים ומלכות בבריטניה: יחידה זו מתמקדת בחייהם של מלכים בולטים ששלטו בבריטניה בימה"ב – מעקב אחר אורח חייהם, הצלחותיהם ומאבקהם, העקובים מדם, על כס שלטונם. היחידה עוקבת אחר מלכים בולטים, מוילהלם הכובש ועד לסוף שלטון אליזבת הראשונה.

הסילבוס בשנת הלימודים השמינית (כיתה ח):

- שלטון בית טיודור והקמת הכנסייה האנגליקנית על ידי המלך הנרי השמיני. משמעותה של הרפורמציה באנגליה. אישים הקשורים בנושא זה.
- המאבקים הבין-לאומיים בתקופת אליזבת הראשונה מול ספרד. אישים הקשורים בנושא זה.
- המאבקים עם משפחת סטיוארט ומלחמת האזרחים. התלמידים לומדים יחידה זו תוך שימוש בגלריית תמונות וניתוח יצירות אמנות מהתקופה.
- הציוויליזציה האסלאמית: ייסוד האסלאם על ידי הנביא מוחמד, התפשטות האסלאם והקמתן של הממלכות האסלאמיות, התנגשות בין המוסלמים לבין הצלבנים בארץ ישראל.

הסילבוס בשנת הלימודים התשיעית (כיתה ט):

- היסטוריה מקומית: המהפכה התעשייתית ותנועות המחאה שהתפתחו במהלכה – יחידת הלימוד מתמקדת בעיר רדפורד, שמזמנת לבחון את תהליכי התפתחות המהפכה

⁸ ההצעות מופיעות באינטרנט.

- התעשייתית. דרך זו תאפשר הבנה של כל התהליך בכל בריטניה – צמיחת תעשיית הצמר והמסחר; המהפכה החקלאית – התפתחותה והשלכותיה על המהפכה התעשייתית; התנועה הצ'רטיסטית, הלודיסטים והמהומות/מחאות ברחבי אנגליה במאה ה-19.
- מלחמת העולם הראשונה: הגורמים למלחמה, החיים בחפירות, היצירה הספרותית בתקופה – יומנים, עיתונות. סטטיסטיקות הקשורות למלחמה – אבידות, כלי נשק.
  - המהפכה האמריקאית: המהלכים אשר הובילו למלחמת העצמאות של ארה"ב והגורמים למהפכה האמריקאית.

הרעיונות לנושאים מתוארים באופן גמיש וכללי מאוד:

1. בחירה באירועים משמעותיים, אישים או תהליכי שינוי מהעבר הרחוק או הקרוב (ניתן לבחור בתקופות: בריטניה בין השנים 1500-1066, 1750-1500 או 1750-1900).
  2. התיאור ההיסטורי ייעשה מתוך פרספקטיבות שונות, כולל תחומי חיים: פוליטי, דתי, חברתי, תרבותי, אסתטי, כלכלי, טכנולוגי ומדעי.
  3. היבטים של ההיסטוריה של אנגליה, אירלנד, סקוטלנד ווילס.
  4. תיאור ההיסטוריה של בריטניה בהקשר של ההיסטוריה האירופית ושל ההיסטוריה העולמית (אירופה לפני 1914, ההיסטוריה של העולם: אוסטרליה, אפריקה, אמריקה או אסיה – לפי בחירה, לפני שנת 1900 או ההיסטוריה העולמית לאחר 1900 – אירועים משמעותיים במאה ה-20, כולל שתי מלחמות העולם, השואה, המלחמה הקרה והשפעתם על בריטניה).
  5. היבטים מעמיקים אחרים – באמצעות "סוגיות עומק" (כמו הצלבנים והאסלאם, התגליות הגאוגרפיות והתפתחות המדע, האימפריאליזם האירופי במאה ה-19, המאבקים לביטול העבדות).
- בכל ההצעות קיים פירוט רב של פעילויות והצעות דידקטיות, מקורות ראשוניים, ספרי לימוד מומלצים וביבליוגרפיה⁹.

שלב 4 – החטיבה העליונה (GCSE)

- בסקירת התכנית לחטיבה העליונה אתייחס לתכנית החדשה שאושרה להוראה החל משנת הלימודים הקרובה (2008). החידושים בתכנית הלימודים החדשה הם:
1. שילוב היסטוריה של האסלאם בתוך לימודי ההיסטוריה האירופית, תוך לימוד השוואתי של ההתפתחויות בעולם האירופי והעולם המוסלמי. הפרק העוסק בתקופה המודרנית משלב היסטוריה אירופית עם היסטוריה של המזרח התיכון, אך יש אפשרות לעסוק רק באזור אחד.
  2. הסילבוס עודכן באופן כזה שיבטא התפתחויות חשובות בהיסטוריה של המאה ה-20 – במיוחד בעשרים השנים האחרונות.
  3. נכללו נושאים רבים יותר מהמאה ה-20, הפופולריים יותר, ומהיבטים רב-תרבותיים (מגדר, אוכלוסיות חוץ-אירופיות) ועולמיים.
  4. שולבה היסטוריה חברתית/כלכלית/תרבותית אל תוך ההיסטוריה הפוליטית.
  5. לימוד משולב של היסטוריה אזורית והיסטוריה לאומית.

⁹ ההצעות מופיעות באינטרנט.

6. ניתנה אפשרות בחירה גדולה יותר של יחידות לימוד, ויחידות הלימוד הוגדרו באופן רחב יותר.
7. התכנית כוללת פירוט רב של מיומנויות הלמידה הנדרשות ופורטו דרכי יישומן בהוראת הנושאים השונים. זאת כדי לעודד למידה מעמיקה יותר.
8. לכל יחידת הוראה הוצגו המטרות האופרטיביות.
9. הוגדרה הבחנה ברורה בדרישות לרמות המסלולים השונים – רמת הבסיס והרמה המוגברת – ונמסר פירוט כיצד ההבדלים יבואו לידי ביטוי בדרישות השונות.
10. נמסרו קריטריונים ודרכי הערכה.

הלימודים לקראת תעודת בגרות מורכבים משני מסלולים: מסלול 1 (SL) – רמת בסיס ומסלול 2 (HL) – רמה מתקדמת. התכנית ברמת הבסיס כוללת תכנית ליבה מוכתבת ונתונה, ואפשרות בחירה בשני נושאים נוספים. ברמה המתקדמת ניתן ללמוד ברמת העמקה, בנוסף לתכנית הליבה, סוגיות של היסטוריה המתמקדת בנושא מסוים, מתוך חמישה המפורטים בסילבוס – ימה"ב והתקופה המודרנית, אירופה והמזרח התיכון, אפריקה, אמריקה, דרום מזרח אסיה ואוקיאניה.

תלמידים יוכלו לבחור במסלול המתאים להם לצורך קבלת תעודת בגרות. תכנית הלימודים מספקת מסגרת ברורה אך גם מאפשרת גמישות, הן למורה והן לתלמיד. התכנית דורשת מהתלמידים ידע היסטורי רחב ומיומנויות חשיבה היסטוריות מסדר חשיבה גבוה.

הסילבוס כולל:

תכנית הליבה למסלול 1 ו-2 (בסיס ומורחב) ההיסטוריה של אירופה ושל העולם המוסלמי

נושאים מוכתבים:

- לידת האסלאם (500 – 661 לספירה).
- ממלכת סיציליה במאות ה-12 וה-13 לספירה.
- סוגיות: שושלות, שליטים, מלכים ושלטונם; חייהם של אנשים מהתקופה; מלחמות; התפתחויות אינטלקטואליות, תרבותיות ואמנותיות; דת ומדינה.

היסטוריה עולמית במאה ה-20

נושאים מוכתבים:

- עשיית שלום, שמירה על השלום: יחסים בינלאומיים בשנים 1918-1935.
- הקונפליקט הישראלי – ערבי 1945-1979.
- קומוניזם ומשבר: רפורמה, מהפכה וריאקציה (1976-1991).
- סוגיות: גורמים, התנסויות והשפעות המלחמות; דמוקרטיה, אפליה ומחלוקות; מקורות התפתחותן של המדינות הטוטליטריות; התנועות הלאומיות ותנועות השחרור באפריקה ובאסיה לאחר 1945; המדינות במרכז ומזרח אירופה; המלחמה הקרה.

הסילבוס ברמה המורחבת

התלמיד יבחר אופציה אחת מתוך חמשת הנושאים המפורטים להלן:

- היבטים של ההיסטוריה הימי-ביניימית באירופה ובעולם המוסלמי.
- היבטים של ההיסטוריה של אפריקה.
- היבטים של ההיסטוריה של אמריקה.
- היבטים של ההיסטוריה של אסיה ואוקיאניה.
- היבטים של ההיסטוריה האירופית ושל המזרח התיכון.

צרפת

חטיבת הביניים (Ciecle 3)

הנושאים והמושגים המרכזיים בתכנית הלימודים לחטיבת הביניים יפורטו להלן. עיון בנושאים ובמושגים אלה מגלה תכנית לימודים המתמקדת בעיקר בהתפתחויות שהתרחשו בצרפת. אמנם קיימת הנחייה להציג "קבוצות חברתיות נוספות", אולם דרך מימושה אינה מוצגת בבירור.

כפי שצוין, תכנית הלימודים מורכבת משישה נושאים, והמורים אמורים לבחור, על פי שיקול דעתם המקצועי, מושגים חשובים שיש ללמד מתוך המכלול המוצע, ולחלקם להוראה על פני שלוש שנות הלימודים בכיתות ז'-ט'. בכל תקופת זמן שאותה יש ללמד, מודגשים בתכנית מוקדי הלימוד, המקורות שבהם יש להשתמש, דרכי העמקה ואישים מרכזיים.

התקופה הפרה-היסטורית

תקופה זו נפרשת פני אלפי שנים והידע הקיים לגביה מועט. יש לחשוף את הייחוד במקורות התקופה, כמו: שרידי עצמות באתרי קבורה, תרבות חומרית, ציורי קיר, שרידי כפרים המעידים על ראשית ההתיישבות. יש ללמד את התלמידים על דרכי שחזור אורח החיים ואמונות האנשים, על פי שרידי ציורי סלעים וחריטות על גבי עצמות – הדרך שבה ביקשו להגן על הקבוצה מפני כוחות הרשע. כמו כן יש ללמד את אוצר המילים הרלוונטי לתקופה.

דרכים להעמקה: לבקר במוזיאונים, להביא אמן שמכיר את טכניקת האמנות ויעמוד על ייחודה, או מורה לאומנות שיכול להסביר את משמעות העולם הסימבולי בעולם שלפני המצאת הכתב.

העת העתיקה

- יש להציג בפני התלמידים את החיים שהתקיימו בטרטוריה הצרפתית במהלך תקופה זו:
- הקמת המושבות היווניות במקביל להתיישבות הגאלים – מקורן וצורת החיים השבטית שניהלו.
  - הרומניזציה של גליה – כיבושה ההדרגתי על ידי הרומאים, התפשטות השימוש בשפה הלטינית, ייחודה של החברה שהוקמה – חברת אנשים חופשיים ועבדים, הקמת ערים רומיות וייחודן (מבני ציבור, דרכים, גשרים – סוד עוצמתה של רומא), התפתחות המסחר.
  - מפגניות לנצרות – התנצרות העולם הגאלו-רומי, עם כניסת דתות מהמזרח לתרבות הגאלו-רומית – המונותאיזם. בנושא הדתות מעמיקים בשלב הלימוד בתיכון אך בשלב זה יש להניח את התשתית ולהציג אינפורמציה ראשונית.

אישים בולטים : יוליוס קיסר, ורקנינגטוריקס.

מקורות : תנ"ך, טקסטים מהמיתולוגיה, ספרו של יוליוס קיסר – Bellum Gallicum, המתאר את כיבוש גליה על ידי הרומאים, ספרות, שרידי מבנים מהתקופה.

דרכים להעמקה : שילוב גאוגרפיה – ניתוח תפקודן של הערים הרומיות; לימוד מאתרים בני התקופה הנמצאים בצרפת, בעיקר בערים; משחקי מילים בשפה הצרפתית/הלטינית; קדרות.

ימי-הביניים (מהתמוטטות האימפריה הרומית עד לגילוי אמריקה)

מהתמוטטות האימפריה הרומית עד גילוי אמריקה – תקופה של כ-1000 שנים: העלאת השאלה – מהן השפעותיה של התקופה על ימינו אנו? יש להדגיש את חשיבות התקופה על עיצוב העם הצרפתי וכבסיס ללאומיות הצרפתית; יש לעמוד גם על הזהויות המקומיות שהיו בצרפת (כמו לנג-דוק, בורגונדי, איל-דה-פרנס וכד') והדרך שבה הפכה פריז לבירת הממלכה כגרעין להיווצרותן של המדינות הלאומיות המודרניות באירופה. חשוב להדגיש גם את עובדת ההתנגשות בין הציוויליזציה שנוצרה באותה תקופה באגן הים התיכון – הציוויליזציה האסלאמית ונקודות ההתנגשות בין הנצרות לאסלאם: בספרד, במסעי הצלב. כמו כן, יש לתאר את אופן היווצרותן של המשטר הפיאודאלי, כאשר סניורים שיעבדו את הווסאלים ונוצרה שכבת האיכרות.

אישים חשובים : כלוביס, קארל הגדול, לואי ה-9, ז'אן ד'ארק, מארקו פולו.

מקורות : חקר טירות, עיר ימי-ביניימית, מסגד, קתדרלה, ארמון, מסלול עלייה לרגל.

דרכים להעמקה : חקירת חיי קבוצות שוליים בחברה: חיילים, איכרים, נשים, ילדים, עולים לרגל.

כתיבה : קליגרפיה מוסלמית, כתיבה בכתב גותי.

העת החדשה (1492-1815)

יש ללמוד על התרחבות העולם – התגליות הגאוגרפיות והקולוניאליזם בעולם החדש, המהפכה המדעית והנאורות – התבוננות שונה על העולם, המהפכה המפוארת בבריטניה והצהרת העצמאות של ארצות הברית, המלוכה האבסולוטית בצרפת, תנועת ההשכלה – הצהרת זכויות האדם והאזרח, המהפכה הצרפתית ותקופת הטרור, האימפריה של נפוליאון, "קוד נפוליאון", מלחמות נפוליאון וחסול האימפריה.

מושגי יסוד : רנסנס, מלוכה אבסולוטית, זכויות טבעיות, אנציקלופדיה, המהפכה, חוקה.

אישים וקבוצות חשובים : ליאונרדו דה-וינצ'י, רבלה, שייקספיר, פרנסואה ה-1, הנרי ה-4, לה-פונטיין, מולייר, לואי ה-14, וולטייר, באך, מוצארט, וושינגטון, קונדורסה, נפוליאון. העבדים במטעים, הנשים במהפכה.

מקורות : האנציקלופדיה (של דידרו), הצהרת העצמאות של ארצות הברית, "מחברות התלונות", המרסייז, לוח השנה מתקופת נפוליאון. ביקור בארמונות באזור הלואר ובגני וורסאי, שירים מהמאה ה-18 מתקופת המהפכה, "חליל הקסם" של מוצארט.

המאה ה-19 (1815-1914)

המאה הזו חשובה מאוד להבנת התקופה המודרנית, וההוראה צריכה להתמקד סביב השאלה – במה השתנתה החברה הצרפתית? יש להדגיש את המהפכה התעשייתית ותוצאותיה: אורבניזציה, כלכלה מודרנית, שינויים חברתיים: עליית הבורגנות, עולם של פועלים מאורגנים הנאבקים

לשיפור תנאי עבודתם, הגירה, התפשטות הקולוניאליזם. בצרפת הרפובליקה מתבססת. זכויות היסוד מתחזקות אך האישה עדיין חלשה ונמצאת מחוץ לחיים הפוליטיים.

נקודות חשובות: המהפכה התעשייתית ותוצאותיה, כולל ההתפשטות הטריטוריאלית – ההגירה ההמונית והאימפריאליזם. היווצרות חברה מודרנית והמאבקים החברתיים בין הבורגנות לפועלים; הלאומיות והיווצרות המדינות המודרניות; המאבקים הפוליטיים והחברתיים על דמות הרפובליקה הצרפתית; מעמדן הנחות של הנשים בכל תחומי החיים: כלכליים, חוקיים ופוליטיים.

מושגי יסוד: אומה, זכות בחירה כללית, קולוניות, בורגנות, תיעוש, הגירה, המעבר מהכפר אל העיר, שבתות, סוציאליזם, אימפרסיוניזם.

אישים חשובים: גטה, ויקטור הוגו, ג'ורג' סאנד, אאוג'ן ד'לקרואה, התקופה הויקטוריאנית, נפוליאון השלישי, אמיל זולה, גוסטב אייפל, מרי קירי, ז'אן ז'ורס.

מקורות: עיתונים יומיים, צילומים, "אוהל הדוד תום" (אליזבת ביצ'ר סטאו – 1852), "אני מאשים" לאמיל זולה.

העשרה: בניית פריז על ידי הבארון האוסמן, הכרת ספריו של ויקטור הוגו, המעבדה של פייר ומרי קירי, עבודתה של אומנית – קמיל קלודל, מוזיאון ד'אורסיי, סרטי האחים לומייר, יצירות אמנות ופסלים מהתקופה.

המאה ה-20 (מתום מלחמת העולם הראשונה עד שלהי המאה)

מה מאפיין את התקופה – מלחמות העולם או האדם הראשון שצעד על הירח? התקופה מתאפיינת במלחמות עולם, שבעקבותיהן איבדה אירופה את ההגמוניה לטובת ארה"ב. במקביל מתאפיינת התקופה בהתקדמות עצומה במדע ובטכנולוגיה, שגם הביאה להרג הנורא במלחמות הקשות שהתרחשו במהלך המאה. במאה זו הגיעו לשיא חוסר הסובלנות והרדיפות, וכדי להביא למיתון המתחים ייסדו מדינות העולם את האו"ם, כארגון בין-לאומי. התפתחות התקשורת ויצירת "הכפר הגלובלי", איחוד אירופה, התמוטטות בריה"מ.

נקודות חשובות: מלחמות העולם – הפשיזם והנאציזם, מלחמה טוטאלית, שואת היהודים בגרמניה הנאצית – פשע נגד האנושות, רציחות עם באפריקה, במלחמות הבלקן, מאמצי האו"ם למצוא פתרון לקונפליקטים; הרפובליקה החמישית וחיזוק השיטה הדמוקרטית בצרפת. התעצמותה של צרפת: ההתעצמות הטכנולוגית והשפעתה על כלל אזרחי המדינה בכל תחומי החיים, כולל הרחבת הפערים החברתיים; האומנות כמבטאת את רוח התקופה ואת התהליכים ההיסטוריים – יש להציג שתי דוגמאות, אחת מצרפת ואחת מהעולם; מקומה של צרפת באיחוד האירופי והשפעתו על תהליכים כלכליים וגיאוגרפיים בעשור האחרון.

מושגי יסוד: מלחמה עולמית, מלחמת אזרחים, חפירות, חימוש, לאומיות/לאומנות, פאשיזם, נאציזם, קומוניזם, גירוש, מחנות השמדה, "רזיסטאנס", "השיחרור", הפצצה האטומית, דה-קולוניזציה, טלביזיה, צריכה, תרבות פנאי, כלכלת שוק.

אישים חשובים: ג'ורג' קלמנסו, איגור סטרוינסקי, הלן בוסר, וינסטון צ'רצ'יל, שארל דה-גול, אנה פרנק, אלברט איינשטיין, צ'רלי צ'פלין, פאבלו פיקסט, לואי ארמסטרונג, מהאטמה גאנדי, מרתין לותר קינג.

מקורות: קיימים מקורות רבים מסוגים שונים גם בארכיונים, צילומים, סרטי קולנוע וסרטים דוקומנטריים, עיתונים, אינטרנט.

בתיכון – כיתות י'–י"ב (לבחינת בגרות)

הפירוט מתייחס לתכנית של המגמה ההומניסטית, שבה נלמד התחום ברמה הגבוהה ביותר.

כיתה י':

מסוף האימפריה השנייה (1870) עד לפרוץ מלחמת העולם השנייה (1939):

1. הרפובליקה השלישית – החוקה, התפתחות המשטר הרפובליקאי.
2. התפתחות ארה"ב – דגש על ההגירה.
3. המזרח הרחוק – התפתחויות ביפן ובסין.
4. השפעת ההתפתחויות במדע ובטכנולוגיה על החיים הכלכליים, הפוליטיים, החברתיים והתפתחות המבנה החברתי – מעמדי באירופה עקב התפתחויות אלה.
5. התפתחויות קולוניאליות – האימפריאליזם, המשטר הקולוניאלי הבריטי לעומת הצרפתי.
6. גרמניה בשנים 1871 – 1914.
7. מלחמת העולם הראשונה: גורמים מהלכים, השלכות כלכליות, חברתיות, פוליטיות, הקמת חבר הלאומים.
8. המהפכה הקומוניסטית ברוסיה והקמת ברית המועצות – התפתחותה.
9. המשבר הכלכלי הגדול והשפעותיו: התמודדות הדמוקרטיות עם הקשיים: ארה"ב, צרפת, בריטניה; התחזקות הדיקטטורות: הפאשיזם באיטליה, המשטר הנאצי בגרמניה, הדיקטטורה בספרד.
10. לקראת מלחמת העולם השנייה: השפל הכלכלי והתערערות הביטחון באירופה ובאסיה. נסיבות פרוץ המלחמה – 1939.

כיתה י"א:

1. המהפכה התעשייתית מהמאה ה-19 עד 1939.
2. צרפת מאמצע המאה ה-19 עד 1914: השינויים במסגרת הטריטוריאלית והדמוגרפית (עקב המלחמה עם גרמניה ואבדן חבל אלזס-לורין), התפתחות רשת התחבורה והרכבות, עיור, שינויים דמוגרפיים עקב צמצום הילודה, עידוד ההגירה לצרפת (החזרה על התקופה מנומקת בלימוד תמאטי ולא כרונולוגי. בכיתה יא קיימת העמקה בנושאים מסוימים).
3. תקופת המלחמות – 1914-1945: מאבק בין דמוקרטיות לדיקטטורות.
4. מלחמת העולם השנייה: האידאולוגיה הנאצית וההשמדה השיטתית של היהודים והצוענים, שיטת ההשמדה – מחנות השמדה, מחנות ריכוז, השילוחים. מקומה של צרפת במלחמת העולם השנייה: הרס וכיבוש על ידי הגרמנים, בעיות כלכליות יומיומיות, משתפי פעולה והרזיסטנס, הגנרל דה-גול ופעולותיו. הטוטאליות של המלחמה.

כיתה י"ב:

- משלהי מלחמת העולם השנייה עד ימינו (העשור הראשון של המאה ה-21). (לכל אחד מהנושאים קיים פירוט רב של תכנים ודגשים. בחרתי לפרט אחד מהם: **העולם השלישי** – א.ג.).
1. צרפת לאחר 1945 ועד היום: שיקום, התפתחויות פוליטיות, התפתחות כלכלה-חברה-תרבות.
  2. העולם הדו-קוטבי שנוצר לאחר מלחמת העולם השנייה – הייררכיה חדשה של מדינות. האו"ם כגורם פוליטי עולמי.

3. אירופה – מחברה תעשייתית (ההתאוששות על ידי תכנית מרשל, שגשוג כלכלי, "פורדיזם" – ייצור המוני, משבר האנרגיה בשנות ה-70) לחברה דיגיטלית – מתקשבת.
4. שתי שיטות אידאולוגיות – קפיטליזם מול סוציאליזם: האידאולוגיות וביטוי הפוליטי והחברתי.
5. הדמוקרטיה העממיות 1948-1989.
6. העולם השלישי: תנועות שחרור; מלחמות עצמאות – הדה-קולוניזציה, נסיגת אירופה ככוח הגמוני עולמי; שאלת הקשרים בין "צפון" ל"דרום". עליית העולם השלישי ככוח בין-לאומי משמעותי: מדינות אופ"ק, האיחוד האפריקאי; אסלאמיזציה והמהפכה באיראן; כישלון הפרויקט האסלאמי והידרדרות לפונדמנטליזם. תנועות פונדמנטליות: האומה – תנועה הדוגלת באיסלאמיזציה רדיקאלית של החברה כולה, ג'יהאד - אוסאמה בן-לדן מסמל ומייצג גישה זו. ג'יהאד באפגניסטאן, בצ'צ'ניה, בפיליפינים, נגד לאומיות, הגנה על הקהילה האיסלאמית באשר היא, ללא טריטוריה. ארה"ב היא האויב הגדול – מסמלת המודרניות המתסכלת ובשל מדיניותה במזה"ת, הסמלים התרבותיים שארה"ב מייצרת – "השטן הגדול".
7. אירופה מחפשת מטרות חדשות – משנת 1989. אתגר הגלובליזציה.

גרמניה

הנושאים המרכזיים בתכנית הלימודים הם:

1. ראשית התרבות האנושית – תקופת האבן והמאפיינים העיקריים של תרבויות הנהרות הגדולים במזרח התיכון (מסופוטמיה, מצרים) – כתשתית לתרבות המערב.
2. יוון ורומא, תוך הדגשת השליטה הרומית באזורים שמצפון להרי האלפים, כראשית ההיסטוריה הגרמנית.
3. התמוטטות האימפריה הרומית, המאבק עם המוסלמים ובלית התפשטותם באירופה.
4. האימפריה הקרולינגית כמייסדת "אירופה", הקמת האימפריה הרומית הקדושה. המאבק בין הקיסרות לבין האפיפיורים, הצלבנים.
5. מאפייני המשטר הפיאודלי והחברה הימי-ביניימית. מבצרים, מנזרים, עליית העיר הימי-ביניימית, אוניברסיטאות, ברית ערי ההאנזה, דרכי המסחר בימי הביניים.
6. העת החדשה המוקדמת: הרנסנס, התגליות הגדולות במאות ה-15 וה-16, כולל גילוי אמריקה והמהפכה המסחרית.
7. האבסולוטיזם, המהפכה המפוארת באנגליה, עידן הנאורות, המהפכות הגדולות – האמריקאית והצרפתית.
8. כיבושי נפוליאון וחיסולה של האימפריה הרומית הקדושה בשנת 1806.
10. המאה ה-19: המהפכה התעשייתית, עליית הלאומיות, "השאלה הגרמנית" ואיחוד גרמניה.
11. היסטוריה מודרנית: מהאימפריאליזם האירופי עד ההיסטוריה הלאומנית של גרמניה, אירועי המאה ה-20 – כולל האיחוד האירופי.

בכיתות י"א-י"ב מתאפשרת בחירה בלימודי ההיסטוריה, ורמת הלמידה גבוהה יותר ומתמקדת באירופה המודרנית, בנושאים גלובליים מעטים, כמו הדקולוניזציה והמהפכה הקומוניסטית בסין. מעבר לכך, סוגיות גלובליות כלליות יותר (הגירה, בעיות סביבה, כלכלה ומסחר בעידן הגלובלי) מטופלות במסגרת לימודי הרחבה מיוחדים ולא כחלק מהוראת ההיסטוריה. נושאים

אלו נלמדים במסגרת לימודי הגאוגרפיה, הכלכלה ולימודי החברה. מעט מהפרקים מההיסטוריה הגלובלית נלמדים כפרקים נפרדים ולא כפרספקטיבה חדשה (Fuchs, 2007) למעשה, למרות השאיפה לבנות תכנית המדגישה את ההיסטוריה הגלובלית, הרי שתכנית הלימודים בהיסטוריה ממשיכה את הנרטיב הקודם, המדגיש את ההיסטוריה הלאומית של גרמניה בהקשר של התרבות המערבית, ופרספקטיבות לא אירופיות מוחדרות באופן סלקטיבי בלבד (Fuchs, 2007). כלומר, האלטרנטיבה של הוראת היסטוריה לאומית בהקשר של ההיסטוריה העולמית לא נוסתה עדיין בפועל.

גם במאמר של פופ (Popp, 2007) עלתה ביקורת כלפי תכנית הלימודים החדשה, שהתיימרה לבטא גישה חדשה בהצגת תוכני הלימוד. נטען כי התכנית אינה מתמודדת נכון עם "עידן הגלובליזציה" וכי עדיין קיימת כמעט התעלמות מ"ההיסטוריה של העולם", והתכנים ממשיכים להיות מוכתבים מאוריינטציה של התרבות המערבית. הטענה היא כי קיימות בעיות רבות בדרך לשילוב תכנים בפרספקטיבה גלובלית, כמו: המחקר באוניברסיטאות בגרמניה אינו עוסק באופן מספק בפרספקטיבה זו, ומורים הנדרשים ללמד נושא רק לאחר שהתמחו בו באוניברסיטה, מנועים מללמד היסטוריה גלובלית. כלומר, קיימת בעיה של הכשרת מורים המסוגלים להתמודד עם סוגיות בהיסטוריה העולמית.

בתשובה לטענה זו, טוען פוקס (Fuchs, 2007), כי לא הוכח כי הוראת ההיסטוריה בבית הספר מהווה סוכן זיכרון המעצב תודעה היסטורית יותר מאשר אמצעי חיברות אחרים, כמו: תרבות הנוער, המסורת המשפחתית, הציפיות מהחיים והניסיון – אלו משקפים את הגלובליזציה בדרכים ריאליות ופרגמטיות ולכן באמצעותם מתעצבת תודעה היסטורית אלטרנטיבית לזו המוצגת בבית הספר. לכן תכנית הלימודים בהיסטוריה צריכה להתמקד בקביעת ליבת הידע ובקביעת סטנדרטים, והמורים הם שיקבעו את מינון התכנים על פי נסיבות ההוראה שלהם, העניין שהתלמידים מגלים והרלוונטיות של הידע לחייהם.

אוסטרליה

הנושאים והמושגים המרכזיים בתכנית הלימודים נבנו על פי הרציונל של התכנית כולה, המדגישה את ההתפתחות החברתית של אוסטרליה. הגישה כולה היא אנתרופולוגית, וההיסטוריה מהווה תחום אחד מתוך המכלול. בבסיס האידאולוגיה שעל פיה תוכננה התכנית עמד הצורך להתמודד עם סוגיית הרב-תרבותיות, המוסברת גם בהקשר של ההתפתחויות ההיסטוריות וגם בנסיבות של השינויים בסביבה הפיזית (כתוצאה מצורות התיישבות, שימוש בטכנולוגיה, הגירה ועיור).

בתכניות הלימודים מוצגים נושאי הלימוד באופן כללי בלבד, לפי שישה שלבי הלימוד הנלמדים במהלך עשר שנים, עד סיום לימודי החובה. שנתיים נוספות התלמידים לומדים לקראת תעודת הבגרות. בנוסף לנושאי הלימוד, המורים מקבלים הנחיות לגבי מטרות אופרטיביות וסטנדרטים, והם מתבקשים לבנות את מערכי השיעור שלהם בהתאם.

נושאי הלימוד בחתך לימודים של שישה שלבים

השלב הראשון ("שלב ההכנה" בכיתות היסוד): המשפחה והסביבה – התלמידים לומדים על תפקידיהם השונים של בני המשפחה ותחומי אחריותם; הצורך בחוקים ובכללים לתפקוד היומיומי; נושאים הקשורים לאירועים מרכזיים בחיי המשפחה, צרכים של הפרטים במשפחה. בדרך זו לומדים התלמידים את המושגים הראשונים הנדרשים להבנה היסודית: ציר זמן, ציוני דרך בציר הזמן, חוקים ומהות החברה.

שלבי הלימוד השני והשלישי (כיתות יסוד): התלמידים לומדים על הקהילה ודרכי ההשתתפות בה. כמו כן הם לומדים על העמים המרכיבים את החברה האוסטרלית ומקומות באוסטרליה. התלמידים לומדים על השינויים שחלו במהלך השנים באופיין של קהילות ושל סביבתן; מהי המשמעות להיות אדם פעיל בתוך הקהילה – בבית הספר, בקבוצות של חברים – ולדאוג אחד לשני ויחד לדאוג לסביבה; כיצד לנצל את המשאבים ולנהל אותם לטובת הקהילה כדרך התנהלות המלמדת על לכידות חברתית. התלמידים לומדים על ההיסטוריה, מסורת ומגוון של חברות המרכיבות את "העם" האוסטרלי, ואת תרומת כל אחת מהן לאורח החיים האוסטרלי. כמו כן לומדים על הערכים, הזכויות והחובות האזרחיות של אזרחי אוסטרליה בהשוואה לקיים במדינות אחרות ובזמנים אחרים. התלמידים לומדים כיצד הסביבה באזורים השונים של אוסטרליה השפיעה והושפעה מפעילויות האנשים החיים בתוכה.

שלב הלימוד הרביעי (חטיבת הביניים): השינויים שחלו באורח חייהם של העמים הילידיים של אוסטרליה עם הכיבוש האירופי (הערה: בתכנית הלימודים עצמה מופיע המושג "כיבוש"). כמו כן נלמדים אירועים חשובים ותקופות בהיסטוריה של אוסטרליה ובהתפתחות הדמוקרטיה בה. לצורך השוואה נלמדים היבטים שונים בחיי עמים אחרים במדינות אחרות באסיה (סין, אינדונזיה, יפן או וייטנאם) – מזון, לבוש, דתות ואמונות, טקסים ומנהגים, דרכי שלטון וחוקים. בתחום זה על התלמידים ליצור הקשרים נכונים להשוואה בין המדינות הנבחרות לבין ההתפתחויות המקבילות באוסטרליה. בשלב זה התלמידים לומדים על התפתחותה של אוסטרליה כאומה ומורשתה התרבותית. התלמידים לומדים הן על אודות האבוריגיניים והן על המתישבים האירופים. התפתחות ההתיישבות האירופית באוסטרליה כוללת התמקדות בהתפתחות התעשייה והחקלאות, הבהלה לזהב בשנת 1850, מלחמת העולם הראשונה.

שלב הלימוד החמישי (חטיבת הביניים): בשלב זה מופיע תחום ההיסטוריה כדיסציפלינה, עם המלצה לשלב את ההוראה עם תחומי דעת נוספים. נושאי הלימוד מתרחבים לתקופות ולאזורים אחרים, ובאמצעותם התלמידים עוקבים אחר תקופות ואירועים שהניחו את היסודות הרעיוניים והפיזיים לחברה המודרנית:

- חיי היומיום של חברות שונות בעת העתיקה ובימי הביניים, תפקידם של הרעיונות והערכים בעיצוב אורח החיים והארגון החברתי. גם הביטויים התרבותיים מסייעים בהבנת הערכים החברתיים, התפתחות האוניברסיטאות, האמנות, הארכיטקטורה, המוזיקה והספרות, הדרמה והפסטיבלים.
- כיצד החברות בעת העתיקה ובימי הביניים ארגנו את חייהם מבחינת המבנה הפוליטי והערכים הנובעים מכך. בהקשר זה ניתן לעסוק ב"מאגנה כרטא", בחוק "הביאס קורפוס".

במקביל לדוגמאות מאירופה ניתן לחקור את החברה באסיה ובעולם המוסלמי. לימוד זה יוצר את הבסיס להבנת המשטר הדמוקרטי.

- השפעת העולם העתיק והימי-ביניימי על החברה המודרנית ועל התפתחות הדמוקרטיה.
- יחידת לימוד זו מאפשרת להיכנס לסוגיות כמו צדק חברתי וזכויות האדם. ניתן לערוך השוואות בנושאים כמו עוני, קבוצות אתניות, חירות הדיבור, זכויות וחובות האדם והאזרח. ניתן לנתח סוגיות כלכליות כמו: התפתחות המסחר והשפעתה על האופנה, על התזונה, הביולוגי, אורח החיים, הבריאות, תפקוד המשפחה המורחבת והגרעינית ועל הארכיטקטורה; חלוקת העבודה בין קבוצות שונות בחברה, כיצד העבודה מאורגנת בין מעמדות, בין גברים לבין נשים.
- **שלב הלימוד השישי (כיתות ט'-י')**: תלמידים ילמדו סוגיות בנושאי התפתחותה של אוסטרליה ונושאים מרכזיים בתולדות המאה ה-20. הסוגיות שבאמצעותן תלמידים ילמדו על התפתחותה החברתית, הפוליטית והתרבותית של אוסטרליה:
- הצלחת האבוריגיניים להשיג זכויות חברתיות ופוליטיות והכרה בהיותם ילידי היבשת.
- צמיחת מוסדות חברתיים ופוליטיים כמו האיחוד המסחרי, השיטה המשפטית והחוקתית.
- תהליכי שינוי והמשכיות, כמו, המשבר הכלכלי בשנות ה-30, החיים בכפר ובעיר, מקומן של הנשים בחברה לאחר שתי מלחמות העולם.
- ערכים ואמונות, כולל תפקידן של הדתות, הסובלנות, התהליכים הדמוקרטיים, הצדק החברתי, ערכי שמירת הטבע וכד'.
- ביטויים תרבותיים של החברה בתקופות השונות, כולל באמנות, מוזיקה, ספרות ודרמה.
- מושגי יסוד ואישים מרכזיים שעיצבו את ההיסטוריה של אוסטרליה.
- אירועים מרכזיים שהתרחשו במאה ה-20: מהפכות, מלחמות, מאבקים לעצמאות, מאבקים לזכויות אדם – הרעיונות שעמדו מאחוריהם. השפעת הכלכלה על האירועים וכד'.

תוכני הלימוד לתעודת הבגרות

בוגר מערכת החינוך ניגש לבחינות סיום ועליו להבחין על ארבע יחידות לימוד (ניתנת בחירה בתוך יחידת הלימוד):

יחידה 1

1. סוגיות בהיסטוריה של קהילה מקומית באוסטרליה.
2. כיבוש והתנגדות: סיפור על כיבוש וקולוניזציה של חברה אחת על ידי חברה אחרת והמגע בין שתי החברות, צמיחת ההתנגדות וההתמסדות של האומה החדשה (סיפורה של אוסטרליה). באמצעות נרטיב זה התלמידים לומדים לחקור את הבעייתיות בלאומיות מהסוג שהתפתח באוסטרליה.
3. ההיסטוריה של המאה ה-20, בין השנים 1900-1945: במחצית הראשונה של המאה ה-20 התרחשו שינויים משמעותיים. ביחידה זו התלמידים יכירו את הדרכים בהן חברות שונות הגיבו לשינויים אלו וכיצד הם שינו חיי בני האדם.

יחידה 2

1. ההיסטוריה של המאה ה-20, בין השנים 1945-2000: בשנים אלו ההתייחסות לנושאים מרכזיים של התקופה שאחרי מלחמת העולם השנייה, והדרכים שבהן בני אדם וקהילות הגיבו להתפתחויות הפוליטיות, הכלכליות, החברתיות והטכנולוגיות במדינותיהם, באזורם ובמערכת הבין-לאומית.
2. ההיסטוריה של הקורים (שבט אבוריגיני שיושב במדינת ויקטוריה): סיפורם של הקורים מסופר מזווית הראייה שלהם. הסיפור בוחן את השקפתם על העבר ועל ההווה, חוקר את הקשר שבין הקורים לבין מדינת ויקטוריה, במטרה לקדם את ההבנה לגבי תרבותם וחזונם לגבי עתיד האזור.

יחידה 3

ההיסטוריה של אוסטרליה – לדמיין את אוסטרליה: יחידה זו מתמודדת עם ראשית ההשתלטות האירופית על פורט פיליפ (מאוחר יותר – ויקטוריה) במהלך המאה ה-19 עד שלהי מלחמת העולם הראשונה. התלמידים ייחשפו לחזון ולרעיונות שעמדו בבסיס החברה הקולוניאלית ויבחנו את הדרכים שבהן הם השתנו במהלך התקופה הקולוניאלית. בהמשך היחידה תתמקד הלמידה על אופייה של החברה האוסטרלית.

יחידה 4

1. ההיסטוריה של אוסטרליה: ביחידה זו נמשך חקר הרעיונות והחזון של החברה האוסטרלית, תוך התמודדות עם תקופות בהן החזון עמד תחת איום: סוגיות שהיו בויכוח בתוך החברה האוסטרלית במהלך המאה ה-20.
  2. הרנסנס באיטליה: היחידה תבחן סוגים שונים של ערי-מדינה שהיו באיטליה ואת התנאים שהולידו את הרנסנס בתחום האמנות, הארכיטקטורה, רעיונות (ההומניזם) וחינוך. היחידה תתמקד בעיר פירנצה, בחיי החברה העירונית שהתפתחו בה.
- התכנים שתוארו הם כלליים ומורים קיבלו הנחייה לגבי דרך הבחירה בנושאים ספציפיים – האוטונומיה הניתנת למורים היא רחבה מאוד. בחירת רמת ההעמקה נעשית על ידי בית הספר ומבחן ארצי קובע 50% מהציון. שאר הציון נקבע על ידי בחינות פנימיות בבית הספר.

ניו-זילנד

תכנית הלימודים בניו-זילנד מדגישה את עיצוב האומה הניו-זילנדית. נושאי ההוראה העיקריים הם האנשים בניו-זילנד, התרבויות, הקבוצות השונות בתקופות השונות ובמקומות השונים. תכניות אלה מדגישות את "הסכם ויטנג'י", את המורשת הדו-תרבותית של ניו-זילנד ואת אופייה הרב-תרבותי. הנושאים והמושגים העיקריים בתכנית הלימודים למדעי החברה מתרכזים בחמישה תחומים: הארגון החברתי; התרבות והמורשת; האזור והסביבה; "זמן, המשכיות ושינוי" (היסטוריה); משאבים ופעילות כלכלית. בתחום ההיסטוריה, המהווה רק תחום אחד מתוך החמישה, לא קיימת תפיסה כרונולוגית, אלא תמטית. גם הנושאים נתונים לבחירת המורים בבתי הספר, מתוך הגישה שבית הספר יוצר את תכנית הלימודים על פי השקפת עולמו של צוות המורים. הנושאים המומלצים להוראה הם:

- רווחה חברתית בעולמם של המאורים בניו-זילנד בשנים 1918-1980.
  - יחסים בין גזעיים בניו-זילנד בשנים 1912-1980 ובדרום אפריקה בשנים 1936-1976.
  - יחסים בין-לאומיים – שורשי מלחמות העולם בשנים 1919-1941.
  - תמורות חברתיות – השפעת הנשים על החברה בניו-זילנד: 1915-1985; מאבק השחורים בארה"ב לשוויון זכויות בשנים 1954-1967.
  - קונפליקטים – אירלנד בשנים 1909-1922; הקונפליקט הישראלי-פלסטינאי בשנים 1936-1967.
  - טנגטה וונואה – מאבקה של התנועה המאורית לשוויון חברתי.
- כמו כן ניתנת למורים רשימת נושאים ומושגים המומלצים לכל אחד משלבי ההוראה, החל מכיתות היסוד ועד לכיתות הגבוהות של התיכון. מתוך רשימה זו אמורים המורים לבחור את תכני ההוראה. התכנים מהווים הזדמנות לרכישת המיומנויות והערכים.

התכנים שעליהם נבחנו בבחינת הבגרות

סוגיות המשמשות דוגמאות לכוחות שעיצבו את העולם המודרני. למידת האירועים והעובדות חייבת להיות בתוך ההקשר הנדרש מהסוגיה הנדונה. התלמידים נדרשים ללמוד ארבעה נושאים:

1. המהפכה התעשייתית והשינויים החברתיים שחלו בעקבותיה

סוגיה זו מתמקדת בחשיבות התיעוש כגורם מרכזי בהיסטוריה המודרנית. הדיון צריך להדגיש את השינויים החברתיים שחלו כתוצאה מתהליך התיעוש – המהפכה התעשייתית, לא רק בהיבט של השינויים הטכנולוגיים והכלכליים אלא ראיית המכלול כולו: החברתי, התרבותי, השינויים בחקלאות, בחיים העירוניים, בבעלות על משאבים ואמצעי ייצור, ארגון העבודה, תקשורת, התארגנות של עובדים ומעסיקים, מעמד האישה, המשפחה, תרבות הפנאי והערכים. הנושאים שילמדו בהקשר זה:

- החברה התעשייתית הראשונה – בריטניה בשנים 1830-1870.
- השינויים בכלכלת ניו-זילנד ותוצאותיהם בשנים 1879-1913.
- נשים, משפחה ועבודה בניו-זילנד בשנים 1880-1960.
- הפיכתה של יפן למעצמה תעשייתית בשנים 1867-1930.
- לנתח "מקרה בוחן" לגבי עיר תעשייתית.
- הפעילות הכלכלית של המאורים בניו-זילנד בשנים 1816-1875.

2. לאומיות, יחסים בין-לאומיים והשאיפה לביטחון

נושא זה מתמקד בהתפתחות הלאומיות ככוח תרבותי ופוליטי באירופה, והפעולות לביסוס השלום במהלך המאה ה-20 באמצעות בריתות וארגונים בין-לאומיים. הלאומיות ככוח לחיזוק המדינה וכגורם היוצר מתיחויות בין-לאומיות. השאיפה לבסס את השלום בעידן הגרעיני. הנושאים שילמדו בהקשר זה:

- תהליך היווצרותה של המדינה הלאומית באירופה 1815-1856.
- איחוד איטליה.
- ביסמארק ואיחוד גרמניה.

- הגורמים למלחמת העולם הראשונה.
- השאיפה לביטחון וליציבות בעידן הגרעיני מ-1945 ועד היום.
- קונפליקטים בין מדינות קטנות מאז 1945.
- השתתפותם של אנשי ניו-זילנד במלחמות במאה ה-20.

3. סדרי משטר ושינויים פוליטיים

סוגיה זו מתמקדת באופיו של השינוי הפוליטי והשפעתו על צורת המשטר. תהליכי התפתחות ומהפכה שיצרו שינויי משטר, ההקשר שבו השינויים מתבצעים, מידת המעורבות של גורמים שונים של האוכלוסייה בחיים הפוליטיים, תגובת העם לשינויים בסמכות הפוליטית. הנושאים שילמדו בהקשר זה:

- המהפכה האמריקאית והיווצרות של הרפובליקה בשנים 1774-1791.
- שלטון ומחלוקת באוסטרליה בשנים 1788-1850.
- המהפכה ברוסיה.
- רפובליקת ויימר והמדינה הנאצית.
- השתתפותן של נשים בשיטה הדמוקרטית בבריטניה בשנים 1860-1930.
- מקולוניה לאומה: הממשל בניו-זילנד בשנים 1840-1947.
- החיפוש אחר אחדות פוליטית: השינויים במבנה החברתי-פוליטי של המאורים – משבט למדינה, ההשפעה על המנהיגות ועל הארגון הפוליטי ומעורבות המאורים בעיצוב המשטר.

4. אימפריאליזם, העמים הילידים ולידתה של האומה החדשה (ניו-זילנד)

סוגיה זו תבחן את אופיו של האימפריאליזם ואת הדרכים שבהן הוא שינה את פני החברה והשלטון של הילידים. אינטראקציה בין הכובשים לבין העמים הילידים ושליטת האירופים בילידים, המתחים בין הכובשים לבין הילידים. התפתחותן של מדינות לאומיות חדשות והבעיות שהתעוררו בעקבות הזהות הלאומית. הנושאים שילמדו בהקשר זה:

- המנהיגות המאורית במאה ה-19.
- צמיחתה של הזהות הלאומית הניו-זילנדית.
- אנטי אימפריאליזם בסין בשנים 1828-1884.
- תרומתו של גנדי לעצמאותה של הודו.
- היווצרות מלזיה.
- המלחמות בווייטנאם בשנים 1945-1975.
- רודזיה וזימבבואה.
- עצמאות ניו-זילנד: עצמאות המדינה בעקבות התנועה המאורית בשנים 1984-1999.

5. פדגוגיה ודידקטיקה, כולל קביעת סטנדרטים

כללי

בתכניות הלימודים שנסקרו קיימת לכידות בין הרציונל, תפיסת מבנה הדעת ופיתוח כישורי חשיבה, לבין דרכי ההוראה המומלצות, המטרות האופרטיביות ודרכי ההערכה לקבוצות הגיל השונות.

בריטניה

בתכנית הלימודים בבריטניה קיים קשר בין הרציונל, מבנה הדעת ופיתוח כישורי החשיבה. ביטוי לכך הוא הדרכת המורים ללמד את התכנים באופן ביקורתי, ולחשוף את הרבדים הסמויים של התכנים, המגמתיות המסתתרת מאחורי המקורות ההיסטוריים ומאחורי הגישה הפוזיטיביסטית כלפי הידע. המורים מונחים לבקש מתלמידיהם להתייחס בעת הוראת הסוגיות לשאלות כמו:

- מדוע ללמוד היסטוריה? כיצד נקבע מה ללמד?
- האם הידע שלנו על העבר וודאי?
- עד כמה לימוד ההיסטוריה מרחיב את הידיעה שלנו על הטבע האנושי?
- האם ההיסטוריון מתעד את העבר או יוצר אותו?
- באיזו מידה הרגש משחק תפקיד בעבודת הניתוח של ההיסטוריון? האם אפשרית אובייקטיביות של היסטוריון?
- באיזו מידה יכולים תיאורים של אותו אירוע להיות שונים זה מזה?
- באיזו מידה יכולה מסגרת העדויות שבה בחר ההיסטוריון להשפיע על שחזור האירוע או הפרשנות?
- שפה ותרבות משתנים עם הזמן – אילו בעיות עובדה זו עלולה לעורר בלימוד ההיסטוריה?
- מאחר שההיסטוריה היא תחום פרשני המשתמש בהנחות יסוד מוקדמות כאמצעי להבנות ידע – באיזו מידה מדובר כאן במדע?

הלכידות שבין חלקי התכנית (הרציונל, המטרות, התכנים, דרכי ההערכה והסטנדרטים) מובנית באופן הגשת התכנית באמצעות אתר האינטרנט הרשמי "The National Curriculum Online", המשרת את מגוון צורכי המורים. אתר האינטרנט פותח לצורך תמיכה במורים, כדי שיוכלו לעצב מערכי שיעור משמעותיים לתלמידים וייצרו מוטיבציה ללמידה, ישפרו את התקדמותם בלימודים ויבטיחו שלימוד ההיסטוריה יתרום להשגת מטרות רחבות יותר. באתר האינטרנט מצוין כי האתר הוא דינמי ומתפתח כמשאב עבור המורים להיסטוריה, עם דוגמאות רבות וחיידושים, והניסיון אף ייעל אותו עם הזמן.

אתר נוסף הוא "Schoolshistory", המאחד התנסויות בהוראת ההיסטוריה שנעשו במספר רב של בתי ספר. האתר מכיל חומרי הוראה, הנחיות, מיקודים ומקורות, כולל דוגמאות לחידושים והתנסויות אפקטיביות. למשתמשים בו תהיה גישה לדוגמאות רלוונטיות בתחומים האלה:

שיפור תכנון תכנית הלימודים לטווח ארוך, בינוני וקצר; פיתוח דרכי הערכה; תרומה לתכנית הבית ספרית הכוללת; שיפור הלמידה – דרכי שיפור ההבנה הכרונולוגית של התלמידים, פרשנות היסטורית וכד'; שיפור ההדרכה בהיסטוריה; הפצת חדשות בתחום ההיסטוריה: מחקרים חדשים ומה ניתן לעשות עמם להעשרת ההוראה.

המטרות שנקבעו באתרים הרשמיים מבטאות את תפיסת מבנה הדעת, כפי שהיא מוצגת בתכניות הלימודים, ואת טיבן של השאלות הנשאלות, המושגים, שיטות החקר, דרכי ניתוח המקורות ותפקיד העדויות ההיסטוריות בבניית תמונת העבר.

באתר הרשמי "Qualification & Curriculum Authority" קיימת התייחסות לדילמות הקיימות בהוראת ההיסטוריה. הדילמות מנותחות גם בדין שהוצג במאמר של הוקיי (Hawkey, 2007):

1. אילו נושאים מתאים ללמד בשלבי ההתפתחות השונים בבית הספר? גם כאשר איכות ההוראה טובה ורמת הידע של התלמידים אינה מוטלת בספק, עדיין יכולתם להגיע להכללות בהקשרים היסטוריים רחבים מוגבלת בגיל בית הספר.
2. קיים קושי, עמו תכנית הלימודים מתמודדת, להחליט מה היחס בין העמקה להרחבת התכנים.
3. כיצד לעבור מחשיבה בינרית ורומנטית, המאדירה את מקרי הקצה החריגים והייחודיים (סיפורים אקזוטיים ואימה התופסים את התלמיד, במקום סיפורים של מקרים ו"אנשים רגילים"), לחשיבה פילוסופית, אנליטית ו"אובייקטיבית". החשיבה הרומנטית עלולה ליצור מניפולציות רגשיות, סטריאוטיפים, פשטנות ונוקשות, ולהקשות על המעבר לחשיבה רציונלית או לחשיבה ביקורתית וספקנית, היוצרת סובלנות. תכנית הלימודים מתמודדת עם קשיים אלו.
4. כיצד לעבור מחשיבה פילוסופית, הרואה "אמת אחת" בלבד, לחשיבה ספקנית וביקורתית, מבלי שהלומד יאבד אמונו בתחום הדעת?
5. קיימת ביקורת לגבי המודולריזציה של פרקי ההוראה, המביאה לקיטוע של הידע ואינה מאפשרת יצירת נרטיב שלם. גם תוכני ההוראה שנבחרו ללמד – חסרי משמעות, ולימודם לא יביא את הלומד להבין את העולם טוב יותר.
6. לגבי תכנית הלימודים לשלב 1 (גילאים 5-8), נטען כי הנושאים סיפוריים ויומיומיים ולא ברור כיצד מהם יוכל הלומד הצעיר לעשות העברה לידע היסטורי.
7. (ביקורת ולא קושי) שגריר גרמניה בבריטניה התלונן כי ניתן דגש רב מידי למקומה של גרמניה הנאצית. ואכן הוראת תקופת המשטר הנאצי מאוד דומיננטית בתכנית הלימודים.

קשיים נוספים העולים מתוך הספרות (Freeman, 2005) הם קשיים טכניים:

1. בכיתות היסוד המורים אינם מומחים בתחום הדעת ואין אחידות ברמת ההוראה בבתי הספר השונים. ההתייחסות למקצוע תלויה במעמדו בעיני המנהל, והוא שקובע את המשאבים הניתנים למקצוע. כמות השעות של המוקצבת להיסטוריה בסל השעות הבית ספרי תלוי בהחלטות מנהל בית הספר.

2. במספר רב של בתי ספר מושם הדגש על "כיסוי חומר" במקום על טיפוח ידע היסטורי, מיומנויות חשיבה והבנה, וכמו כן חסרים כלים להערכה מתאימה. כאשר התכנון דל, גם רמת ההישגים של התלמידים דלה. תכנית הלימודים יצרה כלים שמתמודדים עם קושי זה.

שילוב הוראת ההיסטוריה במקצועות לימוד אחרים

תכנית הלימודים בהיסטוריה אינה אינטרדיסציפלינרית. יחד עם זאת, קיים בה פירוט כיצד ניתן להעשיר את הוראת ההיסטוריה ולשלב היבטים ממנה עם תחומי דעת אחרים. דוגמאות ללימודי רוחב של נושא – תקשורת, מגדר. ההצעות מעמידות את הדיסציפלינה ההיסטורית כמובילה ואת התחומים האחרים כמעשירים וכמחזקים תובנות היסטוריות.

מטרות הערכה ודרכי הערכה

לצורך הערכה בחטיבה העליונה, הוצא מסמך "GCSE - Subject Criteria for History" על ידי "Qualifications and Curriculum Authority" ובו מוצגות המטרות האופרטיביות, שמהן נגזרות מטרות ההערכה ומשקלן היחסי במכלול הדרישות.

לוח 1: חלוקת המשקל היחסי מול המטרה הנמדדת

משקל המיומנות	המטרה הנמדדת	רמת המיומנות
35% – 25%	להיזכר, למיין ולבחור - לבטא ולהסביר את הידע ואת ההבנה ההיסטורית.	בסיסית
35% - 25%	להפגין את הידע באמצעות הסבר וניתוח: <ul style="list-style-type: none"> רעיונות: סיבה ותוצאה, המשך ושינוי, משמעות בתוך ההקשר ההיסטורי. נושאי מפתח ומאפיינים של תקופות שנלמדו והקשרים ביניהם. 	בינונית
40% - 30%	הבנה, ניתוח והערכה: <ul style="list-style-type: none"> הכרת מקורות כחלק מהחקירה ההיסטורית. כיצד פרשנות של היבטים מהעבר מוצגת בדרכים מגוונות כחלק מהחקירה ההיסטורית. 	גבוהה

הציון הסופי נקבע לפי מפתח: הערכה חיצונית במבחן חיצוני-ארצי – 75% ; הערכה פנימית לפי קריטריונים מוכתבים – 25%. בהמשך מפורטים סטנדרטים (Grade Description) לפי 3 דרגות של השגת המטרות A, C, F. קביעת הסטנדרטים נעשית על פי השגת רמות מיומנויות החשיבה:

1. הבנה של הכרונולוגיה.
2. ידע והבנה של האירועים והאישים המעורבים בהם.
3. פרשנות היסטורית.
4. מיומנויות חקר בהיסטוריה.
5. ראיית רוחב של האירועים (התייחסות לאירועים ולהקשרם הרחב).

צרפת

בתכנית הלימודים בצרפת קיימת לכידות בין הרציונל ובין תפיסת מבנה הדעת ודרכי ההוראה המומלצות:

- הגישה היא לאומית, מוכתבת מהמרכז, הוראה כרונולוגית בעיקרה, מכוונת תהליך ולא תוצר, ולמורה אוטונומיה מוגבלת לענייני דידקטיקה, ללא שיקולי דעת נרחבים.
- בתכנית הלימודים מצוין כי יש ללמד מיומנויות חשיבה היסטוריות, אך בניגוד לתכני ההוראה המפורטים בפרטי פרטים, ההתייחסות לנושא החשיבה זניחה ואינה מוסברת.
- נושא הקשיים בהוראת ההיסטוריה אינו עולה בתכנית הלימודים וממילא לא קיימת התמודדות עמו.
- בתכנית קיימת המלצה לשלב את הוראת ההיסטוריה עם תחומים קרובים, במטרה להעשיר את הלמידה, אולם לא מצוין באילו דרכים יש לבצע את השילוב. בהתאם לתכנית, תחום הגאוגרפיה הוא הקרוב ביותר להוראת ההיסטוריה – שימוש במפות, בנתונים דמוגרפיים ובתהליכים כמו עיור, הגירה כד'.
- בתכנית הלימודים לא מצוינות מטרות אופרטיביות ולא מוצבים סטנדרטים להוראה.

גרמניה

תכנית הלימודים קובעת סטנדרטים מפורטים המחייבים את בוגרי לימוד ההיסטוריה בבית הספר. ככלל, המיומנות העיקרית המודגשת היא היכולת לספר את הנרטיב, בשפה עשירה במושגים היסטוריים, תוך יכולת לחקור את הנושא ולהסיק מסקנות. הפדגוגיה בחטיבה העליונה שמה את הדגש על לימוד עצמי של התלמיד ועל רכישת מיומנויות למידה מגוונות, שיביאו אותו להישגים המוגדרים באמצעות הסטנדרטים.

להלן הסטנדרטים המפורטים והאמצעים הדידקטיים הנדרשים להביא את התלמיד אליהם:

1. התלמידים משתמשים במושגים היסטוריים מקובלים ועשירים.
2. התלמידים מארגנים את האירועים על פי הקשרי זמן ומרחב הגיוניים.
3. התלמידים לומדים היבטים פוליטיים בהקשרם החברתי-כלכלי הנכון.
4. התלמידים לומדים לזהות תקופות היסטוריות שונות – את המאפיינים והאירועים העיקריים שהתרחשו בהן.
5. התלמידים מתארים ובוחנים את האירועים ההיסטוריים על פי תחומי חיים מקובלים: חברה, כלכלה, פוליטיקה, תרבות, מין ודת.
6. התלמידים לומדים על דמויות ואישים מרכזיים שפעלו בהיסטוריה – פעולותיהם, מניעיהם, השפעתם וכד'.

מיומנויות הלמידה הנדרשות כדי להגיע להישגים האלה הם:

1. התלמידים ידעו לשאול שאלות היסטוריות וידעו מהו התהליך הנדרש לחקירתן.
2. התלמידים ידעו להבדיל בין עובדות לדעות.
3. התלמידים יאספו מידע ויבינו את משמעותו בהקשר הנחקר. התלמידים ייצרו קריטריונים על פיהם הם יתייחסו לאמינותו של המידע אותו אספו (מקורות מרשת האינטרנט).

4. התלמידים יזהו סוגי מקורות ויכירו את הדרכים לבחון את מהימנותם ואת תרומתם לבניית תמונת העבר.
  5. התלמידים ידעו להשתמש בייצוגים של ההיסטוריה באופן מושכל ושיפוטי: ספרי מחקר, ספרות פיקטיבית, עיתונות, קולנוע, צילומים – וידעו להפיק את המידע ההיסטורי הרלוונטי להם.
  6. התלמידים ידעו להשתמש באופן שיפוטי במידע המאוכסן בדרכים שונות: טקסטים כתובים וויזואליים, רישומי קול, גרפיקה סטטיסטית, מפות היסטוריות וכד'.
  7. התלמידים ידעו לבטא את התובנות אליהן הגיעו בכתב ובעל-פה, באופן רהוט והגיוני, תוך שימוש בביטויים מתחום המקצוע, וכן בציטוטים ובמובאות מתוך הספרות ההיסטורית.
  8. התלמידים ידעו לקיים דיון על נושאים היסטוריים, תוך הצגת טיעון והגנה עליו.
  9. לתלמידים תהיה יכולת לשפוט ולבקר סוגיות מן העבר, תוך התייחסות אל ההווה.
  10. התלמידים יגלו יכולת להביע את הבנתם לגבי פעילותה של אישיות או קבוצה בפרספקטיבה היסטורית בהקשר לתקופה בה פעלו.
  11. בדיונים ובהבעת דעות, יבטא התלמיד את המסקנות הערכיות אליהן הגיע כאדם המכבד את זכויות האזרח והאדם ואת עקרונות החופש והדמוקרטיה.
  12. התלמיד יפגין הבנתו ההיסטורית באמצעות: תכנון טיול נושאי באופן עצמאי והדרכתו, יחקור ויתעד באמצעות סרט קונפליקט מסוים ויסביר את היבטיו השונים, תוך כדי הבעת דעה עצמאית ומבוססת.
- הסקירה מתייחסת לדרישות ברמה רגילה של לימוד, וההבדלים בין הרמות השונות במסלולי הלימוד (עיוני, מקצועי וכד') באים לידי ביטוי בנושאים האלה: היקף ועומק הנושאים הנלמדים; גיוון ומורכבות בתוכני השיעור; מגוון המקורות ההיסטוריים הנדרשים מהתלמיד; מידת העצמאות ותהליך הלמידה האישי של התלמידים; היכולת להשתלב בדיונים וביכוחים היסטוריים.

אוסטרליה

עקרונות פדגוגיים

תכנית הלימודים בנויה מבחינה פדגוגית על הנחת היסוד לפיה למידה היא תהליך של הבניה וחיפוש ידע ושל פיתוח ואימץ מיומנויות. עקרונות הלמידה המוצעים במסגרת תכנית הלימודים מבוססים על האמונה כי למידה היא חוויה משותפת של מורים ותלמידים, שכל התלמידים מסוגלים ללמוד ושמורים אחראים לקדם את לימודיהם של תלמידיהם.

תכנית הלימודים נבנתה על בסיס השאלה – מהי למידה משמעותית?

1. למידה בנויה על ידע קודם, תובנות ומיומנויות.
2. למידה המאורגנת סביב יסוד מארגן בתוך הדיסציפלינה מסייעת לתלמיד ליצור קשרים, לבנות את מבני הידע ולהפיק משמעות (מבנה עומק והקשריות).
3. למידה משמעותית מתרחשת כאשר תלמיד פעיל בלמידה ובונה דרכים לארגן באופן עצמאי את הידע בתוך הקשר.
4. ללומד יש מוטיבציה ללמוד למידה משמעותית.

5. הלמידה צריכה להתרחש בתוך הקשר של ציפיות גבוהות.
6. התלמידים לומדים בדרכים שונות ובקצב שונה.
7. סביבה תרבותית שונה, כולל שפה, מעצבת את התובנות ואת דרכי הלמידה.
8. למידה משמעותית מתרחשת גם כאשר מתקיימת פעילות חברתית הדורשת שיתוף פעולה ובו-זמנית אינדיבידואלית.
9. למידה מתחזקת כשהקריטריונים לתוצרי הלמידה והתוצאות ברורים וכשהתלמיד מקבל משוב מתמיד לגבי התקדמותו.

אסטרטגיות הוראה בהיסטוריה

תכנית הלימודים מכוונת את המורים להשתמש במגוון אסטרטגיות הוראה. האסטרטגיות מכוונות לספק הזדמנויות לתלמידים לפתח מיומנויות להשגת כישורים המודגשים ב"מסגרת הסטנדרטים להערכה". אסטרטגיות ההוראה הרלוונטיות במיוחד להוראת היסטוריה הן:

1. חקר ופרשנות המקורות ההיסטוריים:
  - מקורות ראשוניים: יומנים, נאומים, צילומים, פוסטרים, מכתבים, עיתונים, ציורים, סרטי קולנוע/חדשות.
  - מקורות משניים: רומנים היסטוריים, ביוגרפיות וסרטים, כולל דוקומנטריים.
  - נתונים סטטיסטיים: מפות, גרפים, נתונים.
2. פרשנות של המקורות ודיווח על הממצאים באמצעות כתיבה (הבעה):
  - תרגול – כיצד לכתוב סיכום.
  - כתיבת חיבורים.
  - התנסות בהבנה אמפתית של ההתרחשות באמצעות קריאת מקורות ראשוניים ומשניים, במטרה להדגיש נקודת ראות של אחד הצדדים בהיסטוריה (דוגמה: קריאת הנאום שנאם בברלין על ידי ספרטקיסט בשנת 1919; מכתב מחייל שנמצא בחזית המערב במלחמת העולם הראשונה ב-1916; פרק מתוך רומן היסטורי, תקציר של ישיבת נשים סופראגיסיטיות ב-1913 וכד').
3. מחקר ופרשנות של עדויות היסטוריות באמצעות פעילות בשטח:
  - בניית דגם פיזי של שדה קרב, עיר, כפר, מבנה – מבוסס על תהליך של חקר ועל רפלקציה.
  - ביקורים במוזיאונים, בתי קברות, אתרים היסטוריים, חפירות ארכיאולוגיות.
  - צפייה בסרטים, מחזות – בעלי משמעות היסטורית.
  - משחקים היסטוריים – משחקי תפקיד, שחזור.
  - "מחנות היסטוריים".
  - הבעת רעיונות היסטוריים המבוססים על חקר באמצעות ריקוד.
4. חקר ופרשנות של עדויות ודיווח על הממצאים באמצעות פעילויות של שפה:
  - דיווחים, דיונים וויכוחים כיתתיים.

- ניתוח סוגיות אקטואליות.
  - לימוד בשיטת "פתרון בעיות" (CASE STUDY).
  - "מועדון ויכוחים".
  - לימוד בשיטת "אילו קרה בהיסטוריה...." ("ההיסטוריה של אילו").
  - ניתוח סרטים, מוזיקה, תעמולה.
  - משחקי תפקידים וסימולציות.
  - "היסטוריה אורלית".
  - הערכת מקורות בלתי כתובים.
  - תשאול (העלאת שאלות).
  - האזנה להרצאת אורח.
5. חקר ופרשנות, דיווח על ממצאים באמצעות שימוש בטכנולוגיות מידע:
- חיפוש באינטרנט.
  - שאלות ברשת.
  - ניתוח מידע סטטיסטי המופיע במפות או בדיאגרמות.
  - פרזנטציה באמצעות ה-POWER POINT.
  - פרסום בעיתון או בכתב עת.
  - שימוש בדוא"ל כתקשורת בין קבוצת לומדים.
  - הכנת משחקי מחשב.

דרכי הערכה

מטרת משימות ההערכה היא לקיים מערך איסוף עדויות לגבי הישגי התלמידים – מהו הידע שרכשו? פירוט משימות ההערכה והקריטריונים מהווה בסיס משותף ומוסכם להישגים שהמערכת מצפה מהתלמידים, בוגרי המערכת, להשיג במהלך שנות לימודיהם. הקריטריונים מאפשרים להשוות הישגים בתוך ובין בתי הספר, דיווח תקף, הוגן ושוויוני של הישגי התלמיד בתעודת 12 שנות הלימוד שלו.

משימות ההערכה: הפקת תשובות שמבטאות את הדרגה אותה השיג הלומד בלימוד יחידת הלימוד או הקורס כולו. סוגי משימות הערכה עם מדידה: משימות הערכה קבוצתית בדרך שתשקף את הלימוד המשותף של הנושא ויקל את השוואת עבודת התלמיד להשגת הסטנדרטים הנדרשים על פי הקריטריונים שנבחרו למשימות השונות. קריטריונים להערכה: יספקו בסיס משותף ומוסכם לשיפוט הביצועים מול מטרות הקורס, בין ובתוך בתי הספר. יש להפעיל את הקריטריונים באופן הוליסטי למשימה נתונה ולקבוע את משקלה ביחידה. מחוון הערכה: ייקבע את רמות הביצוע של התלמיד מול כל קריטריון.

קביעת סטנדרטים

הסטנדרטים מהווים את בסיס ההערכה להתקדמות התלמיד ולהשגת המטרות האופרטיביות שהוצגו בתכנית, על שלביה השונים. שלבי ההכנה ברמות 1-3 חיוניים ליצירת בסיס ידע ראשוני, שעליו ניתן לבנות את הלמידה ההיסטורית המעמיקה והממוקדת יותר שנעשית בשלבים 4 ואילך.

סטנדרטים ברמה הבסיסית (שלבי ההכנה 1-3)

ידע והבנה היסטורית הכוללים:

1. הבנת הכרונולוגיה ויכולת לארגן אירועים חשובים על פני ציר של זמן.
2. יכולת להבחין בתהליכי שינוי שחלו בקהילה או באזור מסוים לאורך ציר זמן נתון.
3. הכרת אירועים ואישים מרכזיים הקשורים להיסטוריה של הקהילה, של אוסטרליה ושל מדינה אחת באסיה.
4. יכולת השוואה בין היבטים שונים של חיים – בין העבר לבין ההווה.
5. הכרת מספר דפוסי שלטון שהתקיימו בעבר.
6. ידע על תרבות של אחת הקבוצות האתניות החיות באוסטרליה.
7. יכולת להביע את הידע הנרכש בשפה "היסטורית" ראויה, תוך שימוש במושגים היסטוריים מקובלים.

סטנדרטים ברמה המתקדמת – רמה 4

ידע והבנה היסטורית הכוללים:

1. התלמידים נדרשים להבין אירועים בעלי משמעות בהיסטוריה. הבנה פירושה להסביר את הקשר בין האירועים השונים.
2. התלמידים נדרשים להבין אירועים שהתרחשו באסיה, כולל צורות שלטון, מסורות, דת, מנהגים, חיי היומיום. התלמידים נדרשים לנתח ולהסביר ערכים חשובים בחברות אחרות ולהשוותם לאלו שבאוסטרליה.
3. התלמידים נדרשים להשוות ולמצוא את ההבדלים בערכים ובאמונות של האוסטרלים לתרבויות אחרות. התלמידים נדרשים לשאול שאלות לגבי החברה שלהם.
4. התלמידים נדרשים לארגן אירועים משמעותיים על פי ציר זמן ולתאר את חשיבותם בתהליך ההתפתחות.
- יכולת לפרש ולהעריך מידע היסטורי:
5. התלמידים ידעו לנמק ולפרש רעיונות היסטוריים, תוך התבססות על מקורות ראשוניים ומשניים וניתוח העבר.
6. תלמידים ידעו לשאול שאלות שיהוו בסיס למחקר אישי שלהם.
7. תלמידים ידעו לאתר, להעריך ולשפוט את השקפות העולם הבאות לידי ביטוי במקורות ואת הערכים העומדים מאחוריהם.
8. לצורך פיתוח הסברים ורעיונות היסטוריים ידעו התלמידים להשתמש במושגים המקובלים בשפה ההיסטורית.
9. לצורך הצגת הרעיונות שאותם למדו, ידעו התלמידים להביעם ולהציגם במגוון דרכים וצורות.

סטנדרטים ברמה הגבוהה (שלב 5 ו-6)

- הסטנדרטים מנוסחים בתיאור תכנים ואינם מגיעים לרמת פירוט מיומנויות ברמות חשיבה שונות.
1. הערכת השפעתם של קונפליקטים ומהפכות על האומה ועל בני האדם.
  2. ניתוח אידאולוגיות והשקפות עולם, כולל ערכי שמירה על הטבע וגלובליזציה.
  3. הערכת המציאות הלאומית והמציאות הגלובלית על תהליכי שינוי מסוימים.
  4. הערכת פעילותם של גופים בין-לאומיים על המערכת הגלובלית (לדוגמה: תרומת האו"ם לשמירה על השלום בעולם).
- יכולת לפרש ולהעריך מידע היסטורי ולפתח ביקורתיות:
5. שימוש במקורות מגוונים, כולל כאלו המראים על ריבוי פרשנויות על אירועים וסוגיות.
  6. הכרה בריבוי הפרספקטיבות בהערכת אירועים.
  7. הכרת גישות שונות של היסטוריונים לגבי אירועים מסוימים.
  8. יכולת לנתח את הגישות השונות ולהיות ביקורתי כלפי הנחות היסוד של הגישות האלה.

קשיים וביקורת כלפי תכנית הלימודים

על תכנית הלימודים בהיסטוריה נמתחה ביקורת על ידי ראש הממשלה, במסגרת דיון על תכנית הלימודים, כשהכותרת לדיון הייתה "חידוש השורש והענף". ראש הממשלה טענה כי התכנית נפלה קורבן לרלטיביזם הפוסט-מודרני, מאחר ש"איבדה את העובדות, התארכים ואת הסיפור". ואכן, כבר מתחילת הפצתה, תכנית הלימודים עמדה בפני ביקורת. הליקויים שעליהם הצביעו מבקריה הם:

1. ביקורת על הגישה האינטגרטיבית של התכנית. התכנית בהיסטוריה חסרה עמוד שדרה דיסציפלינרי והאינטגרטיביות שלה יוצרת תכנים עמומים, שקשה לבנות סביבם יחידות לימוד מובנות וברורות.
  2. הנרטיב של ההיסטוריה האוסטרלית אינו מודגש דיו, והתכנים נבלעים בתוך הוראה של מכלול נושאים. בהקשר זה אמרה ראש הממשלה: "אני מאמינה שיש גוף של ידע היסטורי שעל כל תלמיד אוסטרלי חייב ללמוד". יש להגיע לנרטיב מוסכם ולליבה שתחייב את כל התלמידים ואשר תילמד בגישה דיסציפלינרית.
  3. מסגרת הזמן המוקצבת להוראת המקצוע אינה תואמת את היקף הנושאים שהתלמידים נדרשים ללמוד.
  4. יש לשפר את איכות ההוראה ואת איכות הכלים שהמורים מקבלים כדי ללמד באופן משמעותי יותר.
- בדיון שנערך לאחרונה במשרד החינוך האוסטרלי, נדון הצורך לבחון מחדש את עקרונות תכנית הלימודים בהיסטוריה, להבהיר את התכנים הנדרשים ולהמשיך את המדיניות לפיה לימודי ההיסטוריה הינם חובה מגיל הגן עד סוף תקופת הלימודים (12 שנים).

ניו-זילנד

עקרונות פדגוגיים

התכנית החדשה מפרטת מה התלמיד צריך לדעת ועל אילו מיומנויות עליו לשלוט במהלך שנות לימודיו בבית הספר. החידוש בתכנית הלימודים הוא השילוב בין נושאי לימוד לבין מיומנויות, כשכל אחד מהנושאים מאורגן לפי שמונה רמות לימוד שאותן תלמיד לומד על פי הקצב שלו ובמהלך שנות לימודיו בבית הספר – מכיתה א' ועד סוף הלימודים.

לכל אחד מהנושאים והמיומנויות ניתנת רשימה מפורטת של מטרות אופרטיביות ושל סטנדרטים. הסטנדרטים מפורטים לפי רמות העמקה המעידות על ההתקדמות של התלמידים מהכיתות הנמוכות לכיתות הגבוהות. הסטנדרטים נקבעו לשלושה תהליכים לימודיים הנמצאים בכל סוגיה שנלמדת: חקר, דיון במשמעות הערכית הנובעת מהסוגיה, תהליכי קבלת החלטות הנגזרים מהסוגיה הנדונה (תוצג דוגמה בהמשך). תהליכים אלו כוללים בתוכם מיומנויות בהתאם לנדרש בתכנית המסגרת של תכנית הלימודים הכללית של ניו-זילנד (Scholarship: History Performance Standards, 2006).

המטרות נקבעו על פי התאמתן לרמת הבשלות והמסוגלות של התלמידים השונים. כלומר, הרמות מתחשבות בקצב הלימודי האישי של כל תלמיד ותלמיד יכול להתקדם ברמת הלמידה לפי יכולתו, בתוך אותו תחום תוכן. בחינת ההתקדמות נבחנת באמצעות קריטריונים שמטרתם להביא את התלמיד להשגת המטרות מצוינות בכל פעילות.

בכל פעילות ניתנות דוגמאות להישגים הרצויים – מה תלמיד צריך לדעת או להבין – ותלמידים יכולים לבחון את הישגיהם על פיהם. גם המורה רשאי להוסיף קריטריונים משל עצמו על פי שיקול דעתו המקצועי. בהוראות קיים שימוש בארבע הוראות בלבד: "הצג דוגמאות ל...", "זוהה...", "תאר", "הסבר...". מורים המבקשים להביא את תלמידיהם להשיג תוצרים אחרים, רשאים להשתמש במילות הוראה אחרות המשקפות את המיומנויות שהם מעוניינים לפתח.

להלן דוגמה להמחשת מבנה יחידת ההוראה, כפי שמוצגת בפני המורים לתכנון ולביצוע בכיתה: "היווצרותה של אומה" (Footsteps of a Nation)¹⁰. היחידה מיועדת להוראה בשנים 9-10 (ט"ו-י) וברמת העמקה 5. הזמן המוקדש להוראת היחידה – 4-5 שבועות (לא מצוין כמה שעות בכל שבוע). היחידה מוגדרת בתחום לימוד ההיסטוריה ("זמן, המשך ושינוי"). מטרת היחידה: כיצד אירועים מן העבר השפיעו על היחסים בתוך ובין קבוצות של עמים בניו-זילנד וכיצד הם ממשיכים להשפיע עליהם גם היום. המטרות האופרטיביות הן:

- התלמידים ידעו להצביע על חשיבותו של "הסכת ויטנגי" למאורים, למתיישבים האירופיים ולכלל הקהילות בניו-זילנד.

¹⁰ http://www.tki.nz/r/socialscience/curriculum/SSOL/footsteps/index_e.php

- התלמידים ידעו להציג דוגמאות כיתד ההסכם השפיע בעבר על מערכת היחסים בין המאורים לבין המתישבים האירופיים .
  - התלמידים ידעו להסביר את מידת ההשפעה של ההסכם על מערכת היחסים בין המאורים לבין המתישבים האירופיים עד היום.
  - התלמידים ינסו לדמיין / לשער כיצד ההסכם ישפיע על מערכות היחסים הנ"ל גם בעתיד. תהליך הלמידה :
- חקר – התמידים יאספו ויעבדו מידע על מערכת היחסים בין המאורים לבין האירופים ועל הפרות "הסכם וינגיי"; דיון במשמעות הערכית – התלמידים יבינו כיצד התפתחו הערכים ביחס ל"יום ויטנגיי" והשתנו במהלך השנים. כמו כן תלמידים יקבעו קריטריונים להערכת הערכים הנ"ל ויראו כיצד קבוצות עשויות להסכים על אותם ערכים ולדחות אחרים; תהליך קבלת החלטות – על התלמידים לזהות שורה של בעיות הקשורות ביישום "הסכם ויטנגיי" ולהתוות מספר אפשריות לפתרון הבעיות. לתכנן פעולות אפשריות ביחס למימוש ההסכם ולשער תוצאות אפשריות שלהן. לבסוף על התלמידים לבחור פעולה מועדפת ולנמק את הבחירה.
- אילו מושגים והשקפות עולם נלמדים? סוגיית הזהות, ערכים, פרספקטיבות, תהליכי שינוי, סיבה ותוצאה, קולוניאליזם, דו-תרבותיות.
- הפרספקטיבות על פיהן מתקיימת ההוראה: סוגיות עכשוויות, העתיד, דו-תרבותיות.
- הנושאים הנדרשים ללימוד על ניו-זילנד :
- השפעת הקולוניאליזם על המאורים ועל המתישבים האירופיים.
  - "הסכם ויטנגיי" – משמעותו כמסמך יסוד לעיצוב הלאומיות בניו-זילנד : כיצד הוא התפרש במהלך השנים וכיצד הוא משפיע על תהליכים נוכחיים, על המדיניות ועל אירועים.
  - אירועי יסוד בהיסטוריה של ניו-זילנד.
  - בהמשך היחידה מוצגים דרכי הערכה, ביבליוגרפיה מומלצת, פעילויות לימודיות והצעות דידקטיות – שאלות מרכזיות לדיון.

חומרי הוראה

- מורים נדרשים להשתמש במגוון חומרים שיהיו נגישים ויעמדו לרשותם ולרשות התלמידים, על מנת שיוכלו לעמוד בדרישות להישגים. המשאבים שיש להעמיד לצורך הלמידה הם :
- ההתנסויות מחייהם של התלמידים עצמם ושל בני משפחותיהם, חבריהם ושכניהם.
  - משאבים בתוך הקהילה: אתרים היסטוריים, מוזיאונים, חנויות, חוות חקלאיות, מפעלים וכד'.
  - ביוגרפיות, סיפורי מיתוסים ואגדות, ספרות, יומנים, עיתונים ומאמרים, מכתבים.
  - צילומים, מפות, תעודות, ראיונות ברדיו, פוסטרים, סרטים ותכניות טלביזיה.
  - האינטרנט, תוכנות סימולציה.
- המשאבים אמורים לספק הזדמנויות למורים להעשיר, לאתגר ולהרחיב את הידע של התלמידים ואת מיומנויותיהם. החומרים אמורים להציג מבחר של השקפות עולם ופרספקטיבות. למרות שהחומרים נבחרים לצורך הדגמה של השקפה מסוימת, יש לבחור דרכים לאזן מגמה זו, זאת במטרה למנוע יצירת סטריאוטיפים.

דרכי הערכה

מאחר שהאחריות לתכנון הלימודים הועברה למורים, הרי שבמהלך ההוראה על המורה לשלוט על תהליך ההתקדמות של התלמידים: מורים ישתמשו בשיקול דעתם המקצועי לקביעת המיומנויות שילמדו בשלבים השונים ולקביעת רמת ההישגים הנדרשת מפעילות לימודית ספציפית. הפעילויות הלימודיות אמורות לאפשר לתלמידים להתמודד עם הדרישות ולהגיע להישגים הנדרשים. באמצעות מגוון רחב של פעילויות, מורים יכולים לאסוף במהלך הזמן כמות מספקת של עדויות להתקדמותם בלימודים של תלמידיהם ביחס למטרות האופרטיביות וביחס לסטנדרטים שנקבעו.

תיעוד ודיווח

בתי ספר אמורים לתכנן דרכי הערכה שבאמצעותן מורים יוכלו לדעת אילו פריטי תיעוד הם צריכים לאסוף כבסיס להערכה תקפה שלבסוף תסתכם בציון. מורים יפתחו דרכים לתעד את ידע התלמידים, את ההבנה שלהם ואת התקדמותם בפיתוח ובשימוש במיומנויות במהלך לימודיהם. המורים גם נדרשים לקיים שיחות עם התלמידים לגבי התקדמותם בלימודים.

סטנדרטים להישגים בהיסטוריה (בבחינות הבגרות)

בעקבות המלצתה של ועדה מיוחדת, שכונסה על ידי משרד החינוך בחודש מרץ 2007, נקבעו סטנדרטים חדשים. הסטנדרטים נקבעו על בסיס בחינת הישגים בתכנית הלימודים בהיסטוריה ברמה הראשונה. בסקירה לא יפורט המדרג מרמה בסיסית לרמה הגבוהה, אלא יוצגו הדרישות המכסימליות.

איסוף חומר למחקר היסטורי: השגת הסטנדרטים בתחום זה פירושו שעל התלמידים לדעת להתמודד עם מידע היסטורי – להגיע אליו, לארגן אותו ולהפיק ממנו מידע רלוונטי:

1. על התלמידים להגיע אל עדויות היסטוריות הנחוצות למחקר שהם מקיימים, בהתאם לשאלת המחקר שהם הציבו.
  2. על התלמידים להגיע אל העדויות ההיסטוריות תוך חיפוש ושימוש במגוון של מקורות מידע: ספרים, עיתונים, רשת האינטרנט, סרטים, מוצגים במוזיאונים, יצירות אמנות, ראיונות וכד'.
  3. מתוך מקורות המידע אליהם הגיעו, על התלמידים לבחור במקורות הרלוונטיים ולארגן אותם באופן אפקטיבי למטרת המחקר.
  4. על התלמידים לדעת להעריך את חשיבותם של המקורות ולבחון אותם באופן ביקורתי.
  5. התלמידים צריכים לדעת לרשום במדויק את פרטי מראי המקום של המקורות.
- הבעת רעיונות היסטוריים:** הישגי הסטנדרטים בתחום זה פירושו שעל התלמידים לדעת לזהות רעיונות מפתח ולתמוך בהם באמצעות עדויות בתוך ההקשר ההיסטורי הנכון, ולדעת להסביר אותם בשפה המקובלת בתחום הדעת:
- א. על התלמידים לדעת להסביר רעיונות מרכזיים ולבסס אותם על עובדות היסטוריות. הכוונה היא ליכולת התלמידים להגיע להכללות מתוך מכלול העובדות ההיסטוריות.
  - ב. את הרעיונות על התלמידים להסביר, לנתח ולבסס על פי העקרונות המקובלים בדיסציפלינה ובהקשר ההיסטורי, תוך שימוש בשפה, באוצר מילים ובמושגים היסטוריים.

ג. התלמידים צריכים לדעת להביע את רעיונותיהם במגוון דרכי הבעה: כתיבה – דו"ח, מאמר, מכתב, יומן, כתבה בעיתון; בעל-פה – ויכוחים, משחקי תפקידים, תכניות רדיו; ויזואלי – ציר זמן, פוסטר, וידאו, סרט, אתר ברשת האינטרנט, צילומים.

התייחסות לפרספקטיבה ההיסטורית: התלמידים הבוחנים אירועים והתפתחויות היסטוריות אמורים לבחון את ההתרחשות ההיסטורית מתוך הפרספקטיבה של האנשים שפעלו באותה תקופה:

א. על התלמידים לדעת לתאר ולהסביר את פעולתם ועשייתם של האנשים שפעלו בתקופה ההיסטורית הנבחרת מתוך הפרספקטיבות של התקופה.

ב. על התלמידים להכיר ולדעת להציג את השקפות העולם והאמונות שרווחו בקרב אנשים/קהילות בתקופה הנדונה.

ג. מתוך אותן פרספקטיבות ידעו התלמידים לנתח ולפרש את המעשים או את חוסר העשייה של בני התקופה בהתייחס לאירועים מסוימים. הפרספקטיבות הללו משמשות הקשר ורקע להתרחשות או להתפתחות ההיסטורית. ראוי שהצגת ההתרחשות ההיסטורית תיעשה מתוך ריבוי פרספקטיבות: תרבותיות, מגדריות, מעמדיות, אתניות וכד'.

ד. ביטוי להבנת הפרספקטיבה המוצגת על ידי התלמידים הוא אם הם ידעו לתאר את ההתרחשות "מתוך נעליה" של האישיות ההיסטורית או אמפתיה לסיטואציה המתוארת. הכלים בהם יוכלו לבטא זאת יכולים להיות: כתיבת יומן, תשובות על שאלות מראיין, כתיבת נאום בשם האישיות ההיסטורית וכד'.

ה. על התלמידים להסביר מדוע בחרו בהצגת האירוע מתוך הפרספקטיבה הספציפית, תוך הבאת הסברים מנומקים.

ו. על התלמידים להכיר מצבים היסטוריים מגוונים שבהם היו נתונים בני אדם בתקופות ובאזורים שונים.

תיאור תהליך/התפתחות היסטורית באמצעות כתיבת מאמר: על התלמידים לדעת לתאר בכתב תהליך היסטורי אשר יכלול גורמים, מהלכים ותוצאות.

א. התלמידים ידעו לתאר באופן מפורט את הגורמים, את המהלכים ואת התוצאות של תהליך היסטורי משמעותי שיבחרו. התהליכים יכולים להיות: שפל כלכלי והתמודדות עמו, תהליך אורבניזציה ותוצאותיו, מאבק לאומי, מאבקה של תנועה לזכויות אזרח, שיפורים בתחום התברואה, שינויי שלטון, תיאור השתלשלותה של מלחמה וכד'. החיבור יהיה מעוגן באופן ברור ומפורש בזמן ובמקום. כמו כן תלמידים יתייחסו ליחסים כמו: גורמים ותוצאות, דומה ושוונה, המשכיות ותמורות.

ב. תלמידים ידעו לכתוב את התהליך ההיסטורי באופן מפורט, ענייני, בצורה של מאמר היסטורי. המאמר יכלול מידע עשיר ורלוונטי, כמו: שמות, תאריכים, דוגמאות, ציטוטים, מידע סטטיסטי וכד'. המאמר יבטא את מרכיביו של אירוע היסטורי: הגורמים, המהלך והתוצאות.

ג. מבנה המאמר צריך להיות: מבוא, גוף ומסקנות. המאמר יהיה ייכתב באופן תקני: מאורגן בפסקאות, קשר הגיוני בין הפסקאות (כרונולוגי, נושאי, סדר החשיבות וכד').

- לתאר אירועים משמעותיים בהיסטוריה של ניו-זילנד:** תלמידים צריכים לדעת להתבטא באופן שיבהיר את הבנתם לגבי אירועים אשר עיצבו את זהותה הייחודית של ניו-זילנד:
- א. התלמידים צריכים להכיר אירועים אשר היו משמעותיים לעיצוב זהותה של ניו-זילנד – להכיר אירועי מפתח, פעולות של אישים, דפוסי תרבות והשפעות הדדיות, מבנה המשפחה, שינויים אשר חלו בערכים ובאמונות, חוקים, זכויות וחובות אזרח וכד'.
- ב. התלמידים צריכים לדעת להסביר במה אותם אירועים משמעותיים תרמו לעיצוב זהותה הייחודית של ניו-זילנד.

6. טבלה מסכמת

בטבלה שלהלן מוצגת השוואה בין מדינות הסקירה במדדים השונים של חינוך למדיה, כפי שהופיעו בנייתוח התכניות.

ניו-זילנד	אוסטרליה	גרמניה	צרפת	בריטניה	
<p>תכנית חדשה - 2000 בתחום מדעי החברה שהוראת ההיסטוריה נכללת בתוכו.</p> <p>בתכנית קביעת סוגיות להוראה, שבתי הספר אוטונומיים לבחור, הדגשת מיומנויות הלמידה וחשיבה ביקורתית.</p>	<p>התחלת יישום השינויים ב-2004. נקבעו עקרונות להוראה אינטרדיסציפלינארית, הרחבת אפשרויות הבחירה למורים וקביעת מסגרת סטנדרטים אחידים לכל מדינות אוסטרליה.</p>	<p>שינויים יושמו בשנים 2004 – 2006.</p> <p>שינויים בתכנים – דגש על תכנים מההיסטוריה העולמית בגרעין ידע שיחייב את כל מדינות הפדרציה.</p> <p>נקבעו מיומנויות למידה וסטנדרטים וכן אוטונומיה רבה למורים בבחירת נושאי הלימוד.</p>	<p>השינויים בחטיבת הביניים ובתיכון יושמו בשנים 2003 – 2004.</p> <p>שינוי הדגשים בתכנים ובארגון הידע - הפרדת לימוד הגיאוגרפיה מהיסטוריה.</p>	<p>שינויים בחטיבת הביניים ב-2000 שינויים בחטיבה העליונה – יישום ב-2008.</p> <p>שינוי ברציונל התכנית: הוראה סביב סוגיות, קביעת מטרות אופרטיביות וסטנדרטים.</p>	<p>תולדות התכנית: זמן כתיבתה והסיבות להחלפתה</p>
<p>גישה אינטגרטיבית, המעמידה במרכז את תחום מדעי החברה כתחום רחב. הוראת תחום ההיסטוריה נעשית במסגרת לימוד סוגיות בעלות אופי חברתי כללי. קיימת התייחסות לתחום ההיסטוריה במיומנויות החשיבה (איתור מידע, הערכת חשיבותו, בחינתו הביקורתית, שימוש באוצר מילים ובמושגים מתחום ההיסטוריה, בחירת ריבוי פרספקטיבות וכד') ולא בבניית נרטיב בעל לכידות.</p>	<p>גישה המשלבת למידה דיסציפלינארית (מושגים וסוגי שאלות, חשיבה היסטורית, הפקת מידע ממקורות היסטוריים ראשוניים ומשניים) עם גישה אינטגרטיבית במסגרת "לימודי חברה וסביבה", תוך שמירה על ליבת תחום ההיסטוריה. וכן שילוב גישה רב-תרבותית, החוצה את גבולות תחום הדעת.</p>	<p>גישה דיסציפלינארית. תלמידים ילמדו על עבודת ההיסטוריון ועל האפיסטמולוגיה בהיסטוריה. ילמדו לנתח מקורות, יכירו סוג מקורות לשאול שאלות היסטוריות.</p> <p>יפתחו ביקורתיות כלפי המקורות על סוגיהם.</p>	<p>גישה דיסציפלינארית, עם המלצה לשלב תחומי דעת נוספים.</p> <p>בחטיבה העליונה קיים שילוב בין היסטוריה לגיאוגרפיה בתחומים המשיקים.</p>	<p>גישה דיסציפלינארית. התלמידים נדרשים ללמוד כיצד פועל תחום הדעת: מהן השאלות הנשאלות, דרכי החקר וניתוח המקורות, דרכי הפרשנות וההערכה.</p>	<p>תפיסת מבנה הדעת</p>
<p>הלימודים נמשכים 13 שנים, מכיתות היסוד עד לסוף הלימודים בתיכון, על-פי תקופות גיל: שנים 1-3, 4-6, 7-8, 9-10, 11-13.</p> <p>הנושאים להוראה מאורגנים באופן מודולארי, לפי רמות קושי והמיומנויות הנדרשות בכל תקופת גיל.</p> <p>קיים פירוט רב לדרכי מימוש התכנית, בשל מורכבות הדרישות.</p>	<p>הלימודים נמשכים עשר שנים שלב ההכנה 1-2-3 level עד סוף כיתה י-6 level ובשלב האחרון – בחינות הבגרות.</p> <p>הלמידה מתמקדת בתהליכים שהתרחשו בזמן ובמרחב והתפתחו מהקהילה הקרובה, דרך קהילות רחוקות יותר, במדינה ובעולם (בסוף כיתה י').</p> <p>קיים פירוט רב לדרכי מימוש התכנית, בשל מורכבות הדרישות.</p>	<p>הלימודים מתחילים בכיתה א' אולם כמקצוע חובה נלמד בחטיבת הביניים.</p> <p>בחטיבת הביניים הידע ההיסטורי נלמד באופן כרונולוגי. בתיכון – סוגיות.</p> <p>קיים פירוט מועט ומנוסח באופן כללי בלבד.</p>	<p>לימודים ב-3 מעגלים (cicle) לימודי חובה עד סוף חטיבת הביניים.</p> <p>התכנית בנויה מ-6 תקופות, הנלמדות ברמת מושגים בחטיבת הביניים ובהעמקה בתיכון על-פי מגמת הלימוד שהתלמיד בחר.</p> <p>קיים פירוט מועט ומנוסח באופן כללי בלבד.</p>	<p>לימודי חובה בשלושה שלבים (stages) בין השנים 5 – 14 ושלב בחירה לקראת בחינת הבגרות.</p> <p>למידה ספירלית ובניית רצף הוראה המתחשבת בהתפתחות הקוגניטיבית והרגשית של התלמיד.</p> <p>קיים פירוט רב בתכנית הלימודים ובאתרים נלווים ברשת.</p>	<p>מבנה התכנית: חלוקה לשלבי גיל</p> <p>ספירלית או מודולרית</p> <p>פירוט הדרכים למימוש התכנית</p>

6. טבלה מסכמת (המשך)

ניו-זילנד	אוסטרליה	גרמניה	צרפת	בריטניה	
<p>תכנית הלימודים בהיסטוריה מהווה חלק מהתכנית ב"מדעי החברה" ומדגישה את עקרונות החקירה באמצעות כלי תחום הדעת בהיסטוריה. הדגש בתכנית מושם על מיומנויות וערכים, והתכנים נלמדים במסגרת סוגיות רחבות, ללא קשר כרונולוגי ביניהן.</p>	<p>התכנית בוחרת ומארגנת את התכנים בגישה אינטגרטיבית ומדגישה את הוראה על פי פרספקטיבות ערכיות שונות, בגישה פלורליסטית, תוך הפניית הלומד להתבונן בסביבה הקרובה וממנה לבחון ולהשוות עם תרבויות שונות, בזמן ובמרחב. יחד עם זאת, הדרישה היא לנתח עם הכלים של הדיסציפלינה ההיסטורית.</p>	<p>מושם דגש על הוראת התכנים וארגונם באמצעות נרטיב, באופן כרונולוגי. הנרטיב אמור לעמוד לביקורת התלמידים על פי הגישה הביקורתית.</p> <p>בתהליך הלמידה מודגש הצורך לפתח את תפיסת המימוש העצמי של התלמיד, שמטרתו לעזור לו לפתח את זהותו הייחודית.</p>	<p>מושם דגש על התכנים כחלק מהעברת המורשת וההשתלבות בחברה: בחטיבת הביניים לימוד כרונולוגי ומושגים.</p> <p>בחטיבה העליונה – לימוד סוגיות היסטוריות.</p> <p>המיומנויות הנדרשות ללמידה מצוינות באופן כללי בלבד.</p>	<p>הוראת ההיסטוריה מכוונת לפיתוח אינטלקטואלי ויכולות קוגניטיביות – הדגשת חיפוש "האמת" תוך טיפוח הביקורתיות בלימוד התכנים ההיסטוריים.</p> <p>לפיכך, התכנית מדגישה את מיומנויות החקר מרמת איסוף המידע עד לטיפוח הגישה הביקורתית.</p>	<p>תפיסות התכנית: ידע של תכנים לעומת שליטה במיומנויות. העיקרון על פיו נבחרו התכנים</p>
<p>ליצור אזרח מעודכן, בעל ביטחון עצמי ואחראי.</p> <p>ללמד על אירועים משמעותיים אשר עיצבו את זהותה של ניו-זילנד: אירועי מפתח, פעילותם של אישים, דפוסי תרבות והשפעות הדדיות, מבנה המשפחה, שינויים אשר חלו בערכים ובאמונות, חוקים, זכויות וחובות אזרח וכד'.</p>	<p>מטרה חברתית: לאפשר לתלמידים למקם את עצמם בתוך ההקשר התרבותי והאינטלקטואלי של החברה ולגבש את זהותם בהקשר של המורשת התרבותית שלהם. טיפוח סובלנות כלפי הזולת.</p> <p>טיפוח אדם אוטונומי: לזמן לתלמידים אפשרות לספק את סקרנותם הטבעית לגבי מגוון ההתנסויות האנושיות.</p> <p>לטפח את כישוריהם הקוגניטיביים על ידי שאלת שאלות משמעותיות, ויכולת להעריך באופן ביקורתי מקורות מידע ולהגיע להבנה כי אופי המידע הוא בעייתי במהותו.</p>	<p>לפתח את התלמיד כאדם הנוטל חלק בחיים חברתיים, תרבותיים ופוליטיים בחברה דמוקרטית, פלורליסטית. לפתח מודעות למורשת ההיסטורית ולהבנת תהליכים ותופעות חברתיות/פוליטיות/ כלכליות שונות וכן להיות מסוגל להשתמש בהבנה ההיסטורית לצורך הבנת ההווה ולהתמודד עימו.</p>	<p>לחנך את התלמידים לאזרחות טובה, הנובעת מתחושה לאומית עמוקה ורגישות חברתית לזכויות של קבוצות שוליים. תלמיד יכיר את נכסי התרבות הצרפתית ובמקביל ייחשף לתרבויות אחרות.</p>	<p>לחנך את התלמידים לתפקד כאזרחי העולם, בחברה רב-תרבותית. התלמידים ייפתחו להשקפות רב-תרבותיות ולהשקפת עולם אוניברסאלית.</p> <p>לפתח את התלמיד כאישיות אוטונומית (ביקורתיות, רגישות כלפי הזולת, פיתוח מיומנויות למידה וחשיבה מסדר גבוה).</p>	<p>מטרות הוראת המקצוע:</p>

6. טבלה מסכמת (המשך)

ניו-זילנד	אוסטרליה	גרמניה	צרפת	בריטניה	
<p>נושאי הלימוד בהיסטוריה מהווים חלק מנושאים שונים בתחום מדעי החברה, אנתרופולוגיה כלכלה והסביבה. בתחום ההיסטוריה (נקרא "זמן, המשכיות ושינוי") קיימת הדגשה על הקונפליקט בין המאורים לבין המהגרים וההסכמים שנעשו כדי להבין לפתרונם וכן נבחרו נושאים רחבים מתחומים שונים, ללא קשר כרונולוגי ביניהם, מההיסטוריה של אזורים שונים בעולם.</p>	<p>הדגש מושם על ההיסטוריה של אוסטרליה, אך ניתן מקום להיסטוריה של מדינות אוקיאניה ושל אסיה וכן לסוגיות בהיסטוריה של אירופה. בבחירת הנושאים ההיסטוריים מושם דגש על סיפורם של העמים הילידיים ויחסיהם עם המהגרים מאירופה ומאסיה, על תופעות ותהליכים חברתיים וכלכליים, תוך התייחסות להיבטים מגדריים.</p>	<p>נושאי הלימוד מתמקדים בהיסטוריה הלאומית הגרמנית בהקשר של ההיסטוריה האירופית מהתקופה הפרה-היסטורית עד וכולל ההיסטוריה המודרנית במאה ה-20.</p>	<p>התמקדות בהתפתחויות שהתרחשו בצרפת, מהעת העתיקה עד תחילת המאה ה-21. בפירוט התכנים קיים דגש על פעילותם של אישים מתחומי עשייה שונים (כולל אמנות, ספרות ומדע). בכיתות התיכון קיימת הרחבה של נושאים מאירופה ומהעולם.</p>	<p>על התלמידים ללמוד שלושה נושאים הקשורים להיסטוריה של בריטניה, נושא אחד מההיסטוריה של אירופה ושני נושאים מההיסטוריה העולמית. בחטיבה העליונה (בחירה) תלמידים ילמדו נושאים מההיסטוריה האירופית בשילוב עם ההיסטוריה של האסלאם, המזהה"ת והעולם, תוך שילוב היבטים רב-תרבותיים.</p>	<p>תכני ההוראה: הנושאים המושגים המרכזיים</p>
<p>בתכנית הלימודים מודגשת המטרה הערכית: "יעוצבה של האומה הניו-זילנדית". כמו-כן נקבע במטרות העל כי לימוד "מדעי החברה" ייצור אזרח מעודכן ובעל בטחון עצמי.</p>	<p>מטרת לימודי ההיסטוריה לאפשר לתלמיד למקם עצמו בתוך ההקשר התרבותי והאינטלקטואלי של החברה. לפיכך נושא הערכים והחינוך לאזרחות עומדים במרכז התכנית. מלבד ערכים "לאומיים" – חינוך לערכי המורשת האוסטרלית, נדרשת למידת התכנים על-פי פרספקטיבות של: ערכי האבוריגינים, ערכי הסביבה, שוויון מגדרי, רב-תרבותיות, רגישות לאנשים בעלי צרכים מיוחדים, כללי אתיקה וזהויות שונות וכן חינוך לערכי עבודה.</p>	<p>הדגש הערכי המושם הוא על פיתוח אדם הנוטל חלק פעיל בחיים החברתיים, תרבותיים ופוליטיים בחברה דמוקרטית, פלורליסטית.</p> <p>הוראת ההיסטוריה נתפסת כאמצעי המאפשר לתלמידים לפתח את זהויותיהם הייחודיות, את יכולותיהם האינטלקטואליות והקוגניטיביות וכאדם אוטונומי יהיה אזרח פעיל הלוקח על עצמו אחריות אזרחית המשתף פעולה עם חברים בקהילה הקרובה, הלאומית והבינלאומית.</p>	<p>באמצעות לימוד ההיסטוריה יכיר התלמיד את ההיסטוריה הלאומית של צרפת, ההיסטוריה של אירופה ויחשף גם לתרבויות אחרות.</p>	<p>הערכים המודגשים בתכנית הלימודים הם – לחנך את התלמידים לתפקד כאזרחי העולם בחברה רב-תרבותית, יפתחו אמפטיה, הבנה ורגישות כלפי הזולת ויפתחו להשקפות עולם אוניברסאליות.</p>	<p>הערכים וההכנה לאזרחות</p>
<p>אוטונומיה רבה למורה ולבית-הספר בבחירת תכני ההוראה, התאמת רמת ההוראה המתאימה לתלמידים – כשיקול דעת בלעדי של המורה ושל צוות בית הספר.</p>	<p>למורים ניתנת אוטונומיה נרחבת בתכנון מערכי השיעור שלהם: בבחירת גישת ההוראה – דיסציפלינרית או אינטגרטיבית, בבחירת הפרספקטיבה בה ילמדו את התכנים, בקביעת הסוגיות שילמדו בכיתתם ובניית הכיתה לפי קבוצות גיל.</p>	<p>המורה מפעיל בנאמנות את תכנית הלימודים. המורה אינו שותף לתכנון הלימודים.</p>	<p>המורה בעיקר מפעיל את תכנית הלימודים כשהאוטונומיה הניתנת מצטמצמת בהפעלת שיקול דעת בבחירת מושגים ובאופן פריסת ההוראה על-פני שנות הלימוד.</p>	<p>תכנית הלימודים מאפשרת למורים אוטונומיה נרחבת ומעודדת אותם להפעיל שיקולי דעת בתכנון ההוראה שלהם, הן בבחירת התכנים והן בדרכי ההוראה.</p>	<p>תפקידו של המורה (המורה אוטונומי ושותף לתכנון הלימודים או מפעיל בלבד)</p>

6. טבלה מסכמת (המשך)

ניו-זילנד	אוסטרליה	גרמניה	צרפת	בריטניה	תפיסת הלומד בתכנית הלימודים
התכנית מתחשבת ביכולותיו של הלומד ושואפת להיות רלוונטית עבורו.	התכנית נבנתה באופן גמיש במטרה שתהיה התחשבות בצרכי הלומד ותהיה רלוונטית בתכניה ובמיומנויות שהיא מקנה ללומד.	בתכנית התייחסות מפורשת לצרכי התלמיד כאדם אוטונומי ונותנת מקום לביטוי אישי של הלומד. הסביבה הלימודית מעודדת למידה עצמית.	הדגש אינו מושם על הלומד כאישיות אוטונומית אלא על שילובו בתרבות הכלל. התכנית מעודדת למידה אקטיבית של התלמיד כלומד ביקורתי.	התכנית מותאמת להיבטים קוגניטיביים ורגשיים של התלמיד בקבוצות הגיל השונות. בשלבים מתקדמים תלמיד נדרש ללמידה עצמית.	

7. ביבליוגרפיה

- Booth, Martin.(1993). *Student's Historical Thinking and The National History Curriculum In England*. Theory and Research in Social Education 21: 105-127.
- Cuban, L. (1992). Curriculum Stability and Change. In: P.W. Jackson (ed.), *Handbook of Research on Curriculum*, New-York: Macmillan, 216, 247.
- Freeman, J. (2004). *The current state of the 4-19 history curriculum in England and possible future developments, London*. QCA.
- Freeman Jerom, QCA Consultant, History and the Social Sciences (2005). *The Current state of the 4-19 History Curriculum in England and Possible Future Developments*.
- Fuchs Eckhardt (2007). *Why Teach World History in School: Curriculum Reform in German Secondary Education*. World History Connected , Vol 3, Issue 3.
<http://worldhistoryconnected.press.uiuc.edu/3.3/fuchs.html>
- Hawkey Kate (2007). Theorizing content: Tools from cultural History. *Journal of Curriculum Studies*, Vol. 39, No. 1, pp 63 – 76.
- History in the Integrated Curriculum*, National Seminar – Final Report (2004), The National Centre for History Education. Australian Government, Department of Education, Science and Training.
- History Course Framework*, BSSS History Framework Endorsed (2004), Australian Capital Territory.
- Popp Susanne (2007). *Integrating World History Perspectives into a National Curriculum: A Feasible Way to Foster Globally Oriented Historical Consciousness in German Classrooms?* World History Connected, Vol 3, Issue 3.
- Presented online In association with The History Cooperative,
<http://historycooperative.org>
- One Participant's View of Proceedings, Outcomes and Implications. *The Australian History Summit*. Parliament House, Canberra 17 August 2006

Boldwin Roger, (University of Canterbury). *A Way Forward with the New Social Sciences Curriculum: Approaches to planning programs for schools*. A paper based on a presentation made at SocCon (The national biannual conference for social sciences educators), Auckland, September 2007.

Scholarship: History Performance Standards. Ministry of Education, Wellington, New-Zealand, 2006.

Victorian Essential Learning standards. Victorian Curriculum an Assessment Authority (VCAA).

המידע לגבי תכנית הלימודים בבריטניה מבוסס על האתרים הבאים :

<http://www.schoolshistory.org.uk/curriculum.htm>

<http://www.dcsf.gov.uk>

http://www.england-legislation.hmsso.gov.uk/si/si1991/Uksi_19910681_en_1.htm

http://www.dfes.gov.uk/14-19/documents/14-19_implementation_plan05.pdf

<http://www.curriculumonline.gov.uk/Subjects/Hi/brose.htm?hid=1002065&navid=1187167>

<http://www.centres.ex.ac.uk/historyresource/journal13/Guyver%2022.08.07.doc>

<http://nc.uk/nc/contents/Hi-3--POS.html>

המידע לגבי תכניות הלימודים באוסטרליה נלקח מהאתרים הבאים :

<http://www.decs.act.gov.au/publicat/acpframeworks.htm>

<http://csf.vcaa.vic.edu.au/so/koso-h.htm>

המידע לגבי תכניות הלימודים בניו-זילנד נלקח מהאתרים הבאים :

<http://www.tki.org.nz/r/socialscience/curriculum/SSOL>

<http://www.tki.org.nz/r/socialscience/curriculum/dnzb/>

www.tki.org.nz/nzcurriculum/schl-curriculum-design

המידע לגבי תכניות הלימודים בצרפת נלקח מהאתרים הבאים :

www.cndp.fr/outils-doc/

www.cndp.fr

המידע לגבי תכניות הלימודים בגרמניה נלקח מהאתר הבא :

<http://www.berlin.de/sen/bildung/schulorganisation/lehrplaene/>

8. נספח: פירוט מטרות אופרטיביות בתכניות הלימודים של בריטניה, אוסטרליה וניו-זילנד

בריטניה

שלב 1 – שלב לימודי היסוד (Key Stage 1)

התלמידים יפתחו הבנה של הכרונולוגיה והתמצאות בציר הזמן: התלמידים ידעו למקם אירועים על פי סדר כרונולוגי. כמו כן ידעו להשתמש באוצר במילים המלמד על תחושת זמן – "לפני, אחרי, בעבר, לפני זמן רב" וכד'. פירוט נוסף:

1. התלמידים יפתחו הבנה לגבי אירועים שהתרחשו בעבר, יכירו אישים ותהליכי שינוי שאירעו בעבר. התלמיד ישאלו שאלות - מדוע אנשים פעלו כפי שפעלו, מדוע אירועים מסוימים אירעו כפי שאירעו ומהם הגורמים לכך. התלמידים ידעו לזהות הבדלים בין צורות חיים שונות בתקופות ההיסטוריות השונות.

2. התלמידים ידעו להציג פרשנויות היסטוריות: תלמידים ידעו לזהות את סוכני הזיכרון שבאמצעותם העבר מיוצג (תכני חגים, ימי זיכרון, סיפורים, ציורים, מכתבים, יומנים וכד').

3. התלמידים יפתחו מיומנויות חקר היסטורי. תלמידים ידעו לשאול שאלות ולענות על תשובות לגבי העבר. התשובות צריכות להיות מבוססות על מגוון מקורות מידע. התלמידים ידעו למצוא מגוון מקורות מידע על העבר ולזהות את איכותם (עד ראייה, סיפורים, תמונות, צילומים, מבנים היסטוריים תוך כדי ביקורים במוזיאונים, בגלריות ובאתרים היסטוריים, איתור מקורות מתוך רשת האינטרנט).

4. פיתוח מיומנויות הבעה וארגון: התלמידים ידעו לבחור את המידע, לארגן אותו לפי סדר הגיוני ולהסביר אותו. את הידע שלהם ידעו להסביר ולכתוב באופן קוהרנטי.

שלב 2 – שלב הלימוד היסודי (Key Stage 2)

(בהתאם לגישתו של ברונר, קיימת חזרה על המטרות שהודגשו בשלב 1 אך תוך כדי "עליית מדרגה" ברמה הנדרשת)

1. התלמיד יפתח הבנה של הכרונולוגיה והתמצאות בציר הזמן. התלמיד ידע להציג אירועים, אישים והתפתחויות בתוך התקופה ההיסטורית הרלוונטית, יכיר תאריכי מפתח וישתמש באוצר מילים המבטא התמצאות בזמן: עתיק, מודרני, לפני/אחרי הספירה, מאה ועשור.

2. התלמידים יבינו אירועים שהתרחשו בעבר, יכירו אישים ותהליכי שינוי שאירעו בעבר: התלמידים ילמדו אודות דמויות המאפיינות חברה מסוימת בתקופה היסטורית, כולל רעיונות, אמונות והשקפות עולם, חוויות של בני אדם – כולל נשים וילדים. תלמידים ילמדו על הגיוון החברתי, התרבותי, הדתי והאתני בבריטניה וברחבי העולם. תלמידים ילמדו לזהות ולתאר גורמים ותוצאות לאירועים ולמצבים היסטוריים ולזהות שינויים בתקופות השונות. תלמידים ילמדו לתאר ולהצביע על קשרים בין האירועים והמצבים השונים ועל התפתחויות לאורך התקופות ההיסטוריות השונות.

3. התלמידים ידעו להציג פרשנויות היסטוריות. תלמידים צריכים להבין כי העבר מיוצג בדרכים שונות ולדעת להסביר את התופעה ולהדגים אותה.
4. התלמידים יפתחו מיומנויות חקר היסטורי. הם צריכים לדעת כיצד ללמוד על אירועים, אישים ותמורות שהיו בעבר מתוך מקורות היסטוריים מגוונים ורלוונטיים (מסמכים, מקורות כתובים, ממאגרי מידע ממוחשבים, תמונות, צילומים, מוזיקה, תרבות חומרית, מבנים היסטוריים וביקור במוזיאונים ובאתרים היסטוריים). לדעת לשאול שאלות ולמצוא תשובות מתוך מידע רלוונטי למוקד המחקר.
5. פיתוח מיומנויות הבעה וארגון: יש ללמד את התלמיד לארגן את המידע ולדווח אודותיו (הבעה): התלמיד צריך לדעת לשנן (לצורך שלילת מידע בסיסי), למיין ולארגן את המידע ההיסטורי שבידו. התלמיד צריך לדעת להשתמש בתאריכים ובמושגים היסטוריים לצורך תיאור אירוע או תקופה שלמד. התלמיד צריך לדעת להסביר בעל פה ובדרכים מגוונות את ההבנה שיש לו לגבי נושא היסטורי: לצייר, לכתוב, להשתמש במחשב וכד'.

שלב 3 – חטיבת הביניים (Key Stage 3)

1. הבנת הכרונולוגיה והתמצאות בציר הזמן: תלמידים נדרשים לזהות ולהשתמש באופן נכון בתאריכים, אוצר מילים ומושגים היסטוריים כאשר הם מתארים תקופות היסטוריות.
2. הבנת ההתפתחויות ההיסטוריות, אישים ובני אדם שחי בעבר וכן התפתחויות ושינויים מרכזיים: התלמידים נדרשים לדעת לתאר ולנתח את היחסים בין אנשים המאפיינים תקופה מסוימת לבין החברה בתוכה הם חיים, כולל את פעולותיהם, השקפת עולמם ואמונותיהם (כולל נשים וילדים שחיו בעבר).
3. תלמידים נדרשים להכיר חברות, דתות ותרבויות מגוונות שחיו בבריטניה ובאזורים אחרים בעולם הרחב. מתוך ההבנה שנוצרה מלימוד החברות השונות, על התלמידים לדעת לנתח ולהסביר את הגורמים ואת התוצאות של האירועים ההיסטוריים בתקופות הנלמדות. בהסברים הניתנים יש לכלול גם מציאת הקשרים בין תקופות שונות ובין אזורים: מקומיים, בריטניה, אירופה וכלל העולם.
4. פרשנות היסטורית: התלמידים נדרשים להכיר פרשנויות שונות לגבי האירועים ההיסטוריים ופעולתם של אישים בהיסטוריה ולדעת להעריך את הפרשנויות השונות.
5. מיומנויות חקר היסטורי: התלמידים נדרשים לזהות, למיין ולהשתמש במגוון רחב של מקורות מידע, כולל מקורות מידע אוראליים, מסמכים, מקורות כתובים, אמצעי התקשורת השונים, תרבות חומרית, צילומים, מוזיקה, תערוכות במוזיאונים, מבנים ואתרים – לצורך חקר היסטורי. התלמידים צריכים לדעת להעריך את המקורות ההיסטוריים בהם הם משתמשים לצורך הסקת מסקנות רלוונטיות למחקרם.
6. ארגון החומר ומיומנויות הבעה: התלמידים ידעו לשלוף מזיכרון מידע היסטורי רלוונטי, תוך שימוש נכון ומדויק בתאריכים, מושגים, המתאימים לתקופה לצורך ארגון הידע ההיסטורי באופן משמעותי. התלמידים ידעו להעביר את הידע שלהם ולדווח עליו ועל תובנותיהם ההיסטוריות תוך שימוש במגוון אמצעי תקשורת: בעל פה, כתיבת סיפור (נרטיב), כתיבת עבודה או ארגון במצגת.

שלב 4 – החטיבה העליונה (GCSE) – לימודים לקראת בחינת בגרות

מיומנויות הלמידה משותפות לשני מסלולי הלימוד – הבסיסי והמתקדם. אולם, התלמיד במסלול המתקדם נדרש להפגין, באמצעות הלימוד המעמיק, יכולת ליצור סינתזה והערכה ביקורתית של הידע הנדרש, גם בלימודי הליבה וגם ביחידה המוגברת. הישגיו יוערכו ככל שיפגין העמקה רבה יותר ביחידה המוגברת.

ההישגים הנדרשים בשלב זה:

רכישת מיומנויות היסטוריות – חשיבה מסדר גבוה: (מיומנויות אלה נלמדות בתוך הקשר בלבד בשילוב עם הנושאים הנמצאים בסילבוס)

1. איסוף עובדות היסטוריות: יכולת התייחסות למקורות מידע מגוונים, אבחנה בין סוגי מידע שונים: ראשוניים ומשניים, טקסטים כתובים, אודיו-ויזואליים, אוראליים, גראפיים וכד'.

2. הערכת עובדות היסטוריות:

- הכרה במתח שבין אובייקטיביות לסובייקטיביות (עובדה / דעה).
- בחינת מספר מקורות לצורך הפקת מידע – פרשנות ובדיקה אם קיימת לכידות, השלמת מידע חסר או סתירה עם מידע קיים.
- הכרה בערך המקורות ובדרך להשתמש בהם בזהירות.
- זיהוי האינטרסים העומדים מאחורי דעות ופרשנויות והערכת אופיין הזמני של הפרשנויות.
- 3. הכרה והבנה במכניזם שמניע תהליכים היסטוריים – מנהיגות, כלכלה, רעיונות, והתייחסותם לפעילות האנושית ולמניעים שלה.
- הבנה, הסבר וניתוח סיבות ותוצאות.
- הבנה, הסבר וניתוח תהליכי המשך, שינוי והתפתחויות לאורך זמן.
- הבנה, הסבר וניתוח דומה ושונה בתופעות / אירועים / מניעים וכד'.
- התייחסות לפעילות האנושית, הניסיון והמניעים בהיסטוריה בהקשר התרבותי והחברתי.
- יצירת סינתזה עם תחומי דעת אחרים, תוך עיגונם בזמן ובמרחב (כלומר, שהסינתזה תעמיד את הדיסציפלינה ההיסטורית במרכז).

4. ארגון מידע ומתן הסבר לרעיונות היסטוריים רחבים:

- שאלת שאלות והשערות ומתן תשובות תקפות מבחינת הדיסציפלינה ההיסטורית.
- התמודדות עם מספר מקורות במחקר אחד.
- בחירה ופיתוח מידע ורעיונות.
- הבניית נרטיב, המבוסס על רעיונות, ניתוחם והצגתם.
- הגעה למסקנות מנומקות.

סטנדרטים מפורטים להוראת היסטוריה לפי רמות חשיבה¹¹.

תכנית הלימודים מציגה סטנדרטים מפורטים להוראת היסטוריה, לפי רמות חשיבה.

¹¹ http://www.qca.org.uk/history/innovating/history_matters/progression

ברמה הראשונה של הלמידה:

1. התלמיד ישתמש במושגים המקובלים בתחום ההיסטוריה: מאות, עשורים, לפני / אחרי הספירה, תקופה היסטורית מובחנת. התלמיד ידע לנקוב בתאריכים על מנת להראות התמצאות בכתובות בכתובות ובמשמעות קיומו של העבר.
2. התלמיד יכיר בבירור את הכרונולוגיה ואת סדר התרחשויות האירועים ויכול לכתבם ולתארם.
3. התלמיד יכיר פרטים רבים ככל האפשר על אירועים בעבר על מנת שיוכל לדבר עליהם ויכול לכתוב ולתאר אותם.
4. התלמיד יחשוב על סיבות וגורמים וידע להסביר – מדוע אנשים בעבר פעלו כפי שפעלו.
5. התלמיד ידע להתמקד ולזהות אירועי מפתח בהיסטוריה וידע לפתח את ההסבר אודותם.
6. התלמיד ינסה להסביר אירוע מסוים מזוויות ראייה שונות על מנת שיוכל לפתח את תובנותיו העצמיות לגבי "מה באמת קרה".
7. התלמיד ידע לאסוף פרטים על העבר מתוך מקורות המידע אותם הוא לומד ולכלול אותם בעבודתו על מנת שיהיה לו כיסוי עובדתי.

ברמה השנייה של הלמידה:

8. התלמיד ידע לחשוב בזהירות – מתי אירוע קרה, על מנת שיוכל להניחו על-גבי סרגל הזמן ללא טעויות.
9. התלמיד יכיר את מסגרת הזמן הביוגרפית של אישים בהיסטוריה על מנת שידע להניח אותם על גבי סרגל הזמן.
10. לתלמיד יהיה ידע היסטורי רחב שיהווה בסיס להבנה – מהו ההקשר של זמן ומקום בתוכו פעלו אישים או התרחשו אירועים.
11. יש לזכור כי בכל תקופה בהיסטוריה מתרחשים אירועים שניתן למצוא בהם דמיון ו/או שוני כך שניתן לערוך השוואות.
12. התלמיד ישמור רשימה של אירועים מרכזיים שלמד כך שיוכל לזכור אירועים בסדר הנכון.
13. על התלמיד לחשוב על התרחשויות שהשתנו לאורך ההיסטוריה ועל תהליכים אשר נותרו בעינם, כך שיוכל להתמקד בהם בעבודתו ולמצוא בהם משמעויות.
14. על התלמיד לחשוב על הגורמים שהביאו לאירוע ולדעת להסביר אותם.
15. על התלמיד לחשוב כיצד פעלו אנשים בתקופה ההיסטורית לעומת פעולתם/ תגובתם של בני-אדם היום. כמו-כן, באיזה אופן מתוארים האירועים אותם חוו האנשים אנשים בתקופות השונות (אז והיום) - שתי פרספקטיבות על אותה התרחשות משתי זוויות שונות של זמן. על התלמיד להכיר באפשרות שאנשים בעבר ובהווה אינם רואים את ההתרחשות באותו אופן ולדעת לנתח זאת באופן ברור (חשיבה היסטורית).
16. על התלמיד לדעת לבחור אירועים משמעותיים מהעבר שהשפיעו על התהליך ולנסח את הנימוקים לבחירה על בסיס עובדות אלה. על התלמיד להבין כי השקפתו ההיסטורית עשויה להיות נכונה כל עוד היא מתבססת על עובדות.
17. על התלמיד לדעת לשאול שאלות היסטוריות מדויקות ולהציג בעבודתו עובדות רלוונטיות.

ברמה השלישית של הלמידה:

18. התלמיד ילמד את רשימת תאריכי המפתח והאירועים בעבר על ידי עריכת רשימה על דף ואחר כך ישנן אותה כך שיהיה לו בסיס להתייחסות ולכתיבה.
19. התלמיד ימצא קשרים בין אירועים היסטוריים כך שיוכל להעניק להם משמעות.
20. לאחר שהתלמיד ידע מה קרה בעבר, יוכל לשאול שאלות כמו: מהן הסיבות לכך שאירע האירוע (כלומר – לא רק מה קרה אלא מדוע קרה), או במה שונה/דומה אירועי מסוים מאירוע אחר, וכד'.
21. התלמיד יתייחס לגורמים ארוכי טווח וקצרי טווח כך שיוכל להסביר באופן מעמיק מה שקרה בעבר.
22. התייחסות לעדויות ולמקורות: התלמיד יחשוב בזהירות מדוע אדם כותב על האירוע כפי שהוא כותב ומדוע עדותו שונה משל אחרים ואז ישקול את אמינות המקור/המידע הנמסר (ביקורתיות).
23. התלמיד יתמקד בשאלה "מי כתב את העדות" על מנת שיוכל להבין את הגרסה לסיפור.
24. כאשר יש לתלמיד מקורות מסוגים שונים, הוא יציג קודם את המידע המעיד על אותן עובדות ואחר-כך את העובדות האחרות העולות מהמקורות השונים.
25. כאשר התלמיד כותב על נושאים בהיסטוריה, עליו לדייק בכתיבת שמות ומושגים על מנת לבסס את נימוקיו באופן משכנע.
26. כאשר התלמיד כותב, עליו לכתוב מבוא ובו יציג את הטיעון המרכזי שלו המבוסס על ראיות ולסכם בסוף את מסקנותיו על העובדות שמצא, כך שיווצר מבנה נכון של עבודה.
27. התלמיד יבסס כל עבודה על עובדות, שמות, תאריכים, מושגים ואירועים מדויקים.
28. התלמיד צריך להשתמש בכל הידע ההיסטורי שיש לו על מנת ליצור נקודות השוואה והוכחה – לימוד עשיר.
29. על התלמיד להתייחס לניתוח האירועים בתוך ההקשר שבתוכו הם אירועו.
30. על התלמיד לקשור אירועים רבים למכלול סיבות ותוצאות, ולגלות התמצאות והבנה היסטורית.
31. התלמיד יסביר מדוע אנשים שונים בעבר הבינו את האירועים והיו להם רצונות וכוונות שונים, כך שיגלה הבנה היסטורית.
32. כאשר התלמיד קורא מקור היסטורי, עליו להתייחס למכלול הידע שיש לו על הנושא הנדון על מנת שיוכל להיות ביקורתי כלפי הידע המוצג במקור: מיהו המציג את המידע במקור? האם עלולה להיות הטיה במידע?
33. כאשר התלמיד בוחן אירוע/ראייה, עליו להתייחס להקשר הרחב ולא לתארו כ"מרחף באוויר" ותלוש מהמציאות.
34. התלמיד יצטט מתוך המקורות על מנת לחזק את הטיעונים המוצגים בעבודת המחקר.

35. כאשר בוחנים תוצאותיו של אירוע והשלכותיו, יש להתייחס לכל תחומי החיים: פוליטי, חברתי, כלכלי, תרבותי וכד'.

36. בתיאור תהליך היסטורי התלמיד ימצא משמעויות הנמצאות מעבר לתהליך.

37. לעולם לא יתייחס התלמיד לכתוב בספר כאל אמת שאין בלתה.

38. יש לאפשר התלמיד לבטא השקפת עולם עצמית משלו לגבי ההתרחשויות.

לסיכום, בסטנדרטים שנקבעו בתכנית הלאומית (National Curriculum Program) נכללים על פי דירוג של רמות מיומנויות חשיבה:

1. הבנה של הכרונולוגיה.
2. ידע והבנה של האירועים והאישים המעורבים.
3. פרשנות היסטורית.
4. מיומנויות חקר בהיסטוריה.
5. ראיית רוחב של האירועים (הכוונה היא שהלמידה לא תתמקד רק בלימוד פרטים אלא בבחינת ההקשר הרחב).

אוסטרליה

בתכנית הלימודים מוצגות המטרות האופרטיביות אותן אמורים להשיג הלומדים, בכל שלב ושלב (בשלב הלימוד הראשוני אין התלמידים לומדים "היסטוריה" אלא מיומנויות שמכינות אותם להבין מושגים כמו ממד הזמן, התפתחות ושינוי, אירוע וכד'. רק בשלב הרביעי מתחילים ללמוד היסטוריה):

בשלב הלמידה היסודי (שנת הלימודים הראשונה) – level 1:

- התלמידים ילמדו לזהות פעילויות שגרתיות ואירועים מיוחדים בחייו, במסגרת משפחתו ובין אנשי הקהילה הקרובה אליו.
- התלמידים יחקרו את המשאבים והמתקנים בהם משתמשים בני משפחתם ואנשי הקהילה לצורך פעילויותיהם ולאירועים המיוחדים.
- התלמידים ידעו לתאר את שגרת הפעילויות והאירועים המיוחדים בהם נוטלים חלק משפחות בחברות שונות באוסטרליה.
- התלמידים ידעו להסביר מדוע משפחות וקבוצות מתפקדים תחת כללים וחוקים וכיצד חוקים אלו נקבעים (בבית, בבית הספר ובמקומות אחרים).
- התלמידים ידעו לזהות את החוקים שבהם משתמשים אנשים בחיי היומיום שלהם.
- התלמידים ידעו להסביר מדוע חוקים חשובים לקיום החברה.
- התלמידים יזהו את המקומות שבהם משתמשים בני משפחתם ואחרים בסביבתם הקרובה.
- תלמידים ידעו לתאר את תחושותיהם כלפי מקומות מסוימים וכיצד הם משתמשים בהם ומטפלים בהם: מקומות בנויים (כמו: בית הספר) והטבע.

בהמשך שלב הלמידה היסודי – 3 - level 2:

- התלמידים יעקבו אחר שינויים המתרחשים לאורך זמן בקהילה המקומית ובסביבה הקרובה.
- התלמידים יסבירו מהי משמעות היותם פעילים בבית הספר ובמסגרות אחרות בקהילה.
- התלמידים יסבירו כיצד ומדוע משאבים מנוצלים בסביבתם הקרובה.
- התלמידים יסבירו את תרומתן של תרבויות שונות להתפתחותה של אוסטרליה.
- התלמידים יבחנו את הזכויות ואת החובות של אנשים ושל קבוצות באוסטרליה.
- התלמידים ישוו כיצד בני אדם מנצלים את הסביבות השונות באוסטרליה.
- התלמידים יבחנו סוגים שונים של עבודה ושל יוזמות בקהילה המקומית שלהם.

בהמשך שלב הלמידה היסודי – 4 - level :

- התלמידים צריכים להפגין את ידיעותיהם לגבי הארגון ואורח החיים של האבוריגינים והשינויים שחלו במהלך חייהם.
- התלמידים צריכים להסביר את תפקיד המשפחה המורחבת בקהילות האבוריגינים.
- התלמידים צריכים לתאר את השפעת הכיבוש והשלטון הבריטי על קהילות האבוריגינים.
- התלמידים צריכים לתאר את מגוון קהילות האבוריגינים, כולל קהילה אחת החיה בסביבתם הקרובה.
- התלמידים צריכים להכיר את מהלך האירועים ואת ציר הזמן הקשורים בהיסטוריה של אוסטרליה.
- התלמידים צריכים להסביר מדוע אירועים מסוימים שהתרחשו במאה ה-19 חשובים להתפתחותה של אוסטרליה.
- התלמידים צריכים להכיר את הדמויות והמנהיגים החשובים שהובילו לשינויים בהיסטוריה של אוסטרליה.
- התלמידים צריכים לתאר את חיי היומיום בקבוצות מסוימות שחיו במאה ה-19 באוסטרליה.
- התלמידים צריכים להכיר את ציר הזמן ההיסטורי של מדינה נבחרת באסיה.
- התלמידים צריכים לדעת להסביר את חשיבותם של אירועים נבחרים בהתפתחותה של מדינה נבחרת באסיה.
- התלמידים צריכים להסביר את אורח החיים של אותו עם, כולל מבנהו החברתי והפוליטי.
- התלמידים צריכים להכיר סיפורי עם חשובים של אותה חברה ולזהות את הערכים הטמונים בהם.

בחיבת הביניים – 5 - level :

- התלמידים צריכים לתאר היבטים מרכזיים של חיי היומיום בחברות שחיו בעת העתיקה ובימה"ב.
- התלמידים צריכים לתאר את המבנה החברתי שהתקיים בעת העתיקה ובימה"ב.
- התלמידים צריכים לנתח את דרכי השלטון שהתקיימו בחברות שחיו בעת העתיקה ובימה"ב.
- התלמידים צריכים להשוות את הקווים הכלליים של חיי היומיום בין חברות שהתקיימו בעת העתיקה ובימי הביניים לבין החברה המודרנית.

בהמשך חטיבת הביניים ובכיתה י' – level 6:

- התלמידים צריכים לתאר את נסיבות ההתיישבות באוסטרליה.
- התלמידים צריכים לנתח את האירועים והרעיונות המשמעותיים ואת התהליכים העיקריים אשר עיצבו את החברה האוסטרלית.
- התלמידים צריכים לנתח את מאבקם של האבוריגינים לזכויות אזרח ולזכויות פוליטיות.
- התלמידים צריכים לנתח את השפעתם של אירועים משמעותיים ורעיונות שעיצבו את ההיסטוריה של העולם במאה ה-20.
- התלמידים צריכים להסביר שינויים מרכזיים בערכים של החברה המערבית המודרנית.

ברמת הרחבה של נושאי הלימוד בשלב זה ראוי להעמיק ולהגיע למטרות האופרטיביות הבאות:

- להסביר כיצד סוגיה אקטואלית מתייחסת להתפתחות הזהות האוסטרלית.
- לנתח ביטויים של שינויים תרבותיים אשר חלו במהלך המאה ה-20.

תכנית הלימודים לקראת תעודת בגרות כוללת את המטרות האופרטיביות הבאות:

- התלמידים יכירו את ההיסטוריה של הקהילה המקומית וירכשו כלים לחקור היבטים שונים המעצבים אותה: השפעת הסביבה הפיזית, השפעת הפעילות האנושית על הסביבה, התפתחות המורשת התרבותית והדרכים לשמור עליה.
- התלמידים ידעו להתמודד עם חקר ופרשנות של סוגיות מההיסטוריה של הקהילה המקומית.
- התלמידים ידעו לחקור את תהליך ההתיישבות (קולוניזציה) של קבוצות חברתיות שונות באוסטרליה, הקשר והמגע שנוצר ביניהן וכן ידע לנתח את צמיחתה והתפתחותה של האומה האוסטרלית החדשה. כמו כן יחקרו את אופייה הבעייתי של הלאומנות.
- התלמידים ידעו לנתח את הדרכים בהן השתלטו קבוצות של מתיישבים על מתיישבים אחרים וכפו עליהם את שלטונם.
- התלמידים יוכלו לדון ברעיונותיהם ובתפקידם של מנהיגים ושל תנועות לאומיות בהתנגדותם לשלטון הקולוניאלי.
- התלמידים ידעו להעריך את מידה בה הוגשמו הרעיונות הלאומיים ואת התפקיד בו מילאו בעיצובה של אוסטרליה.
- התלמידים ידעו לנתח ולהסביר את ההתפתחויות הפוליטיות ואת המשברים וההתנגשויות שאירעו בשנים 1900 – 1945.
- התלמידים ידעו לנתח ולדון בדפוסי החיים החברתיים והגורמים שעיצבו אותם והשפיעו על שינויים בחיים החברתיים במחצית הראשונה של המאה ה-20.
- התלמידים יוכלו לנתח את מערכת היחסים בין האירועים ההיסטוריים לבין הביטויים התרבותיים בתקופה: 1900 – 1945.
- התלמידים ידעו לנתח ולדון באופן שבו השתמשו החברות השונות ("מזרח" ו"מערב") אחרי מלחמת העולם השנייה באידאולוגיות כדי להצדיק את דרך החיים שאימצו ואת התחרות ביניהן.

- התלמידים ידעו להעריך את השפעת עוצמתן של המעצמות בתחומי החברה, הפוליטיקה והכלכלה במהלך המחצית השנייה של המאה ה-20.
- התלמידים ידעו לנתח סוגיות שעמדו בפני קהילות שונות בשל ההתפתחויות פוליטיות, כלכליות או טכנולוגיות.
- התלמידים ידעו לתאר מגוון של ביטויים של התרבות והזהות האבוריגינית ("קוריי", כינויים של האבוריגינים באזור ויקטוריה).
- התלמידים ידעו לזהות שינויים שחלו ביחסים בין האבוריגינים לבין הקרקע.
- התלמידים ידעו להסביר את אחד המאבקים של האבוריגינים לזכויות בתוך הקשר מאבקם ארוך הטווח להגדרה עצמית ולזכויות.
- התלמידים ידעו להסביר את המניעים ואת השאיפות שעמדו מאחורי ההתיישבות באזור פורט פיליפ (שהפך למדינת "ויקטוריה") עד לשנת 1860, ואת השפעתם על האוכלוסייה הילידית.
- התלמידים ידעו לנתח את רעיון הלאומיות שעומד בבסיס האזרחות, ולהעריך את יישומו בשנים הראשונות לקיומה של האומה האוסטרלית.
- התלמידים ידעו לנתח את דרכי התגובה של אוסטרליה במהלך המשברים אשר פקדו אותה בשנים שבין 1914 לבין 1950.
- התלמידים ידעו להסביר את המבנה הפוליטי של ערי המדינה באיטליה בתקופה הרנסנס והמאפיינים התרבותיים הנכללים במושג "רנסנס".
- התלמידים ידעו להעריך תהליכי המשך ותמורות שהתקיימו במוסדות הפוליטיים ובערכים שעמדו בבסיסה של עיר-המדינה פירנצה.
- התלמידים ידעו לנתח את אופיים וחשיבותם של חיי החברה שהתקיימו באחת מערי הרנסנס.
- התלמידים ידעו להעריך את תפקידם של רעיונות, מנהיגים ואירועים בהתפתחות מהפכה.
- התלמידים ידעו לנתח את האתגרים שעמדו בפני המעצבים חסר חדש, והדרכים בהן ניסו לעצב חברה חדשה ולהעריך את אופייה של חברה שנוצרה בעקבות המהפכה.

ניו-זילנד

המטרות האופרטיביות נקבעו לפי שלבי לימוד (גיל) ורמות בתוך הנושא:
רמה 1: התלמיד יפגין ידע והבנה:

1. מהן הדרכים שבהן הזמן והשינוי משפיעים על בני האדם.
 התלמידים יוכלו להפגין את הידע שלהם על בני האדם בדרכים הבאות:
  - התלמיד ידע להציג דוגמאות לשינויים שהשפיעו על משפחה בתוך הקהילה (לדוגמה: שינויים בלבוש, באמצעי תחבורה, משחקים, פעילויות פנאי, מבנים, מאכלים).
  - התלמיד ידע לתאר דרכים שבהן חיי בני האדם מושפעים משינויי הזמן (לדוגמה: באמצעות עונות השנה, ימים ושבועות, לוח השנה וציר הזמן).
2. התלמיד יכיר אירועים חשובים ומשמעותיים לחייו. ידע זה יוכל התלמיד להפגין אם ידע:
  - להגדיר אירועים אישיים ומשפחתיים.

- לתאר נקודות ציון ושלבבים בחיי אנשים מהמשפחה.
- לזהות אירועים מיוחדים בקהילה שאנשים נוטלים בהם חלק.

רמה 2: התלמיד יפגין ידע והבנה:

1. כיצד אירועים מהעבר שינו היבטים של חיי הקהילה. התלמידים יפגינו ידע זה באמצעות היכולת:
  - להגדיר את ההבדלים בין העבר הקרוב לבין העבר הרחוק יותר.
  - לזהות אירועים אותם חוו אנשים בקהילה בזמן הקרוב ובזמן הרחוק יותר.
  - יציגו דוגמאות לדרכים שאירועים בעבר שינוי או השפיעו על חיי אנשים בקהילה.
2. כיצד ומדוע הכרת העבר חשובה לבני האדם. התלמידים יפגינו הבנה בנושא זה באמצעות היכולת:
  - להציג דוגמאות לדרכים שבהן בני האדם קשורים לעבר.
  - להציג דוגמאות לגבי הדרכים שבהן ידע לגבי העבר עוזר לאנשים להבין את זהותם.
  - להסביר מדוע אנשים מתעניינים בעבר.

רמה 3: התלמיד יפגין ידע והבנה:

1. כיצד רעיונות ופעולות של בני אדם בעבר שינו את חייהם של אנשים אחרים. ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
  - להציג דוגמאות מפעילותם בעבר של גבר, אישה או ילדים ולהסביר מדוע פעולתם ראויה להיזכר (לדוגמה: פעולה הקשורה באומץ לב, המצאה, יצירתיות, כריזמה, שימוש בכוח ובניצול וכד').
  - לתאר רעיונות של בני אדם ופעולות אשר שינו את חייהם ושל אנשים אחרים בזמן ובמקומות מסוימים.
  - להסביר תוצאות של רעיונות ופעולות של אנשים מהעבר.
  - להסביר את השפעותיהם ומשמעותם של הרעיונות והפעולות לגבי העתיד.
2. כיצד העבר מתועד ונזכר בדרכים השונות? ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
  - להגדיר דרכים שבהן בני אדם יכולים למצוא עדויות לגבי העבר שלהם.
  - להסביר כיצד ההתנסויות של האנשים ומעשיהם תועדו בתקופות השונות ובמקומות שונים (באמצעות תרבות, שפה, טכנולוגיה וכד').

רמה 4: התלמיד יפגין ידע והבנה:

1. מהם גורמים והשפעתם של אירועים שעיצבו את חייהן של קבוצות בני אדם. ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
  - לתאר אירועים שקבוצת אנשים חוותה בעבר (לדוגמה: פגעי טבע, מלחמות, מחלות ומגיפות, מגעים תרבותיים עם תרבות אחרת).
  - לזהות גורמים אפשריים לאירועים מסוימים אותם חוו בני אדם.
  - להסביר כיצד האירועים עשויים להתקשר לגורמים (סיבה ותוצאה).
2. כיצד ומדוע אנשים חווים אירועים בדרכים שונות. ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
  - להגדיר קהילות שונות של אנשים אשר חוו אירוע מסוים.

- לתאר את השפעות השונות של אותו אירוע על חייהם של האנשים בקהילות השונות (לדוגמה: כיבושים, תנועות הגירה ופליטים, התיישבות).
  - להסביר מדוע הקהילות השונות אשר חוו חוויה דומה הגיבו בדרכים שונות (ההסברים יכולים להיות בתחום התרבות, המגדר, המעמד החברתי, קהילות מבודדות וכד').
- רמה 5: התלמיד יפגין ידע והבנה:**
1. כיצד העבר השפיע על היחסים בתוך הקהילה וכיצד העבר ממשיך להשפיע עליהם בהווה. ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
    - לזהות אירועים מהעבר שהיו חשובים לקהילת מסוימות, תרבויות ולאומים.
    - להציג דוגמאות לדרכים שבהן לאירועים מהעבר הייתה השפעה על מערכות יחסים בתוך קבוצות שונות בקהילה, שהיו מעורבות באותם אירועים.
    - להסביר את המידה שבה לאירועי העבר יש עדיין השפעה על עיצוב מערכות יחסים בתוך הקבוצות, היום ובעתיד.
    - להסביר כיצד האירועים עשויים להתקשר בתנועות חברתיות (כגון: תנועות הומניטריות, זכויות אזרח והתפשטות תרבות עממית).
  2. כיצד ניתן לפרש ולהעריך במהלך הזמן את רעיונותיהם ופעילותם של אנשים ושל קבוצות אשר עיצבו חייהם של אנשים. ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
    - לזהות אנשים וקבוצות אשר השפיעו על עיצוב חייהם של אנשים אחרים.
    - לתאר מה הייתה ההתייחסות לפעילותם של אנשים אלו בתקופתם וכיצד התפרשה אז.
    - להסביר כיצד פעילותם של אנשים אלו מתפרשת כעת, בהווה.
    - להסביר מדוע פעולותיהם של אנשים מתפרשת באופן שונה בתקופות זמן שונות.
- רמה 6: התלמיד יפגין ידע והבנה של:**
1. אמונות ורעיונות ששינו את החברה וממשיכים לשנותה: ידע זה יוכל התלמיד להפגין אם ידע:
    - להציג דוגמאות להשקפות ולרעיונות אשר שינו את פני החברה.
    - להציג דוגמאות לדרכים שבהן השקפות ורעיונות התפשטו והיו לכוח משפיע על תהליכי שינוי ותהליכי המשכיות.
    - לתאר תנועות אשר השפיעו על בני-אדם, תרבויות, חברות שחי בעבר ואשר ממשיכים להשפיע עליהם גם בהווה ועשויים להמשיך להשפיע גם בעתיד.
  2. כיצד אנשים יודעים על העבר באמצעות עדויות מן העבר אשר משקפות את ההתנסות הספציפית ואת נקודת המבט עליה. ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
    - להסביר כיצד ניתן לדעת על העבר באמצעות סוגים שונים של מקורות.
    - לתאר את האמצעים שבהם הידע על עבר עובר בתוך תרבויות וחברות.
    - להציג דוגמאות לגבי הדרכים שבהן התבוננות על העבר מבטאות השקפות עולם של קבוצות חברתיות שונות.

רמה 7: התלמיד יפגין ידע והבנה של:

1. כיצד לאירועים יש תוצאות קצרות וארוכות טווח. ידע זה יוכל התלמיד להפגין אם ידע:
  - לזהות גורמים קצרי טווח לאירועים.
  - לזהות גורמים ארוכי טווח לאירועים.
  - להסביר את התוצאות ארוכות וקצרות הטווח של אירוע מסוים ואת משמעותן האפשרית לגבי העתיד.
2. כיצד ומדוע משתנות דרכי ההתבוננות של האנשים על אירועים מן העבר. ידע זה יוכל התלמיד להפגין אם ידע:
  - לתאר את הדרכים שבהן קבוצות תרבותיות שונות מתייחסות אל העבר, ההווה והעתיד.
  - לזהות אירוע מהעבר ולתאר את הפרספקטיבות השונות שבהן קבוצות חברתיות מהיום מתארות אותו.
  - לתאר השלכות אפשריות שונות של אירוע כפי שקבוצות שונות מתייחסות אליו.

רמה 8: התלמיד יפגין ידע והבנה של:

1. דרכים שבהם תפיסות עולם, סוגיות ואירועים בהווה משתקפים בתהליכי השינוי וההמשך. ידע זה יוכלו התלמידים להפגין אם ידעו:
  - לזהות תפיסות עולם של קהילות מסוימות, תרבויות ואומות, ולהסביר במה הן משמעותיות.
  - להסביר כיצד ומדוע תפיסות עולם אלה השתנו או המשיכו להתקיים במשך השנים.
  - לתאר דרכים שבהן סוגיות ואירועים הקיימים בהווה משקפים תהליכי שינוי חברתי.
  - להסביר כיצד אירועים משמעותיים לבני אדם קשורים לעבר ועשויים להשפיע על העתיד.
2. כיצד ומדוע התנסויותיהם של בני אדם בעבר מקבלים פרשנות מחדשת וכיצד עדויות מן העבר נתפסות באופן שונה. ידע זה יוכל התלמיד להפגין אם ידע:
  - לזהות את הפרספקטיבות השונות של אנשים אשר מפרשים את האירועים שהתרחשו בעבר (לדוגמה: היסטוריונים, סופרים).
  - להסביר מדוע מסמכים ועדויות לאירועים שהתרחשו בעבר היו ידועים פחות, וכעת הם זמינים.
  - להסביר מדוע אנשים, קהילות, קבוצות תרבותיות ועמים מחפשים עדויות חדשות על עברם.
  - להציג דוגמאות כיצד תרבויות ועמים השתנו או התאימו את אמונותיהם על פי עדויות חדשות שהתגלו או על פי פרשנות מחדשת של עברם.